

קובץ גליונות

פרשת כי תשא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ח
- דרכי החיזוק
- פניני השוקי חמד
- מציון מכלל יופי
- תורת רבותינו
- שיעור חומש
- רביד הזהב
- דברי השירה
- מים חיים
- מסביב לשולחן
- פרקי עיון
- דובב שפתים
- גאון יעקב
- דברי אמת
- נפשו גחלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- יחי ראובן
- פתח העירוב
- פרדס יצחק

כבוד חכמים ינהלו

לדמותו של רבנו הגאון האמיתי

רבי ברוך שמעון סלומון זצ"ל

ראש ישיבת נחלת דוד

ומרא דאתרא וראב"ד פתח תקוה

ליום מלאת עשר שנים לפטירתו

ערש"ק לס' 'כי תשא את ראש'

י"ז באדר תשס"ט - תשע"ט

מאמר מדברי ידידו ורעו הגאון הגדול

רבי משה שפירא זצ"ל

עובדות נדירות ואגרת 'מילי דהספידא'

ממרנן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

לעילוי נשמת
הגאון רבי אברהם אליהו
בן הגאון רבי חיים ברנשטיין
זצ"ל
נלב"ע י"ח אדר א' תשנ"ז
תנעב"ה

שהשמחה במעונם
ברכת מזל טוב לידידינו חיקרים
המסייעים רבות בהוצאת ובחפצת הקובץ גליונות
לא לפי הלומדים ברחבי הארץ
חר"ר יחושע לשינסקי - בני ברק - לארוסי חבת
חר"ר חיים שלום ברגר - ביתר - לנישואי חבן
יהי רצון שהשמחה תשרה בביתכם תמיד
ותזכו לרוות מכולם רב נחת ושמחה עד בלי די
בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'

חודעה ובשש

לקראת חג הפסח יצא אי"ה לאור מארז מיוחד של הקובץ גליונות עם תוספות מיוחדות,
כהוקרה לעמלי התורה ולומדיה הננו רוצים לצרף שוברי הנחה ייחודיים עבור הלומדים החשובים,
בעלי חנויות, חברות, ועסקים המעוניינים להיות שותפים במיזם חשוב זה יצרו קשר במס' 053-3145900
בברכת התורה
מערכת "קובץ גליונות"

ש"ס	י"ט	ש"ס	ש"ס
קרח	כ"ו	י"ט	ש"ס
חוקת	ג'	תמוז	ש"ס
בלק	י'	תמוז	ש"ס
פינחס	י"ז	תמוז	ש"ס
מטות	כ"ד	תמוז	ש"ס
מסעי	ב'	אב	ש"ס
דברים	ט'	אב	ש"ס
ואתחנן	ט"ז	אב	ש"ס
עקב	כ"ג	אב	ש"ס
ראה	ל'	אב	ש"ס
שופטים	ז'	אלול	ש"ס
כי תצא	י"ד	אלול	ש"ס
כי תבוא	כ"א	אלול	ש"ס
נצבים - ראש השנה	כ"ח	אלול	ש"ס
וילך - שבת שובה - יו"כ	ו'	תשרי	ש"ס
האזינו - חג הסוכות	י"ג	תשרי	ש"ס
בהעלותך			ש"ס

לכל הקוראים
והלומדים החשובים
שליט"א
הקדישו ע"ג הקבצים
את יקיריכם באחת
משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים
בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה
ולאהדירה.

להקדשות ע"ג קובץ
או המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם
ובכל עניני קובץ
ניתן לפנות למס' 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו
להחדרת ערכי
היהדות ע.ר.

עדיף לשלם ולתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס" בבת
הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן
'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
או בטלפון:
נדרים פלוס:
486-7630585-03 שלוחה-486
קהילות:
4311-2757000-073 שלוחה-4311
או בהעברה לבנק: מרכנתיל-
17
סניף: 745
מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

גיליון מס' 321 פרשת כי תשא
תשע"ט שנה שביעית

גליון זה נודב
להצלחת ידידנו החשוב
שיראה ברכה והצלחה בכל הענינים

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

בדידי הוי עובדא

למה נועדו העיניים?

אל חדרו של רבינו שליט"א נכנס אברך, וביקש ברכה לרפואה שלמה. סובל הוא מכאב חזק באחת מעיניו, עד כדי חשש עיוורון באותה העין. הרהר רבינו שליט"א בדעתו למשך זמן - מה, ואח"כ שאל את האברך: **"חצי ש"ס, כבר למדת?"** האברך, נבוכ - משהו, השיב שטרם הספיק ללמוד חצי ש"ס, ורבינו המשיך ואמר: **"הרי העיניים נועדו בכדי ללמוד תורה, ללמוד את כל הש"ס, אם תחזור לראות בשתי עיניך, תלמד את כל הש"ס?"** שאל רבינו. **"כן!"**, השיב האברך, **"אני מוכן לקבל זאת על עצמי"**. ולאחר ששמע רבינו שליט"א את הבטחתו בירכו ברפואה שלמה, שיעלמו הכאבים ויראה בעיניו את דפי הגמרא, ויוכל ללמוד במנוחת הדעת. (ידידי ישר)

פשט על הפרשה

"ויהי בדרת משה מזהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה וגו' כי קרן עור פניו בדברו אתו" (לד, כט)

ובתנחומא סל"ז, מנין זכה משה לקרני ההוד וכו' ור"ש בר נחמן אמר הלוחות ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה טפחים והיה משה מחזיק בשני טפחים והקב"ה בשני טפחים וטפחיים ריוח באמצע משם נטל משה קרני ההוד. וצ"ב. ויל"פ בדרך רמז, דהנה התורה ומצוותיה מחולקות לג', שיש את החלק הפשוט שכל א' ביכלתו להבין וכנגד זה היה משה מחזיק בשני טפחים ויש את סודות התורה שאין ביד בריה יכולת להבינם ולהשיגם וכנגד זה אלו שני הטפחים שהחזיק הקב"ה, ויש את חלק התורה שרק אחרי עמל ויגיעה רבה יש בכח אנוש להשיגה וזהו ב' הטפחים האמצעיים, וז"ש שמשם זכה מרע"ה לקרני ההוד והיינו שחכמת אדם תאיר פניו כמ"ש בנדרים מ"ט ב' שפניו של רבי יהודה צהובים היו ואמר שהסיבה היא משום שחכמת אדם תאיר פניו, וכן אמרו כמה אמוראים בירושלמי שקלים פ"ג ה"ב ע"ש.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"התרמה בשיטת ההכפלה"

בתקופה זו, יש כמה וכמה מגביות של כספים עבור מוסדות התורה והחסד, הנקרא בשפה אנגלית 'מייצ'ינג'. דהיינו שכנגד כל תרומה, נדיב לב יתרום גם הוא אותו הסכום למוסד התורני. כך יוצא שמי שתורם מאה שקל, נחשב שתורם מאתיים, היות ומכוחו נכנס למוסד מאתיים שקלים.

אל רבינו מידי יום מגיעים מוסדות שונים המבקשים את ברכתו המיוחדת, למען התורמים, כדי לעודד אותם לתרום. שאלו את רבינו האם מי שתורם כסף, ואחר תורם כנגדו את אותו הסכום, נחשב לו לתורם כאילו קיים מצות צדקה על כל הסכום המזכפל או רק על מה שתורם?

וענה שבודאי מצות צדקה יש רק על מה שתורם, אבל יש לו זכות גדולה במה שבגללו משהו אחר תורם כסף, וכן הוא גם להיפך, לאותו נדיב שהבטיח כנגד כל תרומה שיתרום גם הוא, יש לו זכות גדולה אבל לא מצוה כפולה, אלא מצוה על מה שתורם וזכות על מה שתורמו כנגדו.

מעשה שהיה במייצ'ינג נוסח בני ישיבה.

באחד הישיבות המפורסמות במרכז הארץ. בחורי הישיבה רצו להתחיל ולסיים את הש"ס, לכבודו של אחד מגדולי הישיבה שעמד לבקר בה. כנהוג, חילקו את דפי הש"ס בין כל הבחורים, אבל אחרי הכל נותרו עוד כמה מאות דפי גמרא.

פנו איפה, אל אחד ממתמידי הישיבה, בחור חשוב שפקיע שמו כגורם באורייתא, וביקשו ממנו שיאות ליטול על עצמו את דפי הגמרא שנותרו. (כידוע, למי שמתמיד ומנצל את הזמן, יש פנאי להכל).

הבחור, שלא רצה שבכל פעם י'נצלו' אותו, אמר שהוא יעשה תנאי כזה: על כל דף שבחור יקבל על עצמו ליטול ממה שחסר, ילמד הוא כנגדו שני דפים. באופן זה יוכלו בקלות לגמור את מה שנותר מן הש"ס...

ואכן הרעיון הצליח מעל המשווער, ולא עברו שעות אחדות ועשרות בחורים קיבלו על עצמם להוסיף ללמוד דפי גמרא, וכנגדם נוטל הבחור המתמיד, והש"ס כולו 'נגמר'.

אלא שאחרי כמה ימים כמה מן הבחורים הודיעו שלא יוכלו לעמוד בהתחייבות ויהיה סיום של רוב הש"ס. שמע מזה הבחור המתמיד ואמר שאם כן גם הוא לא ילמד את אותם דפים שכנגד, כי לקח רק על דעת שאחרים יקחו גם הם. מאידך, האחרים לחצו עליו ואמרו לו, לפחות שיהיה סיום רוב גמור של הש"ס, ולמה לא תלמד מה שקיבלת על עצמך.

הדבר הובא לפני רבינו, שנהנה מן הרעיון, ולא רצה להיכנס לפרטי ההלכה, רק הגיב במבט של דעת תורה: שיקול של בחור לא צריך להיות האם אחרים לומדים או לא, הוא צריך ללמוד את כל מה שביקשו ולקח על עצמו. אפילו אם הוא צודק בדבריו, זה לא צריך להיות השיקול הנכון.

מברכת עבד סל
חפז חפז חפז

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמה לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

פגהדף היומי

"בדין ברכת המצות"

חולין פ"ב ד' דא"ר זירא השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנ' ושפך את דמו וכסהו בעפר כו'. והנה על העפר שנותן למטה אין מברכין אע"ג שגם הוא מצוה ונראה דה"ה דאין מברכין על הורדת העגלה ערופה לנחל איתן אע"ג דהיא מצוה בפ"ע ואינו כמו המדידה דמברכין עלי' דכיון דמבו' בסנהדרין מ"ז ב' דההורדה מקרי הזמנה למצוה אלמא דאין מצוה זו אלא הכנה למצות עריפה, ולא דמי למש"כ הרמב"ן בהשגותיו לסה"מ דבקרבות מברכין על השחיטה והקבלה וההולכה והזריקה ועל היציקות והבלילות דכל אלו כ"א מצוה בפ"ע היא אבל כאן דמיא לעשיית תפילין ומזוזה וסוכה וציצית דאף דגם עשיית מצוה ק"ל כרב במנחות מ"ב א' דכל שאין עשיית גמר מצוה אין מברכין עלי' אף שיש לחלק קצת, ואף שכ' הרוקח בס' שט"ו שמברכין על קידוש אפר חטאת ועל הזאתה התם הקידוש מצוה בפ"ע אפ' לא יצטרך כלל להזאה וכן על תרומת הלשכה דאמר' בירו' פ"ג דשקלים דמברכין עלי' משום דהתרומה בעצמה מצוה אבל כאן אינה אלא התחלה של העריפה וה"ה גבי כיסוי הדם וכמ"ש, ואין להק' מהא דמברכין על הבדיקה על ביעור חמץ וכ' הראשונים משום דהוא אתחלתא של הביעור דלמחר דשאני התם דהבדיקה היא ממש תחי' הביעור שהרי מוציאו מהבית ומכל המקומות אבל כאן תרי מילי נינהו וחדא הכנה לחברתה.

מסכת כלה רבתי פרק ה': "ואומר והלוחות מעשה אלקים חמה וחמכת מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות, אל תקרי חרות אלא חירות, אין לך בן חורין אלא החוגה בתורה, ואומר וממתנה נחליאל ומנחליאל במות".

עובדות מחיי התורה של רבנו שר התורה מהבית פנימה

רבנו מתחיל את הש"ס בערב פסח את מסכת ברכות ומסיימה בערב ז' דפסח, ואז בז' דפסח מתחיל ח' דפין של משניות זרעים, ובמקביל את כל הדפים מהירושלמי השייכים להם, ולכן ימים אלו אצל רבנו עמוסים. ואמר לי פעם שצריך ללמוד כל יום 50-60 דף ירושלמי זרעים. וכמדומה שבשמונה ימים גומר את כל סדר זרעים.

בכ"ו ניסן תשס"ט אמר לי, כי בימים אלו אין לו זמן לכתוב חידושי תורה מחמת ריבוי הדפים שלומד. ולמחרת שאלתי: האם מתקשה בהשלמת הלימוד של החובות? ואמר: **זה קשה**. שאלתי, האם קשה לרבנו יותר משנים שעברו? **יש מקומות יותר קשה יש מקומות יותר קל, במה שיגעתי יותר קל, כלאים היה היום יותר קל, אבל דמאי יותר קשה**.

שאלתי, הרי פעם אחת ראיתי את רבנו (בלימוד מסכת יבמות) שלמד דף אחד כשתי דקות וחצי. **כי יבמות הוא ממש גירסא דינקותא, כי למדתי עוד בנערותי מאבא, ולפני ששלחני לשיבה בפ"ת אמר לי שיבמות הוא רוצה שאלמד אצלו כי היא מסכת קשה**. וכך היה שלמדתי עמו יבמות ואח"כ שלחני לפ"ת. למחרת כ"ח ניסן תשס"ט שאלתי שוב איך החובות היום? **זה קשה**. אין שום לימוד בלא קושי כלל, היום זה הלימוד של מסכת שביעית.

ה' שמיני כ"ד ניסן תש"ע. רבנו אמר לי **כי היום אין קבלת קהל וגם ביטלתי את הטיפול הבריאותי** [הלא דחוף? כי בשבוע אחד הזה, כעת אני לומד כל זרעים עם ירושלמי. **אמש למדתי 70 דף**. וכי זה לוקח כל כך הרבה זמן?! הרי פעם אחת ראיתי שרבנו לומד דף ביבמות בכ"ו 3 דקות? **בשבוע הזה, הלימוד לוקח לי את רוב היום, ואין כוחי כמו בימים עברו, ולפעמים אני צריך לעיין שוב, וזה לוקח זמן**.

הרבנית אמרה לי, **כי רבינו מעולם לא מסגף את עצמו בענייני אוכל, והבנתי מבנו הגאון שליט"א שכך גם בנוגע לשינה הכל נורמאלי**. אבל, אם לא סיים את החיובים שלו, אז מאד מתאמץ ואפילו שנרדם בעת לימודו הרבה פעמים, לא ילך לישון אלא נרדם ומתעורר ולומד ושוב נרדם ושוב מתאמץ ולא הולך לישון. [עוד אמרה: כי דקדוק ההלכה זה בפשטות וטבעיות וזה במהותו ובנשמתו ולא שייך אחרת] (כל מושאלותיך)

יפה מראה

פורים קטן

'וטוב לב משתה תמיד' (רמ"א סימן תרצ"ז בדיני פורים קטן)

בפורים קטן, כמו בפורים גדול, אין הרבה שינוי בסדר היום של רבינו שליט"א. הוא מקיים את מצות היום ומיד שוקע בתלמודו. בפורים קטן הוא נוהג לטעום מעט יין, לכבוד היום, ומלבד זה לא משנה כלום מסדר היום.

ובענין חיוב השמחה בחודש אדר א', דנו לפני רבינו, כי הנה לענין חיוב משתה ושמחה בפורים קטן לשון הרמ"א 'ש אומרים שחייב להרבות במשתה ושמחה, ואין נוהגין כן מ"מ מרבה סעודה כדי לצאת ידי המחמירין', השאלה מהו לגבי חיוב השמחה משכנס אדר ראשון, האם נוהג או לא, והשיב שלכאורה לדברי הרמ"א שיש להרבות בסעודה כי חושש שהוא כמו חודש אדר שני, ממילא גם לענין השמחה הוא כחודש אדר ויש להרבות בשמחה.

בתמונות הנדירות: (צולמו בשנת תשל"ה) בתמונה הימנית רבינו שליט"א (במרכז התמונה, עומד) בביתו של שכיני הגאון רבי גדליה נדל זצ"ל, אליו היה נכנס לכמה דקות באמצע היום, כדי לשמוח עמו בפורים.

בתמונה השמאלית, (מאותו הזמן): הגאון רבי גדליה נדל זצ"ל יושב בראש השולחן, ופניו שמחים בשמחת התורה, לימינו יושב הגאון רבי ישראל מאיר יוטקובסקי זצ"ל, מאחוריו (בלי כובע) עומד הגאון רבי מרדכי ויספיש.

ביתו של רבי גדליה זצ"ל היה בית ועד לחכמים, גדולי החכמים בשיכון היו נכנסים לשמוח עמו, ביניהם הגאון רבי יהודה שפירא, והרבה ת"ח ממתפללי בית הכנסת, בתמונה החלקית ניתן לראות את האושר מקיום המצוה ושמחת הפורים על פני כל הנוכחים, כשהם מביטים לעברו של הגאון רבי גדליה זצ"ל, היושב מצידו השני של השולחן שעסק בחדוותא דאורייתא מתוך יינה של תורה (תודתנו להג"י קרויזר על התמונות). (ובהזדמנות זו נפנה שוב לציבור בבקשה קטנה במי שיש תחת ידו תמונות מעין אלו במיוחד מהשנים הקודמות שישלח לנו)

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4310

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

והוא לא עוזר, ומבקשים עוד פעם והוא שוב לא עוזר, אם חוזרים ומבקשים פעם שלישית הוא כועס, שהרי רואים שאינו רוצה לעזור, ולמה מטריחים עליו ומבקשים שוב ושוב, אבל הקב"ה אינו כן, אלא אדרבה כתוב (תהלים פא, יא) הרחב פיך ואמלאהו, והקב"ה רוצה שהאדם ירבה בתפילה, וככל שירבה יותר לבקש כך יש יותר סיכויים שיקבל את מבוקשו, וכבר אמרו (יבמות סד, א) שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים.

ונמצא לפי זה שההצלחה בתורה תלויה לפי כמה שהאדם מבקש ומתפלל, ובאיזו כוונה הוא מתפלל, כגון בשמונה עשרה שמבקשים חנונו מאתך דעה בינה והשכל, וזהו בקשה בלשון רבים, ואחרי התפילה מבקשים בלשון יחיד פתח לבי בתורתך, ובעוד הרבה מקומות בתפילה מבקשים על תורה, כפי שציין החזו"א באיגרותיו (ח"ג קנא) כמה דוגמאות בזה, כגון בקדושת ובהא ליצון הוא יפתח לבנו בתורתך, ובפתיחת ההיכל בברך שמה יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא, ובעוד הרבה מקומות, וזה תלוי באיזה אופן מבקשים, האם הוא סתם אומר שהוא רוצה וטוב יהיה לו כך, או שמבקש בלשון רחמים, שמרגיש שהוא מסכן בלי תורה! וככל שהתפילה היא יותר מעומק הלב כך יש יותר סייעתא דשמיא.

והתבוננתי לפי זה דבר נורא, שיכול להיות אדם שהיה מצליח יותר בלימודו אם היה מתפלל יותר, ואם היה מבקש יותר בכוונה ובתחנונים מעומק הלב כבר היה גדול בתורה שאין לשער, אך הוא לא עושה כן ואינו מבקש מספיק מעומק הלב ולכן אינו מצליח כל כך, וזה גם כן בבחינת "אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" שעליו נאמר כי דבר השם בזה רח"ל, שאם היה מבקש היה מצליח יותר, ומדוע אינו מבקש! וככל שמתבוננים הרי זה איום ונורא, כי אין שיעור להצלחה בתורה שאפשר לזכות על ידי תפילה, וכמו שאמר רבי ישראל סלנטר כי על רוחניות אין הגבלה, ובכל תפילה על רוחניות זוכים לסייעתא דשמיא, רק זה תלוי כמה ובאיזה אופן מתפללים, וכפי התפילה כך היא הסייעתא דשמיא.

זכויות התפילה על רוחניות

ומובא בספר אור ישראל (מכתב יד) שרבי ישראל סלנטר בעצמו ביקש מתלמידיו שיתפללו עליו בציבור, ויבקשו עליו רחמים שיצליח ברוחניות, והם עשו כן והתפללו עליו, וכבר אמרנו כי מסתבר שמה שזכה רבי ישראל להשפיע השפעה גדולה כל כך של זיכוי הרבים, זה היה בזכות תפילותיו על רוחניות ובזכות תפילת הציבור שהתפללו עליו.

ובכל ענייני רוחניות אפשר לזכות על ידי תפילה, כפי שמבקשים בברכת אהבה רבה "והאר עינינו בתורתך" – על תורה, "ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך" – על אהבת השם ויראת שמים, ויש הרבה תפילות על אהבה ויראה, גם בפסוקי ספר תהלים, כגון "יחד לבבי ליראה שמך" (תהלים פו, יא), וכן בקדושת ובהא ליצון "וישם בלבנו אהבתו ויראתו", ואם היו מבקשים בעומק הלב היו זוכים לזה!

ויש גדולי ישראל שבאמת זכו להצלחות כאלה בתורה וביראת שמים ובמידות טובות למעלה מן הטבע, וגם זכו לזיכוי הרבים למעלה מן הטבע, וכל זה תלוי בזכויות, בזכות התפילה.

חובת התשובה – ותפילה על זה

והנה מגיל בר מצוה האדם כבר מחויב בכל המצוות, ובדרך כלל מי שיעשה חשבון ויבדוק מגיל בר מצוה ועד עכשיו, לא יתכן שלא היה שום ביטול תורה, ותפילה שלא בכוונה, ושאר חטאים המצויים שנשכלים בהם, ואם כן צריך לחזור בתשובה על זה, והתשובה מכפרת.

וראיתי מובא בסידור הגר"א בשם הגר"ח מוואלוויץ (כתר ראש אות קלא) "תשובה עצמית על פי דינא דגמרא בנקל לצאת, היינו שיגמור בדעתו שלא ישוב לכסלה עוד, ומרירות הלב ליתר שאת", והיינו שתשובה אינה דבר קשה כל כך, כי בעיקר צריך עזיבת החטא מכאן להבא, וכן כתב בשערי תשובה (א, יט) כי אף על פי שיש מדרגות רבות בתשובה, מכל מקום יסודות התשובה הם שלושה: חרטה, וידוי, ועזיבת החטא.

וידוע שהחפץ חיים התפלא פעם באלול מדוע התלמידים מודאגים כל כך, הרי צריכים רק חרטה ועזיבת החטא, ומה הקושי לעשות תשובה... והגב

חיוב עסק התורה בהבנה

מה היא חובת האדם בעולמו, יש תרי"ג מצוות, שיש מהם מצוות במעשה, בקום ועשה, כגון תפילין וציצית, סוכה ולולב ומצה, ועוד הרבה מעשים, ויש מצוות שהם רק בדיבור, כגון קריאת שמע, ותפילה, וכן לימוד התורה הוא בדיבור, ויש גם מצוות במחשבה, שתלויות בלב, כמו שנאמר בפרשת קריאת שמע והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום "על לבבך", "על לבבכם", שזה מחובות הלב.

ובדרך כלל מצוות שבמעשה יש להם שיעור וזמן קבוע, אבל יש דברים שאין להם שיעור, ולמשל מצוות תלמוד תורה היא בדיבור ואין לה שיעור (כדאיתא במשנה ריש פאה), וכל אחד חייב בתלמוד תורה כמה שהוא יכול, ואם אינו לומד כל כמה שהוא יכול, זהו "אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" שעליו נאמר הפסוק כי דבר השם בזה וגו' כדאיתא בסנהדרין דף צ"ט, והמשך הפסוק הוא נורא ואיום מה שכתוב שם.

ושמעתי ממר"ר הגה"צ ראי"א דסלר בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל, כי "אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" זה לא רק בזמן, שיש זמן שיכול ללמוד ומתבטל ואינו לומד, אלא אפילו כשהוא לומד, אם הוא יכול ללמוד יותר בעמקות ובהבנה, שכן החיוב מלבד ידיעת התורה צריך גם הבנה, כמו שאמרו (קידושין ל, א) ושינעם שיהיו דברי תורה מחודדין בפיו, ופירש רש"י חזר עליהם ובדוק בעומקם, וצריך שיהא הלימוד עם מה שיותר הבנה, ומי שיכול להבין יותר ומתעצל מלהבין, זהו גם כן "אפשר לעסוק ואינו עוסק", והוא ביטול תורה בהבנה.

הדרכים להבנה – מרבתי מחברי ומתלמידי

וישנם כמה דרכים לקבל הבנה, כמו שאמרו חז"ל (תענית ז, א) הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם, והיינו תחילה מרבתי, שזה הדבר הראשון, שימוש חכמים, ואחר כך מחברי, שלומדים בחברותא, בדיבור חברים, שכל אחד עוזר לשני, וחושבים יחד מה האמת, ומסבירים זה לזה, ועל ידי כך הדברים מתבררים יותר, ומקבלים הבנה יותר טובה.

ומתלמידי יותר מכולם, מפני שצריך סבלנות להסביר לתלמיד, זו זכות להצלחה יותר מכולם, מידה כנגד מידה, בזכות שמזכה את התלמיד בתורה, זוכה גם הוא להבנה בתורה! ואמנם גם בדרך הטבע מתלמידי מוסיף הבנה יותר מכולם, אבל העיקר הוא מצד הזכויות שבזה. וענין זה שידך גם כשלומד עם חברותא חלש ומסביר לו, שהוא גם כן כתלמיד.

אם כן חיוב ההשתדלות בתורה הוא לעסוק בתורה בלי בטלה, ולהתעמק בהבנה כפי כוחו, מרבתי מחברי ומתלמידי.

בקשת רחמים לסייעתא דשמיא בתורה

והנה ההצלחה בתורה תלויה גם בתפילה, לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, כמו שאמרו בנדה דף ע' שאלו לרבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם, כיצד זוכים לחכמת התורה? והשיב, ירבה בשיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, ירבה בשיבה היינו שילמד הרבה תורה בלי בטלה, "בישיבה" – בציבור, עם דיבור חברים, שימוש חכמים, ופלטול התלמידים, וגם יבקש רחמים ויתפלל על הצלחה בתורה.

ומבואר בהמשך הגמרא וברש"י שם כי זה דבר פשוט שצריך בקשת רחמים, כי ההצלחה בתורה תלויה בסייעתא דשמיא, וכדי לזכות לסייעתא דשמיא צריך לבקש, ורבי יהושע בן חנניה רק חידש שלא מספיק לבקש, וצריך "גם" להרבות בשיבה, למרות שבתפילה זוכים לסייעתא דשמיא, כמו שמצינו בשלמה המלך ששאל מהקב"ה חכמה, חכמת התורה, וזכה לזה על ידי תפילתו, אף על פי כן לא מספיק תפילה לבד וצריך גם להרבות בשיבה, אך על כל פנים תפילה בודאי שצריך, ועל ידי התפילה יחד עם הריבוי בשיבה זוכים לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה.

הסייעתא דשמיא תלויה באופן הבקשה

ואמנם, הסייעתא דשמיא שעל ידי התפילה תלויה באיזה אופן וכמה פעמים מתפללים ומבקשים רחמים, ומצינו במדרש ועיין מדרש תהלים פ"ד וירושלמי ברכות פ"ט ה"א כי מלך בשר ודם אם מבקשים ממנו פעם אחת

על כך הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל ראש הישיבה בראדן, כי אצל החפץ חיים באמת זה מילתא זוטרתא, ואמנם כן לתשובה די בחרטה ועזיבת החטא, אבל צריכים שהחרטה תהיה חרטה אמיתית, וכמו שביאר בשערי תשובה (שם י) מה היא חרטה, יבין לבבו כי רע ומר עזבו את השם וכו', ואין זה פשוט להגיע לחרטה כזו שבאמת יצטער.

ואמנם מי שהוא בעל אמונה, עושה חשבונות על החטאים, השגגות והמזידים, שחטאנו ופשענו, ומבין שצריך לחזור בתשובה, שהרי יש דיני שמים רח"ל, בעולם הזה ובעולם הבא יש גיהנום ודיני שמים, ולהניצל מדיני שמים צריך תשובה, וצריך רחמי שמים לזכות לתשובה ולסליחה, ועל זה מבקשים השיבנו לתורתך, סלח לנו ומחל לנו, כי חטאנו – בשוגג, וכי פשענו – במזיד, על הכל צריכים סליחה ומחילה, וככל שמבקשים יותר מעומק הלב זוכים יותר לסייעתא דשמיא.

קביעות לימוד המוסר והשפעתו

והנה כל הדברים האלה אינם דברים פשוטים, אך כבר דיברנו, כי העצה הכי טובה לכל זה היא **קביעות לימוד המוסר, ספרי מוסר בקביעות, זה נותן לאדם את ההבנה ואת הכוח לעמוד בניסיון, שמכאן ולהבא יתנהג הנהגה כמו שצריך להיות, וגם יחיה חיים טובים ומאושרים, מי שחי על פי המסילת ישירים הוא מאושר!** והרבה אמרו לי כן, אנשים בעלי משפחה, שהתחילו ללמוד מוסר, וכל חייהם השתנו ונעשו מאושרים.

ובישיבות יש סדר קבוע לזה חצי שעה בכל יום, אבל גם בעל משפחה, אם יש לו קביעות בספרי מוסר זה משפיע מאד, ומובא בשם מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל שגם לימוד חמש דקות בספר מסילת ישירים משפיע, אם זה קבוע בכל יום זה משפיע על האדם שנהיה אדם אחר, ועל ידי זה הוא מאושר ובני משפחתו מאושרים וכל סביבתו מאושרת, כמו שכתב בחובות הלבבות (שער הפרישות פ"ד) ש"חברתו שמחה", ו"צהלתו בפניו". זהו מה שזוכים על ידי קביעות יום יומית ללימוד המוסר.

ובשבת יש אומרים שלא ללמוד ספרי מוסר המפחידים, אלא כגון ספר תומר דבורה [וכך מובא בספר לב אליהו (ח"א עמ' לא ועמ' קצא) שבקלם למדו בשבת ספר תומר דבורה "מפני שבתומר דבורה מדבר בענין והלכת בדרכיו וכו', אבל ספר מוסר אחר שמביא התמרמרות בשעת הלימוד, אף על פי שאחר כך מתמלאים בשמחה! מכל מקום יש שאלה אם כדאי לימוד כזה בשבת, מה שאין כן תומר דבורה אדרבה לומדים משם גדלות האדם ועד

כמה עצומים כוחות הנפש שלו, שמצווים אותו והלכת בדרכיו וכו' להתדמות לקונו, ויכול הוא להגיע לזה".]

ובלימוד המוסר כל אחד יכול להתקדם ולהתקדם, שכל הנהגתו תהיה הנהגה ישרה על פי התורה, וגם יחיה חיים מאושרים הוא וכל משפחתו, וכאמור, אני יודע כן ממעשים שהיו, והרבה בעלי משפחה אמרו לי את זה, שהתחילו ללמוד מוסר בקביעות וכל חייהם השתנו!

אם כן עיקרי הדברים הם כפי שאמרנו, שעם תפילה אפשר להשיג הרבה מאד, ולחיות חיים מאושרים, וכן עם תורה, שעליה נאמר (תהלים יט) "פיקודי השם ישרים משמחי לב", "משבת נפש", ו"מחכימת פתי", עסק התורה נותן לאדם כזו מדרגה ואושר בעולם הזה, וככל שיותר דבוק בתורה זוכה למדרגות גבוהות יותר ולחיים טובים ומאושרים.

מסילת ישירים – דרך ההתקדמות עד רוח הקודש

זה שייך לכל אחד ואחד, כמו שכתב המסילת ישירים בסוף הספר שאפילו אדם שעוסק במלאכה פשוטה מאד, יכול לזכות לכל המדרגות ואף להיות בעל רוח הקודש, אם הוא לומד מסילת ישירים, וחי בכל הנהגתו על פי המסילת ישירים, כמו שאמר רבי חיים מוואלווין לרבי זונדל מסלנט "כל ספרי מוסר טוב ללמוד, אבל מסילת ישירים יהיה מנהלך", מסילת ישירים הוא המנהל של חיי האדם, כי יש בו דרך ושיטה לפי טבע האדם איך להתקדם בכל המעלות, זהירות וזהירות וכו' עד רוח הקודש.

אבל הכל מתחיל מתורה, כמו שאמר רבי פינחס בן יאיר בברייתא "תורה מביאה לידי זהירות", ומזה מתקדמים לכל המעלות עד רוח הקודש.

ובאמת גם בדורנו היו כאלה שזכו לרוח הקודש, שידעו מה שנעשה במקומות רחוקים, ונתקיימו בהם דברי בעל חובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) "ויהיה במדרגה העליונה ממדרגות החסידים וכו' ויראה מאין עין וישמע מבלי אוזן וידבר בלי לשון וירגיש בעניינים מבלי חושים", ומסתבר שגם היום יש כאלה שזוכים לזה.

ובידינו לזכות, על ידי הדברים שהזכרנו, עסק התורה כמה שאפשר, עם תפילה כל אחד לפי כוחו, וקביעות לימוד המוסר דבר יום ביומו, אלו הם הדברים הנותנים לאדם הצלחה בטוהה ברוחניות וגם חיים טובים בגשמיות, ואשרינו מה טוב חלקנו בזה!

דברים שנאמרו במעמד סיום מסכת בבא קמא על ידי בני ישיבת 'תורת חסד' אלעד

הנה אמרו במסכת בבא קמא דף ל' האי מאן דבעי למהוי חסידא, מי שרוצה להיות חסיד, שזו מדרגה גדולה מאד, יותר מצדיק [עיי' אבות פ"ו ומכשרתו להיות צדיק חסיד וכו', וברוח חיים שם], הדרך לזה היא **"לקיים מילי דנזיקין"**, היינו להיזהר בין אדם לחברו שלא לגרום נזק, נזיקין ממש, וגם לא לגרום צער, שכל גרימת צער לזולת היא גם כן בכלל "נזיקין", וצריך להיזהר מאד בזה, ששום אדם לא יסבול ממנו, ואדרבה לשמח את כל אחד ואחד, שכל אחד יהיה מרוצה ממנו, ולא לגרום צער לאף אחד, זוהי הדרך "למהוי חסידא".

ויש מי שאומר בגמרא שם **"לקיים מילי דברכות"**, והיינו בין אדם למקום, וענין ברכות שייך לאמונה, שהכל ביד שמים, וכשאדם חי עם אמונה אין לו שום קושי, ומוותר לאחרים, מפני שמבין שהכל מן השמים, ואין סיבה להקפיד על שום אדם. ועוד יש מי שאומר בגמרא שם **"לקיים מילי דאבות"**, וזה כולל את כל העניינים המבוארים בפרקי אבות, ועיקרם שלושת הדברים שעליהם העולם עומד (כדאיאת באבות פ"א מ"ב) תורה עבודה וגמילות חסדים, עסק התורה, אמונה ויראת שמים, ומידות טובות, אלו הם הדברים שבהם זוכים למדרגה של חסיד.

ומי שהוא "חסיד" זו זכות גדולה מאד להצלחה בתורה, כי להצלחה בתורה צריך זכויות, ובלי זכויות אין הצלחה בתורה! ויכול להיות בעל כישרון, אבל התורה היא לא תורת אמת, ואין זו שלמות התורה, רק מי שהוא בשלמות המידות, עם יראת שמים ואמונה, אז התורה שלו היא תורת אמת ויש הצלחה בתורה.

ופה בישיבה ב"ה הרבנים מחנכים את התלמידים לכל מה שצריך, תורה, ותפילה, עם אמונה, ויראת שמים, ומידות טובות, ובזכות החינוך הטוב שמקבלים התלמידים בעזרת השם יזכו כולם להיות גדולי תורה.

כל אחד יכול להיות גדול בתורה, ואין זה משנה כמה הוא כישרוני, אם יותר כישרון או פחות כישרון, **הכישרון אינו עיקר, אלא הזכויות! ועם זכויות יש הצלחה בתורה לכל אחד ואחד, וכבר היו מעשים ידועים בבעלי כישרונות חלשים שנהיו גדולי תורה מאד, בזכות הזכויות שלהם, והזכויות הם מידות טובות, ויראת שמים, עם התמדה, כל אחד לפי כוחו, ולא יותר מהכוחות, על ידי זה יש סייעתא דשמיא וזוכים להצלחה בתורה.**

ואתם הנכם הרי בחורים צעירים, ובעזרת השם אתם יכולים להספיק ולהספיק, ולהיות גדולי תורה אמיתיים, כל אחד צריך לדעת שהוא יכול להיות גדול בתורה ממש! רק צריך ללמוד, ולקבל מהחינוך שהישיבה מחנכת, ולהמשיך כך בעזרת השם, ובזה תזכו כולכם להיות גדולי תורה אמיתיים, כן יהי רצון.

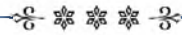
לע"נ הבה"ח **יהונתן מלר** ז"ל
בן יבלחט"א רבי יוסף שליט"א
תלמיד ישיבת חברון
נלב"ע י"ב אדר א' תשע"ד – תנצב"ה

גליון זה מוקדש לע"נ הרב **ישראל אפרים** בן הר"ר **צבי שמענא** זצ"ל
נלב"ע י"ג אדר תשס"ז – תנצב"ה
ולע"נ הבה"ח **מיכאל** ז"ל בן הר"ר **פנחס דוד שמענא** שיבלחט"א
נלב"ע שושן פורים תש"ע – תנצב"ה

לעילוי נשמת
מרת **העניא פרידמן** ע"ה
ב"ר **יהושע דב** הי"ד
נלב"ע ו' שבט תשע"ח – תנצב"ה

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

הקריאה, ימשיכו את הקריאה ואת העליות כרגיל, שהרי אין כאן איסור בעליית ישראל לעליה זו, ואף המשנה ברורה לא הזכיר מנהג זה, אלא שלכתחילה יש לנהוג כן, אבל אם אין הדבר מסתדר, אפשר לקרוא לישראל לעליה זו, ושמעתי שהורה מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שאם יש הרבה חיובים, ואין אפשרות אחרת, לא צריך להקפיד בדוקא שיעלה הלוי למעשה העגל. (חש"ח מנחת ל ע"א).

איזה ברכה היה צריך לברך התורם את השקלים
זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל
הקדש... (ל-ג).

שאלה: נאמר בירושלמי שקלים (פ"ג סוף הלכה ב): תני מדברים היו עמו [עם התורם את השקלים] משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא, ומקשה הגמרא וימלא פומיה מוי אמר רבי תנחומא מפני הברכה. וצריך ביאור, איזה ברכה היה צריך לברך התורם את השקלים?

תשובה: ביפה מראה ביאר שבאמת התורם אינו צריך לברך דבר, אלא דאמרו שלא ימלא פיו מים, דחששו שמה יבלע מהמים ונמצא שמעל שנהנה בלא ברכה. והקשה עליו בשו"ת חכם צבי (סימן קבא) הרי אפשר לו לברך בתחלה על דבר אחר, ולכוון על המים שיבלע, ועוד דהתנן השותה מים לצמאו מברך שהכל, ומפרש בגמ' לאפוקי מאן דחנקתיה אומצא דהשותה מים שלא לצמאו אלא לאונסו אין צריך לברך עליהם כלל, כיון שאין לו הנאה ולא מיון זייני שהם יסוד פשוט, כל שכן זה שאינו מתכוין כלל לבלוע את המים שהוא פטור מן הברכה, וכל שכן שאין למנוע מלמלאות פיו מים על הספק משום חשש בליעה.

לכן ביאר החכם צבי דכוונת הירושלמי הוא דאינו יכול למלאות פיו מים, מפני הברכה שצריך לברך התורם את הלישכה בשעה שהוא תורם דאפילו אי נימא דתרומה זו שהוא תורם היא מדרבנן ולא מדאורייתא, עם כל זה לא גרע מחלת חור"ל שמברך עליה בשעת הפרשה, ע"ש. וכן פירשו עוד מרביתינו האחרונים. ועיין בשו"ת רבי יהודה מילר (סימן קח), שהקשה על דברי החכם צבי שלא מצינו ברכה זו בשום מקום בש"ס, ואין לנו לחדש ברכה מעצמינו, ואין זה דומה לחלת חור"ל שמתרת את העיסה, מה שאין כן הכא אין זה מתיר כלום ולמה יברך.

ולכן כתב לבאר, דמברכים את ישראל בשעת ההפרשה כדי שלא ישלוט בהם עין הרע, כמו שכתב הזהר הק' (ריש פרשת כי תשא) שכשהפרישו השקלים קודם המנין ברכו את ישראל, וכמו כן לאחר המנין, כי בדבר המנוי אין ברכה. ולכן כשמפרישים הקופות, ונמצאו שקלים מרובין, יש לחוש לעין הרע, ולכן צריכים לברך את עם ישראל, וכמו שהבא למוד את גרנו מברך, ע"ש. וכן כתב בספר בית אריה (הלכות מזוזה סימן רפח). (חש"ח זרעים-א דמאי

הבעל קורא הציע להעלות שבעה קרואים עד שני כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ... (ל-ב).

שאלה: מעשה שהיה בבית הכנסת שבשבת קודש פרשת כי תשא, לא היו שם כהנים ולוויים, ולכן קראו לישראל במקום כהן, ומיד לאחר שהתחילו לקרוא את הפרשה, נכנס לוי, ומכיון שכתב המגן אברהם (סימן תכח סק"ח) בשם הכנה"ג שנהגים שלמעשה העגל לא קוראים לישראל כי אם ללוי [כי שבת לוי לא חטאו בעגל], הציע הבעל קורא שהגבאי יקרא לשבעה עולים ישראלים עד 'שני', ואח"כ 'לשני' יעלה את הלוי כעליית אחרון, והוא יקרא עד סוף הפרשה, אך הגבאי טען שזה יבלבל ויטריח את הציבור, ורוצה שיעשו את העליות כרגיל וכמובא בחומשים.

עם מי הדין?

תשובה: שמעתי שהיה מעשה שלא היה כהן בבית הכנסת והעלו לוי במקום כהן, והוא קרא מתחילת הפרשה עד 'שלישי' כדי שהוא יקרא את מעשה העגל, ואמר גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שיפה עשו. ולמעשה נראה שכן משמע מדברי הגר"ח פאלאג'י בספרו יפה ללב (סימן תכח אות ג) שם כתב שאם הכהן רוצה לעלות עד סוף מעשה העגל שפיר דמי, כי הכהנים בכלל בני לוי הם, והביא שם שיש אומרים שעדיף שדוקא לוי יעלה ולא כהן, כי אהרן עשה את העגל, יעו"ש, ומה שכתב שכהן יעלה למעשה העגל לכאורה נראה כוונתו, שהכהן יקרא מתחילת הפרשה עד אחרי העגל, שאם מיירי שאין לוי, ודאי שהכהן יעלה ולא ישראל, שלא מעלים ישראל אחרי כהן, אלא נראה בפשטות שכוונתו כנ"ל, שהכהן יכול לקרוא מתחילת הפרשה עד אחרי מעשה העגל, ואין בזה חשש של טירחא דציבורא.

והרי אין הבדל באורך הפרשה בין תחילת הפרשה עד 'שלישי' לבין תחילת 'שני' עד סוף הפרשה, ואם כן לכאורה יש להביא ראיה מהנה"ל, ששפיר יש לקרוא שבעה קרואים עד 'שני' ומשם לקרוא ללוי עד סוף הפרשה.

והנה יעוין בספר דבר שמואל (סימן קנח) בדבר בית הכנסת שהמפתח לארון הקודש, שבו מונחים העטרות לספרי התורה, נשכח בבית הגבאי, ונסתפקו אם להמתין עד שהגבאי ילך לביתו, והשיב שדבר זה מסור ללב חכמי העיר והקהילה ההיא, לדון באותו פרק ובאותו מקום, כפי משך זמן השהייה, וכפי הזרות הנראית לעיני המון העם, הן בטורח המתנת הציבור בביטול תורה ותפילה והן בהוצאת הספר תורה מבלי עטרה, מי נדחה מפני מי, עכ"ד.

ומעתה נראה שהוא הדין בעניננו, על רב הקהילה להעריך את רחשי הלב של צאן מרעיתו, ולנהוג בהתאם, ואם הם מוכנים ויקבלו בהבנה את הצעת הבעל קורא, ודאי שהדבר רצוי, אבל אם הציבור לא סובלני, ויתחיל שם ליצנות והוללות ודיבורים באמצע

האם אדם יכול למכור את עבירותיו לחבירו
וילאמר ה' אל משה מי אשר חטא לי אִמְחֶנּוּ מִסְפְּרִי (לב-

לד).

שאלה: אדם המפחד מעבירותיו, ומצא אדם קל דעת ואמר לו אני מוכר לך את כל עבירות שיש לי, והלה הסכים ועשו שטר כתוב וחתום בעדים, האם המכירה חלה?

תשובה: בשאלה זו דנו הפוסקים והביאו הא דאיתא בסוטה (דף כא ע"א) מאי 'בח יבחו לו' אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה ולא כר' יוחנן דבי נשיאה, אלא כהלל ושבנא, דכי אתא רב דימי אמר הלל ושבנא אחי הוו הלל עסק בתורה, שבנא עבד עיסקא, לסוף א"ל תא נערוב וליפלוג, יצתה בת קול ואמרה 'אם יתן איש את כל הון ביתו. הרי שקודם שלמד, עדיין אפשר לעשות שותפות יששכר חבולון, אבל שבנא שרצה לחלוק לאחר לימודו של הלל אי אפשר.

ויעוין בשו"ת מהר"ם אלשקר (סימן קא), שהביא מרב האי גאון ז"ל והוסיף, שאיך יעלה על לב כי שכרו של זה ומעשים טובים שעשה זה יהיו לזה, והלא הכתוב אומר צדקת הצדיק עליו תהיה, וכן אמר ורשעת הרשע עליו תהיה, כשם שאין אדם נתפס בעון זולתו, כך אין אדם זוכה בזכות זולתו, אבל זה השוטה שמכר תעניתו אכלה כלבא לשירותיה, מה שכר יש לו לפני השם ית', וכבר נטל דמים זה, והוא קרוב לקבל פורענות מלקבל שכר, כי עשה שם שמים פלסתר וכקרדום לאכול בה לחם.

וכן כתב בפני יהושע בקידושין (דף כט ע"א) דקנין העולם האמיתי, דעולם הבא שאינו נקנה בשום דבר מהקנינים הקודמין שקונין קניני העוה"ז, אלא בשכר קיום המצות, כדאיתא במשנה כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ונוחל הארץ והיינו עולם הבא.

ובשו"ת משיב דבר (חלק ג סימן יד), נשאל באדם שמכר חצי זכויותיו ומצותיו בסך גדול עשרים ושנים אלף רובל, לאיש עשיר הולך בתומו וחפץ במצותיו מאד, וקיבל המוכר מחצית הכסף ועד ששילם מחצית השני הלך לחכם גדול ושאל בחלום, והשיבו לו כי אותו המוכר אינו מצוין למעלה כל כך, ואינו אלא כאחד מישראל, ואחר ששמע אותו עשיר כזה ביקש לחזור בו ותבע מעות שנתן, והמוכר תובע חציו השני, והגיעו לשאול הדין עם מי וגם אם עיקר הקנין הוא דבר שיש בו ממש. והשיב, ראשית המוכר הראה לדעת כי אינו אדם הגון, במכרו שכר הרוחני בבצע כסף, כמדתו של עשו שמכר את בכורה שלו. ובזה אותו הכתוב וכתוב 'ויבז עשו את הבכורה'. ולא משום שמכר במחיר נזיד עדשים, שהרי פירש הרשב"ם שמכר לו בכסף שווי, אלא שקיים הקנין במאכל עדשים, ומכל מקום קרא אותו הכתוב ויבז. דמי שדעתו יפה ומשכיל על דבר, מבין כי אין לדבר רוחני ערך כלל למכור בכל הון שבעולם, ומכל שכן ליקח בצע כסף עבור חלק עולם הבא. ותורף תשובתו שם שאין המכירה מועילה כלום.

וכן בשו"ת מחנה חיים (ח"מ ח"ב סימן ב) האריך בזה, שאי אפשר למכור עבירה מסוימת, וכל שכן שאי אפשר למכור את כל העבירות. וכן האריך בשו"ת טוב טעם ודעת (מהד"ק סימן רח) שאי אפשר למכור את העולם הבא. והנה בשו"ת מהרש"ם (חלק ג סימן קא) הביא **שהרמב"ן** (פרשת כי תשא) כתב על הפסוק 'מי אשר חטא לי אִמְחֶנּוּ

מספרי' דמשה רבינו ע"ה רצה שימחו שמו מספר החיים תמורת ישראל, וה' השיב "מי אשר חטא לי אִמְחֶנּוּ מספרי", ובשבת (דף פט ע"ב) שאמר הקב"ה ליצחק בניך חטאו לי, אמר לפניו רבונו של עולם בני ולא בניך..., אם אתה סובל את כולם מוטב, ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך, וכן אמרין במשנה בנגעים (פרק ב מ"א) רבי ישמעאל אומר בני ישראל אני כפרתן, ואם אינו מועיל למה אמר כן, ולמה הציב אותו רבינו הקדוש במשנתו, ובע"כ דמועיל שפיר.

ולכן כתב המהרש"ם שהמוכר לחבירו את עבירותיו הרי נעשה כמו דין הלוח הערב, שהקונה את העבירות נעשה כמו ערב על העבירות, וזה תלוי ברצון השי"ת אם ירצה לגבות מן הערב, דגם בדיני אדם אם רצה מזה גובה, ולכן גבי משה רבינו ע"ה לא רצה ה' למחות שם משה ולמחול לישראל, ורצה לגבות מהלוח עצמו, וגם לא רצה לקבל הערבות וביד מלוח שלא לקבל שום ערב, וזה ענין בקשת יצחק שקיבל עליו לכפר בעד ישראל. וכן אמרין בסוכה (דף מה ע"ב) דאמר רשב"י יכול אני לפטור כל העולם מן הדין.

ולכן המוכר לא ישמח במכירתו, אבל הוא לאות על חרטתו בלב שלם ומסייע לכפרתו אם עושה תשובה, ואם אולי ירצו בשמים להקל מעונשו ולהפרע מהקונה. והכל מדין ערבות שקיבל הקונה על עצמו כדין רצה מזה גובה וכו' ובערב סתם נפרעין מהלוח תחלה, ואולי בנידון דידן הוא כערב קבלן, אבל הקונה יתאבל על רוע מעשיו ומעשי חבירו, ויירא ויפחד וידאג לנפשו פן יענש ממרומים, מפני שנכנס ברשות ערבות בעדו.

עוד הביא המהרש"ם, שזה כמה שנים בהיותי בימי חורפי אירע לפני עובדא בשנים שנשתתפו במצות ועבירות ועשו קנין ושטר שותפות, וכתבתי להגאון מהרש"ק ז"ל מבראד והשיב לי כי עובדא כזו אירע בימי ר"י בן הרא"ש שנשתתף הוא עם חבירו כן, ומת חבירו קודם, והר"י בן הרא"ש גילה פני המת במטתו לפני בית הכנסת בתוך קהל ועדה שיזכור בהשותפות ופתח המת פניו כמשחק עליו, כי אין ממש בקנין הזה ושהובא מעשה זו במעבר יבוק, אבל המעיין ימצא שהיה שם עובדא אחרת שנשבע לו חבירו לבוא אליו אחר מותו, ולזה שחק עליו דכיון שמת נעשה חפשי מן המצות משא"כ בני"ד.

לסיכום: אין מכירת המצוות או מכירת העבירות חלה, אולם יש עונש על הקונה העבירות, או על המוכר המצות, שמראה שמזלזל בשכר ועונש, אולם כתב המהרש"ם שהקונה נעשה כערב קבלן, שהקב"ה יכול להפרע או מהעושה העבירה, או ממנו, וכל זה דוקא כאשר מכר המצוה לאחר שעשה, אבל קודם עשיית המצוה אפשר למוכרו, והוא הסכם יששכר זבולון, וכמבואר ברמ"א (סימן רנו ס"א) יכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה, והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו השכר, אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתנו לו.

ובשלטי גבורים (כבבא קמא סוף פרק שמיני) כתב דלאחר שנתנו חכמים ערך י' זהובים על המצוות, אדם יכול למכור המצות שלו, ויעלו לאיש הקונה, דהא יש להם ערך י' זהובים, מיהו נראה שמועיל הקנין דוקא במצוה שעתידי לעשות, אבל לא במצוה שעשה כבר. (חש"ח גיטין פד ע"א).

זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבְרִים עַל הַפְּקוּדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה' (ל,
יג)

בפשטו ביאור "כל העובר על הפקודים",
היינו כמו שכתב רש"י "דרך המונין מעבירין את
הנמנין זה אחר זה" וכו'. אך מצינו בירושלמי
(שקלים א, ג) שנחלקו בביאור "כל העובר על
הפקודים" ולחד מ"ד פירושו היינו "כל
דעבר על פיקודי"א, והיינו, ד"פקודים" הוא
מלשון ציווי, וזהו שאמר הכתוב שמי הוא
שצריך להביא מחצית השקל "כל העובר על
הפקודים", היינו מי שחטא בעגל ועבר על
הציווי הוא צריך להביא כפרה, והמחצית
השקל הלא לכפרה הוא בא.

ציווי התורה על נתינת "מחצית השקל"

ואשר לפי זה, שהמחצית השקל על
חטא העגל היא, נוכל לבאר עוד, הנה
התורה אמרה שיתנו "מחצית השקל בשקל
הקדש", והלא בשקל ישנם עשרים גרה,
כאשר אמר הכתוב כאן, ואם כן למה זאת
ציווי התורה הוא שיביא כל אחד "מחצית
השקל", ולא שיביא כל אחד "עשר גרה".

ונראה לבאר כי בדוקא הוא שיהא
"מחצית" (וכן כתבו הפוסקים, לעשות זכר
למצוה זו ע"י נתינת מטבע של מחצית, רמ"א
או"ח תרצד, א, ועי' מתני' רפ"ב דשקלים). וענין
הדבר שיהא במחצית דייקא, הוא מפני
שאיש ואשה נחשבים לגוף שלם אחד, וכיון
שהנשים לא חטאו בעגל, ורק הגברים חטאו
בו (תנחומא, כי תשא יט - הובא במשנ"ב ס' תי"ז
סק"ג), לכן כל "בית" בישראל נותן "מחצית"
השקל ולא שקל שלם, כי הנשים לא חטאו
(ומטעם זה דנו הפוסקים, אם נשים חייבות
בתפלת מוסף, מפני שקרבן מוסף בא ממחצית
השקל, ונשים אינן חייבות במחצית השקל, א"כ
אף בתפלת מוסף שמא אינן חייבות ג"כ, עי' שו"ת
רעק"א ס' ט, וכן בהגהותיו על השו"ע או"ח ס'
ק"ו), ולזאת ציווי התורה נאמר באופן של
הבאת "מחצית השקל" ולא על הבאת "עשר גרה".

השבת נוהגת לעולם - מה טעם בעינן ריבוי לכך

יֵאָתָה דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֵת שַׁבְּתָתִי תִשְׁמְרוּ
כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה'
מְקַדְּשְׁכֶם (לא, יג)

במכילתא כאן דרשו חז"ל "לדורותיכם שינהוג הדבר
לדורות". והדבר צריך ביאור, מהיכי תיתי שלא תנהוג השבת
לדורות, ומה טעם בעינן קרא לרבות שהשבת נוהגת לדורות, ועמד

ונראה לבאר, מפני שהשבת דומיא דמקדש, ושניהם נאמרו
יחד, וא"כ סלקא דעתך כי היכי שהמקדש חרב הכי נמי גם השבת
יש זמן שאינה נוהגת, לזאת אתי קרא לריבוי כי אין השבת תלויה
במקדש, אלא "לדורותיכם" - שהשבת נוהגת לדורות.
ואדרבא לאידך גיסא, המקדש נלמד מן השבת,
שגם הוא לעולם, וכמו שאמרו בגמרא יבמות
(ו, ב) "ואין לי אלא בזמן שבהמ"ק קיים, בזמן
שאינן בהמ"ק קיים מנין, תלמוד לומר את
שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה
שמירה האמורה בשבת לעולם, אף מורא
האמור במקדש לעולם".

חטא העגל - אי כפיפות לגדולי התורה

וַיֵּרָא הָעָם פִּי בִשְׁשׁ מִשֶּׁה לְרֹדֶת מִן
הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ
אֵלֵינוּ קוֹם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ
לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ
(לב, א)

נראה כי מן התביעות שהיו על בני
ישראל בעשיית מעשה העגל, שמחמתה לא
החשיבם הקב"ה כשוגגים בעשיית העגל
אלא כמזידים, היא התביעה, שמשם רבינו
בעת עלותו להר סיני אמר לבני ישראל
"הנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש
אליהם" (כד, יד), והיינו שכל מי שיש לו
איזה שאלה יגש אל אהרן וחור שהם גדולי
הדור וישאל את פיהם מה לעשות, בעת
שמשם רבינו לא יהיה עמהם.

מעתה כאשר סברו בני ישראל
שמשם רבינו מת, אם כן הלא הדרכים
שמשם הורה מה לעשות בעת הזאת - לילך
אל אהרן וחור ולומר להם "למדונו
רבותינו, משה איננו, מה יש לעשות עתה"
ואז, או שאהרן וחור היו מכריעים מדעת
תורה שלהם מה יש לעשות, שמא עתה
אהרן יהיה המנהיג, או חור, או נחשון בן
עמינדב או יהושע או אחר, או שאהרן
(שהוא נביא) היה שואל את הקב"ה והקב"ה

היה משיבו מה עליהם לעשות בעת הזאת.

אך בני ישראל לא נהגו כן, אלא תחת אשר ישאלו את אהרן
מה לעשות הם אומרים לו מה לעשות כאשר אמר הכתוב "ויקהל
העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים". - לא אמר הכתוב
"ויקהל העם אל אהרן", אלא ויקהל העם על אהרן", והיינו שהעם
מעלי, והם אומרים לו מה לעשות, וכאשר חור מתנגד לבקשתם
הם הורגים אותו (רש"י לקמן פסוק ה), לזאת החשיב הקב"ה את בני
ישראל כמזידים בחטא העגל, מפני שתחת אשר ישאלו את חכמי
התורה מה לעשות, הכתיבו להם מה לעשות, ומי שלא הסכים -

מלומדי מלחמה, א"כ היה צריך ללמודם זאת עוד קודם לכן כאשר לחמו בעמלק, (לעיל יז, ח-ג).
יש לבאר שרמז להם כאן מה שאמרו חז"ל (סנהדרין ז, א) "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו". וזהו "איש חרבו על ירכו", שהרי גם כאן דנו אותם בבית דין, וכמו שאמרו חז"ל (יומא סו, ב) עדים והתראה בידי אדם וכו'. ומעתה מאחר שדיינים הם, אם כן יזהרו לדון על פי דין, ויראו את עצמם כמו שחרב מונחת להם בין ירכותיהם.

ובדרך זו יש לבאר עוד, גם מה שמצינו אצל שלמה המלך במעשה דשתי הנשים, שכל אחת אמרה כי בנה החי ושל חברתה הוא המת, אשר נאמר שם "ויאמר המלך קחו לי חרב ויבאו החרב לפני המלך: ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת" (מלכים א, ג, כד-כה). דיש להבין, הרי כיון שכוונת שלמה היתה שאדם אחר יגזור את הילד החי לשנים, א"כ למה זאת אמר מתחילה "קחו לי" חרב, היה לו לומר קחו חרב וגזרו את הילד החי לשנים, ומה ענין הבאת החרב לו.

ויש לבאר, שהכוונה בזה מפני ששלמה ישב שם בתורת דיין לדון, וכיון שנתבאר שלעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו, שאם יטה מן האמת מעט לכאן או לכאן, הרי שתפגע החרב ברגלו, ויפול אל תוך אש הגיהנם. כי דיין צריך ללכת בדרך ישרה לגמרי, בלי שום נטיה. כל נטיה קלה מעוותת היא את הדין, והמשפט יוצא מעוקל.

א"כ איפוא יש לומר שרצה שלמה המלך לחוש את זאת שהחרב מונחת לו בין ירכותיו, לכך אמר מתחילה "קחו לי חרב", ורק לאחר מכן פסק את הדין.

הפטרת כי תשא

מהו הדגשת עובדיהו שהוא ירא את ה' כבר מנעוריו

וְהָיָה אֲנִי אֶלֶף מֵאַתָּה וְרוּחַ ה' יִשְׁאֹף עַל אֲשֶׁר לֹא אָדָּע
וְבִאֲתִי לְהַגִּיד לְאַחָאֵב וְלֹא יִמְצָאָהּ וְהִרְגֵנִי וְעִבְדָּהּ יִרָא אֶת
ה' מִנְעֹרֵי (מלכים א, יב)

יש לדקדק מהו זה שאומר עובדיהו לאלהיו שהוא ירא את ה' "מנעורי" הלא היה לו לומר רק שעתה הוא ירא את השם, ומה בא להדגיש ולומר כי "מנעוריו" כבר הוא ירא את השם.

ונראה לבאר, דהנה בגמרא יבמות (מה, ב) איתא "מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסורין באין עליהן כו', אחרים אומרים מפני ששהו עצמן ליכנס תחת כנפי השכינה, אמר רבי אבהו ואיתימא רבי חנינא מאי קראה, ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל". ופרש"י שמהירת ולא אחרת.

ומעתה יש לומר, דהנה עובדיה גר אדומי היה (סנהדרין לט, ב), וזהו אשר אמר עובדיה לאלהיו, "מה חטאתי כי אתה נותן את עבדך ביד אחאב להמתני" (פסוק ט), וזאת על ידי שהוא יאמר לאחאב "הנה אליהו ורוח ה' ישאהו למקום אחר" [רש"י], ואינו בדין שיסורין יבואו עליו מאחאב, כיון שהוא ירא את ה' "מנעוריו" דהן אמנם גר הוא, אבל הוא לא שהה מלהכנס תחת כנפי השכינה, אלא כבר "מנעוריו" היה ירא את ה', ואם כן אינו בדין שיבואו עליו יסורין.

הרגו אותו. וזהו החלק השני של חטא העגל (מלבד חטא הע"ז) "אי כפיפות לחכמי התורה". שהיו צריכים להתיעץ עם חכמי התורה מה לעשות ולהיות כפופים לפסיקתם.

הרבה יש להזהר מהחטא הלזה, שלא לנסות ח"ו לומר לגדולי התורה מה לפסוק, אלא לשמוע את דעתם ולפעול על פי הוראתם. כאשר אמר הכתוב "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו" (מלאכי ב, ז), לא שיצוו עליו איזו תורה לומר אלא יבקשו מפיהו, שהוא יאמר את התורה שהוא מבין. (א.ה. בנותן טעם להביא בזה, את אשר רגיל רבינו לספר בענין זה, כי לפני שנים בעת אשר הממשלה בא"י לא עשתה כפי הוראת הרבנים, פנה אחד מכתבי העת לאישים ידועים ושאלם מהו לדעתם תפקיד הרבנים, וכאשר שאלו את אביו של רבינו, נענה ואמר בקצרה, כי "לא אנו צריכים לומר לרבנים מה תפקידם, אלא הרבנים הם שצריכים לומר לנו מה תפקידנו").

"אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה - קול ענות אנכי שומע"

וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הָמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹקִים הוּא
חֲרוּת עַל הַלַּחַת: וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת קוֹל הָעָם בְּרַעַה
וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחֲנֶה: וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל
עֲנֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנֹת אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ
(לב, טז-יח)

דרשו חז"ל (עירובין נד, א ובמדרש) מהו "חרות על הלחת", אל תקרי חרות על הלוחות אלא חירות על הלוחות, לדעה אחת לוחות אלו היו חירות ממלאך המות, ואם היו ישראל זוכים להשאר עם הלוחות הראשונות לא היתה למלאך המות שליטה על ישראל כלל, מפני שלאחר מתן תורה ישראל היו כמצב אדם הראשון לפני החטא ולאחר מעשה העגל שובשו הדברים. ודלעה אחרת לא היה חירות לישראל ממלאך המות קודם חטא העגל אך היה להם חירות משעבוד מלכויות.

ואשר לפי זה נוכל לבאר הדין ודברים שהיה בין משה ליהושע, שיהושע אמר למשה "קול מלחמה במחנה", ומשה משיבו "אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה, קול ענות אנכי שומע". והנה משה לא אמר ליהושע "אין כאן קול ענות גבורה" וכו', והיינו מפני שהרי אי אפשר שיהיה במחנה ישראל קול גבורה או קול ענות חלושה של מלחמה, שהרי לאחר קבלת הלוחות הראשונות אין ישראל משועבדים לאומות כלל ואין צורך לישראל להלחם בהם, ואם כן, טענת משה ליהושע היא - כיצד אין יהושע יודע שלאחר קבלת הלוחות הראשונות לא יתכן קול מלחמה במחנה, ואם אכן ישנו קול מלחמה, אם כן, אזי "קול ענות אנכי שומע" כפי שמפרש רש"י קולות המענין את הנפש, וכפי שמודגשת האות נו"ן בתיבת "ענות" זו לעומת קודמתיה, מפני שבא להורות שבזה מוכרח קלקול במדרגת ישראל אם אכן צדקו דברי יהושע שקול מלחמה במחנה.

שימו איש חרבו על ירכו - איזו חרב

וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֲרָבוֹ
עַל יָרְכּוֹ וְעָבְרוּ וְשִׁיבוּ מִשְׁעָר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ
אֶת אֲחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבּוֹ (לב, כז)

צריך ביאור, וכי צריך משה ללמדם קשת הכיצד חוגרים את החרב, עדי שיאמר להם "קחו איש חרבו על ירכו", והלא אם לא היו

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת כי תשא תשע"ט

בין קול לקול, איך יתכן שיהושע לא הבחין, והרי הוא עתיד להנחיל את ישראל.

ונראה לבאר בזה, דהנה בפרשת פנחס (כ"ז, ט"ז) כתוב דמשה רבנו ביקש מהקב"ה 'יפקד ה' אלוקי הרוחות איש על העדה', ואיתא בחז"ל דבקשת משה הייתה למנות עליהם מנהיג שידע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, ובתשובת הקב"ה למשה כתוב, 'קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו, ובתרגום אונקלוס איתא, 'גבר די רוח נבואה ביה', ונראה מזה, דמשה נענה בענין אחר ממה שביקש, דבקשתו הייתה שימונה מנהיג שיודע דעתו ורוחו של כל אחד ואחד, אבל הקב"ה אמר לו שיהושע ינחיל את ישראל ברוח נבואה.

ומבואר דיש שתי אופני הנחנה של כלל ישראל, יש אופן של להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, ויש אופן של על ידי רוח נבואה.

ועל פי זה יש לומר, דמה שאמר משה שמי שעתיד לנהוג שררה בישראל, צריך שיבחין בין קול לקול, זהו כמו שמנחג על ידי שמהלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, והוא צריך לדעת להבחין בין קול לקול, אבל מי שמנחג על ידי רוח נבואה, הוא אינו צריך להבחין בין קול לקול, ועל כן משה שרצה שיהושע ינחיל בכח חילוק נגד רוח כל אחד ואחד, אמר דעל יהושע לדעת להבחין בין קול לקול, אבל כיון דבאמת יהושע ינחיל בכח רוח הנבואה, על כן באמת לא היה צריך לדעת להבחין בין קול לקול.

ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים. (ל"ד, א').

ופירש רש"י, הראהו מחצב ספירינזן מתוך אהלו, ואמר לו, הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה. וכן אמרינן בגמ' בנדרים דף ל"ח, אמר רבי חמא בר חנינא, לא העשיר משה, אלא מפסולתן של לוחות, שנאמר פסל לך, פסולתן שלך יהא. וענין זה צריך ביאור, מהו פסולתן של לוחות, והלא מה שאינו נצרך להלוחות, אינו מן הלוחות כלל, ועוד, שאם הקב"ה רצה להעשיר את משה, מדוע ראוי להיות זאת מהלוחות דווקא.

ונראה לבאר בזה, דהנה על התורה כתוב, אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, ומבואר דמהתורה עצמה באה עושר וכבוד, וא"כ מי שזוכה להיות שלם בתורה לגמרי, בהכרח זוכה הוא לעושר וכבוד מהתורה עצמה, דהרי כתוב דמשמאלה של התורה יש עושר וכבוד, ועל כן משה רבנו שהיה שלם לגמרי בכח התורה, ממילא מהתורה בעצמה בא לו העשירות, ועל כן כשזכה לעשירות, באה אותה עשירות מהתורה עצמה, וזהו שנתעשר מפסולת הלוחות, דהעשירות באה מעצמה של תורה. ולפי"ז מבואר גם למה היה בלוחות פסולת, דאין זה דבר נפרד

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה'. (ל', י"ג).

וצריך ביאור מה שכפל הכתוב, דאחרי שכבר נאמר זה יתנו וגו' מחצית השקל, שוב חוזר הכתוב שנית מחצית השקל תרומה לה'.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרמב"ם (פ"א מהל' שקלים ה"ה) כתב וז"ל מחצית השקל זו, מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפילו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש, ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבינו וכו'. ומקור דבריו בסוגיית הגמ' בבבורות, דהיכא שהוסיפו על המטבע, צריך ליתן מחצית השקל של אותו זמן, אבל בפחתו, אין פחות ממחצית השקל דעשרים גרה.

ומבואר דבשיעור דמחצית השקל, נאמרו שתי שיעורים, שיעור אחד הוא מחצית השקל של תורה שהוא עשרים גרה השקל, ועוד שיעור נאמר, מחצית השקל של שקל היוצא באותו זמן.

ולפי זה יש לפרש דזהו שכפל הכתוב את דין מחצית השקל, דבתחילה אמר הכתוב את השיעור של שקל הקדוש שהוא עשרים גרה, ואח"כ מסיים הכתוב, בשיעור דמחצית השקל, דזהו הדין של מחצית השקל היוצא.

ויחל משה את פני ה' אלוקיו וגו'. (ל"ב, י"א).

יש להתבונן בפרשה זו, שנתהפך הענין מן הקצה אל הקצה, שבתחילה אמר הקב"ה למשה רבנו שיהיה מן החן האף, ולבסוף ניהם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו, ולא זו בלבד, אלא אף כרת ברית עם ישראל על י"ג מדות של רחמים שאינן תזירות ריקם, וכל זה נעשה בכח התפלה של משה רבנו.

וביאור הדבר, על פי דברי הגמ' בסוכה דף י"ד ע"א, למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר, לומר לך, מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמנות, הרי מבואר דבתפלה של צדיקים, לא רק שיש בכוחה למנוע הרעה ולהשיב חרון אף, אלא יש בתפלת הצדיקים כח מיוחד להפך ממדת אכזריות למדת רחמנות, וזהו דחוינן הכא, דלא רק שהתפלה הביאה שינחם ה' על הרעה, אלא שבמקום הרעה, כרת עמהם ברית על י"ג מידות של רחמים.

ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה וגו'. (ל"ב, י"ח).

הרמב"ן הביא דברי המדרש בקהלת, שאמר משה ליהושע, מי שעתיד לנהוג שררה על ישראל, אינו מבחין בין קול לקול. ובאמת צריך להבין, אם מי שעתיד לנהוג שררה, צריך שיבחין

מהלוחות, אלא יש בהלוחות חלקים שהם נמצאים בלוחות בשביל שיוכלו להתעשר מהם, באופן שהוא מתעשר מהתורה עצמה.

ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וגו' (ל"ג, י"ט).

ביאור הדברים, דהנה משה רבנו ביקש מקב"ה, הראני נא את כבודך, והשיב לו הקב"ה, אני אעביר כל טובי על פניך, ולא תוכל לראות את פני, כי לא יראני האדם וחי, ונראה לבאר בזה על פי דברי הנפש החיים בכמה מקומות, שכל ההשגה שלנו בקודשא בריך וכל שמותיו של הקב"ה, הם רק לפי מידות ודרכי הנהגתו שמנהיג את העולם, וכמו שאמרו חז"ל, שהקב"ה אמר למשה, לפי מעשי אני נקרא, אבל בעצמותו יתברך לא שייך כלל שום השגה ותפיסה, ואין לכנותו בשום שם ח"ו.

ולפי זה יש לבאר דהו שהשיב לו הקב"ה, דאת כבודו לא יוכל לראות, כי את כבודו יתברך אי אפשר להשיג, אבל את טובי אעביר על פניך, כי כל ההשגה ששייכת בקודשא בריך הוא הוא רק את מידות ודרכי הנהגתו, ובכלל זה הוא י"ג מידות של רחמים, שאת דבר זה ילמד למשה, ותהיה לו את השגה זו.

והנה בזה לימד את משה את סדר י"ג מידות של רחמים. והנה בפשוטו הטעם שהוצרך ללמדו את סדר י"ג מידות דוקא עתה אחר הטא העגל, הוא משום דעכשיו שהטאו, היו זקוקים למידת הרחמים, שתגן עליהם, ועיין ברש"י שכתב, שהקב"ה אמר למשה, שאני צריך ורוצה ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל טובי לפניך וכו'.

ונראה דיש לומר בזה עוד, דהנה הרמב"ן בריש פרשת וארא כתב, שגילוי השכינה והדיבור עם האבות וההנהגה עמהם היה במדת הדין רפה. ונראה לבאר הענין בזה, דהנה בקהלת (פרק ז' פכ"ט) כתוב, 'אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים', ופירש רש"י, אשר עשה הקב"ה את האדם

הראשון ישר, והמה, משנודנה לו חוה אשתו ונעשו שנים ונקראו מהם, בקשו חשבונות רבים מזימות ומחשבות של הטא. מבואר דקודם החטא היה אדם הראשון נקרא ישר. ובגמ' במסכת עבודה זרה דף כ"ה ע"א איתא דהאבות נקראים ישרים. ומבואר דהאבות היו במדרגתם כמדרגת אדם הראשון קודם החטא.

ובנפש החיים ביאר שקודם החטא, היה אדם הראשון, אדם ישר לגמרי כלול רק מסדרי כוחות הקדושה בלבד, וכל עניניו היו כולם ישרים קדושים ומוזככים טוב גמור, בלי שום עירוב ונטיה לצד ההיפך כלל, וכוחות הרע היו עומדים לצד, וענין כפני עצמם היו ממנו, ורק על ידי החטא, נתערבו כוחות הרע בתוכו ממש, עכ"ד.

וזהו הביאור שקודם החטא היה נקרא ישר, דקודם החטא לא היו מעורבים בו כוחות הרע, ולא היה בו אלא כוחות הקדושה בלבד. אשר לפי זה יש לומר, דהאבות שנקראו ישרים, שגם הם היו במדרגה זו כאדם הראשון קודם החטא, לא היו צריכים את ההנהגה המיוחדת של מדת הרחמים, ואפשר להם שינהגו עמם במדת הדין, כיון שאינם מעורבים עם הרע בתוכם, ואינם כלולים אלא מכוחות הקדושה בלבד.

מעתה יש לומר, דגם כלל ישראל, כיון שעמדו על הר סיני, פסקה זוהמתו, שבוה נתקן ענין הטא אדם הראשון מהם, וחזרו להיות במדרגה זו שהם כלולים מכוחות הקדושה בלבד, וכוחות הרע אינם מעורבים בהם, ונמשך ענין זה עד הטא העגל, שאז חזרה הזוהמה ונתערבה בתוכם, כמבואר כל זה בנפש החיים. על כן, עד הטא העגל כיון שהיו במדרגת אדם הראשון קודם החטא, היו יכולים שההנהגה עמהם תהיה במידת הדין, כמו שהיה אצל האבות, דמי שהוא במדרגה של אדם הראשון קודם החטא, יכול שינהגו עמו במדת הדין, ורק כשהטאו בעגל, וחזרו להיות מעורב הרע בתוכם, אז הוא דצריכים להנהגה של מידת הרחמים, ואשר על כן, הווקקו לגילוי של י"ג מידות רחמים.

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם. ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם. (ל"א, ט"ז - י"ז).

במור (אורח חיים סימן רס"ז) כתב דבשבת אין חותמין 'שומר עמו ישראל לעד', בדאיתא במדרש, שבשבת אין צריכין שמירה, שהשבת שומר.

והנה במחזור ויטרי פירש את הכתוב כאן 'ברית עולם', ברית כרותה להם שלא יזקו, אם ישמרוה כראוי, וזהו 'אות היא לעולם', שברית זו שהשבת משמרם הוא אות בין הקב"ה לישראל. ולפי דבריו מפורש הוא בקרא דברי המדרש דהשבת שומר על ישראל, ויש על זה ברית ברית, וזהו האות בין ה' לבין ישראל.

ולפי זה מבואר לשון הפייט שחיבר האבן עזרא בזמירות לשבת, 'כי אשמרה שבת קל ישמרני, אות היא לעולמי עד ביני וביני', דשמירת השבת היא מביאה שמירה על ישראל, ודבר זה הוא אות בין ישראל לאביהם שבשמים, והיינו כביאור המחזור ויטרי, דשמירה זו היא אות בין ישראל להקב"ה.

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק
בישיבת "עטרת שלמה - קרית הישיבה"
את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
5-7-1-1-001-6171003 (מס' חדש)

השיעור נדפס לרפואת הבה"ח
אברהם בן ציון בן חיה אריאלה
בתושחי

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל d036194741@gmail.com

פרשת כי תשא

אדם בלי אמונה אינו יהודי

פרשת כי תשא מתחילה בענין של תרומה למשכן, שלש פעמים כתוב תרומה בפרשה, (ל' - י"ג) "מחצית השקל תרומה לה", (שם י"ד) "כל העובר על הפקודים מבין עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה'", (שם ט"ו) "לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם".

רש"י מביא שהיות שכתוב שלש פעמים תרומה נגד ג' סוגי תרומות, אחד נדבת המשכן ושם כתוב מה שנדבו לבו, השני לצורך קרבנות ושם כתוב מחצית השקל, שכל שנה יתנו מחצית השקל לכפרה, והשלישי לצורך אדנים יתנו מחצית השקל.

כתוב ברמ"א בסוף הלכות פורים (סימן תרצ"ד סעיף א') שהמנהג שנותנים מחצית השקל לפני פורים, יש ענין לתת ג' מחצית השקל, היות שכתוב פה שלש תרומות לכן נותנים ג' חצאי שקלים, אפילו שזה לא אותו דבר, אחד לקרבנות ואחד לאדנים ואחד לבנין המשכן, אעפ"כ רמז לתרומה. עכ"פ מבואר שבנדבת המשכן כל אחד נתן מה שהוא רוצה, בקרבנות נתנו כל שנה מחצית השקל, ובאדנים היה ג"כ מגבית חד פעמית של מחצית השקל.

השאלה נשאלת, בשלמא קרבנות שזה לכפרה מובן למה כל אחד נותן מחצית השקל, דידוע שבא לרמז שכל אחד צריך להרגיש שהוא חצי, לבד הוא כלום, רק עם השני הוא שלם, אבל למה באדנים כל אחד חייב להשתתף ומה היה הענין של מחצית השקל, בכל המשכן היה אשר ידבנו לבו, שכל אחד מביא מה שהוא רוצה, וכך בכל שאר הכלים, ולמה רק באדנים היה מחצית השקל?

כתוב במדרש שכל מה שיש כאן בעולם יש במשכן, נגד שמים, נגד הארץ, נגד כל הבריאה, הכל מרומז בבנין המשכן, וכתוב במדרש שבצלאל ידע את האותיות שנבראו בהם העולם ומזה עשה את המשכן, היות שהמשכן הוא מעין בריאת העולם וכתוב **הסתכל באורייא זבא עלמא** זאת אומרת שהעולם הוא מעין התורה, והמשכן הוא מעין העולם, יוצא שהכל מעין התורה.

כתוב בגמ' **מכות** (דף כ"ד ע"א) **בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר צדיק באמונתו יחיה**, זאת אומרת שיסוד כל התורה זה אמונה, והאדנים היו יסוד המשכן, א"כ האדנים הם כנגד האמונה, ועל זה עומד כל המשכן.

כמו כן, היו במשכן מאה אדנים, עשרים קרשים בצפון, עשרים קרשים בדרום, שמנה קרשים במערב, לכל קרש היה שתי אדנים, שזה תשעים ושש אדנים, ועוד היה במזרח ארבע עמודים עם אדן אחד. ואמר בעל הטורים שהמאה אדנים אלו הם כנגד מאה ברכות של כל יום, והרי כל ברכה זה אמונה, ושוב נמצא שאדני המשכן היו כנגד אמונה, כמו שיסוד התורה זה **צדיק באמונתו יחיה**, דיסוד המשכן היה כנגד התורה, ולכן כל הכלים שהם כנגד שאר המצוות כל אחד נותן לפי כוחו, אחד המרבה ואחד הממעיט, אבל אדנים שזה היה אמונה, באמונה אין דבר כזה אני רוצה יותר או רוצה פחות או לא רוצה, כל אחד ואחד חייב להשתתף ולחיות באמונה, נכון יש מדרגות באמונה אבל כל אחד חייב ליתן את המינימום, הרמב"ם (בפינה"ש סנהדרין פרק החלק) כתב שבלי אמונה האדם הוא לא יהודי, היסוד של כל יהודי זה אמונה.

ועל השאלה למה מחצית השקל ולא שקל שלם? התשובה היא שזה בא לרמז שאנחנו לא מבינים, כתוב בגמ' שיש צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, מסביר החפץ חיים ע"פ משל לאורח שבא לבית הכנסת ושואל שאלות, למה הוא מקבל עלייה ולמה הוא לא מקבל, סליחה זה שהוא לא מקבל כי יש לו שבת אופרוף בשבוע הבא, יש כל מיני חשבונות, ולכן יש שתי חילוקים באדנים משאר המשכן, א' שכל אחד חייב להשתתף וב' מחצית השקל לרמז שאנחנו לא מבינים, אנחנו סומכים על רבוננו של עולם, אם יש צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, איך שיהיה אנו מקבלים, **צדיק באמונתו יחיה**.

~~~~~

שבת - זכר למעשה בראשית וזכר ליציאת מצרים

כתוב (ל' - י"ג) "אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם", (שם י"ז) "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם". כתוב כאן פעמים אות.

מבאר מרן הגר"ז הלוי מברסק שיש שתי טעמים בתורה לשמירת שבת, אחד הוא **זכר למעשה בראשית**, שזה יסוד בריאת העולם כי ששת ימים עשה את השמים ואת הארץ, והשני הוא **זכר ליציאת מצרים**. מה הקשר בין שבת ליציאת מצרים? שאז נעשו בני ישראל לעם, ועל ידי שמירת שבת מעידים שאנחנו עם ישראל, א"כ שבת מעיד על שתי דברים, על בריאת העולם ועל יציאת מצרים, ולכן כתוב ב' פעמים אות, השני כתוב על בריאת העולם, והראשון כתוב זכר ליציאת מצרים.

[וכן מדויק בשתי עשרת הדיברות, בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן, שבפרשת יתרו כתוב (כ' - ח') זכור את יום השבת לקדשו כי ששת ימים... היינו זכר למעשה בראשית, ובפרשת ואתחנן כתוב (ה' - ב') שמוזר את יום השבת... כי עבד היית בארץ מצרים, דהיינו זכר ליציאת מצרים.]

ומוסיף הרב מברסק, שבימים טובים יש רק זכר ליציאת מצרים, כי בריאת העולם לא קשור לשאר ימים טובים.

וזה מדויק שבפסוק הראשון, כתוב **את שבתותי** לשון רבים, רמז לימים טובים, שגם ימים טובים הם זכר ליציאת מצרים, ובשני כתוב (שם ט"ז) "ושמרו בני ישראל את השבת" לשון יחיד, כי בשבת שכתוב גם על בריאת העולם כתוב רק שבת לבד לשון יחיד, אבל כשכתוב על יציאת מצרים כתוב **שבתותי** שגם ימים טובים קשורים ליציאת מצרים.

שמעתי ממרן ראש ישיבת פוניבז' הגר"ד פוברסקי שליט"א שלפי זה אפשר לבאר מה שמזכירים בקידוש בליל שבת, גם זכר למעשה בראשית וגם זכר ליציאת מצרים, כי בשבת יש גם זכר למעשה בראשית וגם זכר ליציאת מצרים לכן מזכירים את שתיים, אבל בקידוש של יו"ט לא מוזכר מעשה בראשית כי אין שום קשר בין יום טוב למעשה בראשית.

והוסיף מרן הגר"ד שליט"א עוד דיוק בקידוש, שבלי שבת אומרים כי הוא יום תחילה למקראי קודש וזכר ליציאת מצרים שזה הראשון מכל הימים טובים, משום שזכר ליציאת מצרים יש גם בשאר ימים טובים, אלא ששבת הוא הראשון משאר הימים טובים.

שמעתי עוד דיוק מהפסוקים, שבראשון כתוב לדורותיכם ובשני כתוב לעולם. מה יותר ארוך? לעולם! כמו שכתוב זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור, ודרשו חז"ל שעולם זה בלי סוף, לעולם זה גם למעלה, אבל לדורותיכם הוא רק למטה, לדור יש גבול, וא"כ הרי כתוב בחז"ל שלעתיד לבוא יתבטלו כל המועדים, אם כן כל המועדים שמיועדים להתבטל יהיה באמת רק לדורותיכם וכיון ששבתותי מרומז גם על המועדים, כתוב רק לדורותיכם, אבל בשני שהוא רק על שבת כתוב לעשות את השבת.....אות היא לעולם.

~~~~~

(ל"א - י"ד) "מחלליה מות יומת" וזהירות מממון אחרים

שמעתי בשם רבה של אנטוורפן רבי חיים קרייזוויט זצ"ל שרבי ישראל סלנטר זצ"ל בסוף ימיו נסע לכל מיני מקומות לחזק את היהדות, הגיע לגרמניה ושם נהיה חולה, אמר לבעל האכסניה שלו שאם יראה שהוא מאוד חלש אין היתר לחלל שבת בעבורו, למה? שהרי כתוב בשו"ע (יורה דעה סימן קנ"ח) רועי בהמה דקה אין מעלים אותם מן הבור כי רועי בהמה דקה בחזקת גזלנים ואין היתר לחלל שבת בשביל גזלן, וכן הביאור הלכה מביא בסוף סימן שכ"ט שאסור לחלל שבת עבור גזלנים, שאל הבעל האכסניה, וכי רבינו הוא גזלן?!? ענה רבי ישראל, אנשים חושבים שאני צדיק, שאני תלמיד חכם, ונותנים לי כסף, ובאמת זה לא נכון, וא"כ יוצא שגזלתי כסף שלא כדין, אז אני גזלן [ובאמת ידוע שרבי ישראל סלנטר היה נזהר מאוד בכסף של האחרים] אז אסור לחלל שבת עבורי, שלחו מברק למרן פוסק הדור רבי יצחק אלחנן מקובנא וענה, שבלי ספק אפשר לחלל שבת עליו, הוא צדיק יסוד עולם וגם תלמיד חכם, וזה רק מפני הענווה של רבי ישראל סלנטר, אך הקב"ה עשה כרצונו והוא נפטר בקניגסברג בגרמניה לפני שבת ולא היו צריכים לחלל שבת עבורו.

רואים את הזהירות איך חשש מצד אחד על חילול שבת, וגם איך הוא נזהר מאוד מאוד בכסף של אחרים.

עוד סיפר רבי חיים קרייזוויט זצ"ל על זהירות בן אדם לחבירו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקה רבי אייזיק שר זצ"ל היה בגרמניה ודרש בבית הכנסת, אחרי הדרשה בא אליו אדם זקן ואמר, אני זוכר לפני הרבה זמן שדרש בבית הכנסת הזה רבי ישראל סלנטר זצ"ל, והדרשה שלך מאוד מזכירה לי את הדרשה של רבי ישראל, שאל אותו, מתי רבי ישראל דרש פה? סיפר אותו זקן שכשהבית של רבי ישראל סלנטר התארכה, היא ביקשה מאביה שהוא יבוא לחתונה, כתב לה אביה "אין לי כסף לבא, אלא מה אני ילווה כסף ממשוהו אחר כדי לבא לחתונה? אסור ללוות כסף אם לא יודעים מאיפה להחזיר ואיני יודע מאיפה אני יחזיר, ממילא אני לא יודע אם אני יהיה בחתונה, אבל בלי נדר בהמשך הזמן, כשירווח לי קצת, אני יבוא לבקר אתכם", ולבסוף באמת רבי ישראל לא הגיע לחתונה ולאחר זמן הגיע לבקר, ובאותו ביקור רבי ישראל הגיע לדרוש בבית הכנסת פה.

רואים את הזהירות, מצד אחד רבי ישראל אמר על עצמו שהוא חשש שהוא גזל כסף ולא נזהר מכסף של השני, ומצד שני איך הוא נזהר אפילו לא להגיע לחתונת בתו עם הלוואות כי הוא לא יודע מאיפה הוא יחזיר.

היום בן אדם חושב בכלל לא לנסוע לחתונת בתו?!? אפילו מי שאין לו כסף אין דבר כזה לא לבוא, דבר ראשון לוויים, ומבזבזים את הכסף על כל מיני הוצאות, כל מיני רהיטים, כל מיני תוספות, ונוסעים לחופש, ואחרי זה, נראה איך נשלם [פעם שמעתי שבאמת הגמ"חים גורמים לזה שעצם זה שיש גמ"ח, נכנס לבן אדם מושג שבנתיים הוא לווי גמ"ח, איך הוא ישלם?? נראה! זו לא הדאגה כרגע, אם לא היה גמ"חים היה הפוך, כל אחד היה עושה מיד חשבון, כמה כסף יש לו ולפי זה היה קונה, לפני שהיו גמ"חים אנשים היו חיים לפי הכסף שהיה להם בכיס וככה היו קונים, אם אין, לא קונים].

הוסיף רבי חיים קרייזוויט זצ"ל שלפי זה אפשר לפרש את הגמ' ביומא (דף לה ע"ב) שהלל בא ללמוד בבית המדרש ולא היה לו כסף ליכנס, אז הוא עלה לגג כדי לשמוע את השיעור דרך החלון, ומצאוהו לומדי בית המדרש בשבת בחודש טבת [שאיזו היה מאוד קר בחוץ וירד שלג] על הגג, הורידו אותו והיה מכוסה בשלג, זה היה ממש פיקוח נפש, וכתוב בגמ' שאמרו עליו שמעיה ואבטליון ראוי הוא לחלל עליו את השבת, מה זה לשון ראוי?!? יש הוה אמינא שלא יחללו שבת על צדיק גדול כהלל?!? על כל יהודי אפשר לחלל שבת!

אמר רבי חיים קרייזוויט זצ"ל, התשובה היא שהם ראו שהלל הוא צדיק אמיתי, שלא לקח כסף בהלוואה אפילו כדי ליכנס לשיעור, אם כן הלל הוא ראוי וצדיק, ולכן אצלו אין שום בעיה לחלל שבת והוא ודאי לא גזלן.

~~~~~

השפעה של מעשה טוב הוא לדורי דורות

כשמש רבינו ירד מהר סיני לאחר שבני ישראל חטאו בעגל כתוב (ל"ב - כ"ו) "ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי".

מפורסם שרבי שמעון שוואב זצ"ל רב עדת ישורון בניו יורק ביקר פעם אצל מרן החפץ חיים זצ"ל והחפץ חיים שאל אותו "האם אתה כהן או ישראל?" ענה לו רבי שמעון שהוא ישראל. אמר החפץ חיים "אני כהן" והחפץ חיים הוסיף "האם אתה יודע מה הנפקא מינה בזה שאני כהן ואתה ישראל?" ומיד החפץ חיים המשיך בדיבורו ואמר "כשיבא משיח יעלו כולם לירושלים וכל אחד מן ישראל יחפוץ להיכנס לעזרה להקריב קרבנות ולעבוד את עבודת בית המקדש וכולנו נרוץ אל שער בית המקדש, כשנגיע לשער העזרה יעמדו שם שוערים ויבדקו את כל הרוצים להיכנס, אז יפרידו בין שנינו, לי יתנו להיכנס פנימה ואילו אתה תצטרך להישאר בחוץ, קנאת הנשואים בחוץ תהיה גדולה עד מאוד שהכהנים יזכו לעבוד בעבודת הקודש ולישראלים לא תינתן רשות לעבוד; ואתה יודע מה הגורם למצב זה? לפני כשלוש אלפי שנה משה רבינו עמד במדבר ואמר 'מי לה' אלי' - מי לא עשה חטא העגל ורק שבט לוי הגיע לקראתו וכך זכו למעלת הכהונה, ודע לך שכל איש מן ישראל יש לו רגעים בימי חייו שבהם הוא שומע קול פנימי המכריז ואומר 'מי לה' אלי' - מי רוצה להתקרב, וכאשר תשמע קריאה זו ביום מן הימים בתוך הלב אל תעמוד [אל תחזור על שגיאת אבותיך שהם הפסידו לנצח דבר נפלא שהיו יכולים להשיג בקלות אילו היו נענים לקריאה] אלא רוצ' מיד לקריאה ואל תחמיץ את ההזדמנות".

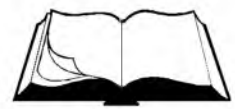
הרבה פעמים כשהייתי נכנס למרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן זצ"ל ראש הישיבה היה שואל אותי "נכון אתה לוי?" ולא הבנתי מה ראש הישיבה רוצה להגיד בזה עד שפעם אחת הוא הסביר את עצמו ואמר את הסיפור הנ"ל ואז הבנתי שהוא רצה לרמז לי שאני לוי בזכות מעשה של הסבא שלי מלפני יותר משלוש אלפים שנה ויש לי עדיין את הזכות הזו ממנה שעשה.

בן אדם יכול לעשות מעשה אחד ומה יוכל להשפיע, לטוב או לרע, כל מה שעשו הלויים זה היה בשב ואל תעשה [שלא חטאו בעגל], זה מלמד אותנו שכל פעולה שבן אדם עושה או מה שהוא לא עושה הוא לא יודע עד כמה זה יכול להשפיע עליו ועל צאצאיו לדורי דורות ולכן בן אדם צריך להתחזק ולדעת שבכל פעולה טובה שהוא יכול לעשות לא להפסיד זאת.

מִי יֵרֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 359

שאלות המצוות

אדר א' תשע"ט

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

"רפאנו" במקום "אשר יצר"

שאלה: בעל תשובה בירך בטעות ברכת "רפאנו ה'" של שמונה עשרה, במקום ברכת "אשר יצר", האם יצא בזה בדיעבד או לא?
תשובה: לא יצא אפילו בדיעבד מכמה טעמים:

- בברכת "אשר יצר" יש שם ומלכות בתחילת הברכה "ברוך... מלך העולם", משא"כ בברכת "רפאנו" שאין נוסח הברכה בתחילתה (ורק בשמו"ע היא ברכה הסמוכה לברכה הראשונה).
- ברכת "אשר יצר" הוא נוסח ברכת הודאה, משא"כ ברכת "רפאנו" שזוהי ברכת בקשה (הגר"י אדלשטיין זצ"ל).
- בברכת "רפאנו" מסיימים "רופא חולי עמו ישראל" שהוא מיוחס לעם ישראל, משא"כ ברכת "אשר יצר" מסיימים "רופא כל בשר" שהוא לכל העולם.

התחילו ברכת כהנים ויצאו מקצת

שאלה: היה מניין מצומצם בברכת כהנים, והתחילו הכהנים לברך "ברוך... בקדושתו של אהרן...", ויצאו מקצת, האם יכולים להמשיך ולסיים או שמא כיון שלא התחילו באמירת "ברוך" עדיין לא נחשב כהתחלה וחייבים להפסיק?

תשובה: אם התחילו נשיאת כפיים בעשרה ויצאו מקצתם גומרים (משנ"ב סי' נ"ה ס"ק ו', ו"ביאור הלכה" סי' קכ"ח סעיף א' ד"ה בפחות), אולם לא מבואר שם אם התחילו דוקא עצם הברכה "ברוך" או אפילו אם התחילו את הברכה שלפניה, נחשבת גם כהתחלה, ומ"מ מסתבר שגם כשהתחילו הברכה לפניו "ברוך... מלך העולם..." ואח"כ יצאו מקצתם, ימשיכו לגמור את כל ברכת הכהנים (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

(ואין להוכיח מהא דמבואר במשנ"ב, סי' קמ"ג ס"ק ד', שאם בקריאת התורה התחיל המברך לומר "ברוך אתה..." ויצאו מקצתם, שיכולים להמשיך אף שלא התחיל את עצם קריאת התורה, דיש לחלק שאני התם שגם בברכה שלפניה מוציא את הציבור, ולכן נחשב התחלה, משא"כ הברכה שלפני ברכת כהנים, שזוהי רק ברכה לעצמם משום ברכת המצוות).

שיעור אכילת פת לברכת "על נטילת ידים"

שאלה: אם אוכלים פת כשיעור ביצה, נוטלים ידים בברכה, אבל אם אוכלים פחות מכך נוטלים ידים ללא ברכה, תוך כמה זמן צריך לאכול כביצה זו של פת, האם צריך לאכול את כל הביצה תוך שיעור אכילת פרס?

תשובה: יקפיד לאכול כל כזית ממנו תוך שיעור אכילת פרס שלו (שהרי יש בביצה ב' זיתים), אבל אין צריך לאכול את כל הביצה תוך שיעור אכילת פרס אחד (נשמט אברהם" ח"א סי' ר"י, בשם הגרש"י אויערבך זצ"ל, ושו"ת "שבט הלוי" ח"ו תשי"ט ס"ק ג'), ובסידור "שו"ע הרב").

שכח לברך על שני מאכלים הנמצאים בפיו

שאלה: הכניס קצת אוכל (מזונות) לפה, ואח"כ הכניס גם אפונה לפיו, ובאמצע לעיסתם נזכר שלא בירך עליהם, מה עליו לעשות?

תשובה: מבואר בשו"ע (סי' קע"ב סעיף ב') שאם התחיל ללעוס ונזכר שלא בירך, יכול להניח את האוכל בצד שבפיו ולברך (שא"א להוציאו מהפה משום מיאוס), אולם בנד"ד שצריך לברך שתי ברכות ואי אפשר לברך את שתיהן, משום שהברכה השנייה תהיה הפסק של הברכה הראשונה. מה עליו לעשות?

לכן יש לברך רק ברכת מזונות על האוכל בפיו, ולכוון להוציא גם את האפונה הנמצאת בפיו כי בדיעבד אם בירך מזונות על כל דבר יצא (חוץ ממלח ומים, "ביאור הלכה" סי' קס"ז סעיף י' ד"ה במקום בשם ה"חיי אדם"), אבל לא יכוון להוציא גם את שאר האפונה שנשארה בצלחת, וכשגומר לבלוע מה שבפיו, יברך על שאר האפונה שנשארה לו בצלחת.

איזו ברכה מברכים על החמין

שאלה: בתוך החמין מכניסים גריסים כדי לתת בו טעם, איזו ברכה מברכים עליו?

תשובה: מכיון שמכניסים את הגריסים לתוך החמין כדי לתת בו טעם (ויש אומרים שזה עיקר הטעם, ובלי זה הר"י כסתם תפוחי אדמה) הברכה הראשונה היא "מזונות" אם אוכל תפוח אדמה או חתיכת בשר עם קצת גריסים, אבל הברכה האחרונה היא "בורא נפשות" כיון שאין בו כזית מזונות (שו"ע סי' ר"ח סעיף ט' ומשנ"ב ס"ק מ"ח ומ"ט).
אם בדיעבד בירך עליו "בורא פרי האדמה" עיי' "שערי תשובה" (סי' קס"ז ס"ק י"ג) שפליגי בזה הראשונים, ועיי' פמ"ג שזה תלוי בפלוגתת הפוסקים אם בירך על היין "בורא פרי העץ" אם יצא בזה או לא (עיי' משנ"ב סי' ר"ח ס"ק ע').

ומצוי שכאשר הולכים לקידוש או בר מצוה, ובירכו מזונות על עוגה או בורקס, אם אח"כ מברך "האדמה" על החמין הרי יש חשש של ברכה לבטלה כיון שכבר בירך "מזונות". ואם יש בכף גם גריסים וגם תפוחי אדמה, בודאי נפטר ע"י ברכת המזונות שבירך קודם.

מקום הדלקת נרות שבת

שאלה: כאשר בליל שבת מתארחים ואוכלים אצל אחרים, היכן יש להדליק את נרות השבת?

תשובה: לכתחילה יש להדליק במקום אכילה, אפילו שיש אחרים שמדליקים, כיון שיש ריבוי נרות בשעת אכילה (רמ"א סי' רס"ג סעיף ח', משנ"ב ס"ק ל"ז ו"לח), ואם הנרות עומדים רחוק משולחנו, לכתחילה ידליק גם את החשמל באותו זמן ויברך על שניהם ("חוט שני" ח"ד פי' פי"ג סעיף ח' אות ט').

אם מדליק בביתו, לכתחילה יזהר שישארו דלוקים עד שיחזור לביתו וישב ויאכל משהו ליד הנרות. או אם כשחוזר לביתו בלילה החשמל (הגנרטור) כבר נכבה, נמצא שנהנה מהנרות לבד, ואז לא צריך לאכול לידם.

אם עד שחוזר לביתו לא ידלקו הנרות אז מיד לאחר קבלת השבת יכול לשבת לידם ולהתפלל לידם, וכל זה אם אין אור אחר או אור אחר בחדר, אבל אם יש אור אחר, הר"י רק ריבוי אור שלא בשעת אכילה ובאופן זה לכתחילה ידליק גם את החשמל ויברך על שניהם וכנ"ל.

הנחת חלה על שולחו לאחר הדלקת נרות

שאלה: לאחר שאשה הדליקה נרות נזכרה שיש על השולחן דבר מוקצה והניחה שם חלה, האם כיון שבשעה שקיבלה שבת כבר נעשה השולחן מוקצה, ומיגו דאיתקצאי בין השמשות וכו', או כיון שאין זה עדיין בין השמשות אפשר להניח שם חלה?

תשובה: כתב הפמ"ג (א"א סוף רע"ט) שדין מיגו איתקצאי וכו' אינו תלוי בשעת קבלת השבת אלא בזמן בין השמשות (וכ"כ ב"מנחת שבת" סי' פ"ט ס"ק ו', וכן נקטו להלכה הגרש"י אויערבך זצ"ל בשו"ת "מנחת שלמה" ח"ב סי' ל"ד אות כ"ז, וכ"כ "שבות יצחק" מוקצה פרק ט"ו בשם הגר"י אלשיב זצ"ל, וכן משמע מדברי המשנ"ב סי' ש"ט ס"ק כ"ז, ועכ"פ לכתחילה יש להניח את החלה לפני הדלקת הנרות, וכמבואר במשנ"ב סי' רע"ז ס"ק י"ח).

אמירת "ברוך המבדיל" בבית הכסא

שאלה: בסוף השבת לפני צאת הכוכבים סגר את דלת בית הכסא ונדלק אור, וחיכה שם עד מוצש"ק, או שרוצה לחתוך נייר, האם יכול לומר שם "ברוך המבדיל" כיון שאינו מזכיר שם שמים?

תשובה: מכיון שיש בו צורך אפשר להקל ומוותר לומר "ברוך המבדיל" בבית הכסא (הגרש"י אויערבך זצ"ל, הגר"י אלשיב זצ"ל), ואולי אפשר לצאת בזה ע"י הרהור, עכ"פ להתירו לעשות מלאכה, ויל"ע (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ועל כל פנים לא יכוון לשם מצות הבדלה, שהרי אסור לעשות מצוה במקום מטונף משום שתי סיבות:

- דלא גרע מהרהור בדברי תורה, כיון שחושב על הקב"ה.
- לעשות עבודת ה' במקום מטונף הר"י דרך ביזיון ("ביאור הלכה" סי' ס"ב סעיף ב' ד"ה ואף, ו"ביאור הלכה" ריש סי' תקפ"ח).

לבישת טלית ברשה"ר בליל שבת

שאלה: נסע בשבת למקום שאין בו עירוב, ושכח טליתו בביתו. האם מותר לו ללכת בליל שבת לבית חברו ולהביא טלית גדול דרך

לבישה למקומו, כדי שיהא לו טלית גדול למחרת לתפילה, או שמא אסור משום הוצאה, כיון שאין זמן טלית בלילה?
תשובה: מותר לצאת בליל שבת בטלית גדול בלילה דסו"ס הוא דרך לבישה ביום, ויש עליה שם מלבוש (ספר "דעת תורה" סי' ש"א סעיף ל"ח בשם הרמב"ם בספר "פאר הדור", וכן דעת האשכול דלא כמביא שם בשם "פסקי הר"מ ריקאנטי" לאסור כיון שלילה לא זמן ציצית, עי' שם, וכן הורה הגרש"ז אויערבך זצ"ל שש"כ פרק י"ח סי"ק קנ"ז להתיר. וכן ידוע שבני תימן נוהגים ללבוש טלית בליל שבת, וכן נוהגים חסידי סלונים וחסידי שומרי אמונים).

בורר בשבת פסולת מהזקן

◀ **שאלה:** האם מותר להוציא בשבת פירוים שנכלו לתוך הזקן, או שמא יש בזה משום בורר פסולת מאוכל ואסור?
תשובה: הלכה פסוקה (או"ח סי' ש"ב): "מותר להסיר הנוצות מן הבגד בשבת", ובשו"ע (סי' שט"ז סעיף ט') "המפלה בגדיו לא יהרגם אלא מוללן בידו וזורקן, המפלה ראשו מותר להורגם", מבואר דלא שייך בכל זה בורר מידי דהוה לכלוך בכלים דמותר להסירם (עכ"ל הגר"ש אלישיב זצ"ל במכתב להגר"ח קניבסקי שליט"א ב"קובץ תשובות" ח"א סי' כ"ז, וכן מבואר בספר "איל משולש" ה"ל בורר פרק ו' סעיף ס"ו).

הרמת ילד או חפץ בשבת ע"ג גדר

◀ **שאלה:** מי שהולך ברשה"ר בשבת במקום שאין בו עירוב, ורואה חפץ על הרצפה, האם מותר להרימו ולהניחו על הגדר הסמוכה, שהוא תוך ד' אמות? וכן האם מותר להרים ילד ההולך ברחוב ומבקש שירימו אותו על הגדר כדי ללכת עליה?
תשובה: אם הגדר משמשת חלק מהיקף של חצר שהיא רשות היחיד, גם שטחי הגדר היא רשות היחיד (שו"ע סי' שמ"ה סעיף ג'), ונמצא שמטלטל מהרחוב שהוא כרמלית או רשה"ר לגדר שהיא רשות היחיד, ואסור.

לעזור לילד להניח את שקית האשפה בתוך הפח

◀ **שאלה:** ילד (שמטלטל בעירוב) הביא שקית אשפה בשבת כדי לזרוק לפח האשפה, ואינו מסתדר בעצמו, האם אפשר למי שאינו סומך על העירוב לעזור לו ולהניח במקומו את השקית בפח כיון שזהו העברה פחות מד' אמות?
תשובה: במקום שאין בו עירוב (בין שהוא רשה"ר ובין שהוא כרמלית) מותר לטלטל תוך ד' אמות, רק אם זה בתוך אותו הרשות, אבל הפחים הירוקים המצויים אצלנו שגובהם י' טפחים ורוחבם ד' על ד' טפחים, הרי תוס' וגבם רשות היחיד, ואע"פ שהם מטלטלים דינם ככלים (שו"ע סי' שמ"ה סעיף ו'), משנ"ב סי"ק ט"ז, ולכן אם עומד בחצר שאינה מוקפת כהלכה, שדינה כרמלית, או ברחוב שהוא רשה"ר או כרמלית, אסור להניח את השקית בתוך הפח, דנמצא שמטלטל מכרמלית או רשה"ר לתוך רשות היחיד.

הרמת בקבוק או מוצץ עבור תינוק הנמצא בעגלה

◀ **שאלה:** האם מותר להרים מהרצפה בקבוק או מוצץ וליתנו לתינוק היושב בעגלה (למי שאינו סומך על העירוב)?
תשובה: כלי שאינו גבוה עשרה טפחים אין לו דין כרמלית, דאין כרמלית בכלים, ובטלים למקום שעומדים שם, אם מונחים ברשה"ר הרי"ז רשה"ר, ואם מונח בכרמלית הרי"ז כרמלית (משנ"ב סי' שמ"ה ס"ק ט"ז), ולפי"ז עגלה, כיון שבדרך כלל אין גובהה עשרה טפחים, יש לה דין של אותו רשות שנמצאת בו, ולכן מותר להרים את הבקבוק או המוצץ, או אפילו את התינוק עצמו (אפילו למי שאינו סומך על העירוב), ולהניחם בעגלה, ובלבד שהוא תוך ד' אמות.

צירוף הבעל להתרת נדר אשתו

◀ **שאלה:** אשה שצריכה להתיר נדרה, האם אפשר לצרף את בעלה להיות אחד מהשלושה להתרת נדרים?
תשובה: לבעל יש דין מיוחד לענין נדרים, דאמרינן אשתו כגופו לקולא ולחומרא, ולענין שני הדינים:
א. בכל הנדרים אי אפשר שלוח שליח להתיר את הנדר, רק בעל הנדר צריך לבוא בעצמו לפני הדיין (שו"ע יו"ד סי' רכ"ח סעיף ט"ז), אבל הבעל יכול להיות שליח עבור אשתו, כיון שאשתו כגופו (שו"ע יו"ד סי' רל"ד סעיף נ"ז).
ב. קרובים מותרים להיות מן השלושה שמתירים את הנדר (שו"ע יו"ד סי' רכ"ח סעיף ג') ואפילו האב מותר להיות מן השלושה להתיר נדרי בתו (שו"ע סי' רל"ד סעיף נ"ז), אבל הבעל כיון שאשתו כגופו אינו מצטרף עם שנים להתיר נדרי אשתו (שם).

מדידת בגד בחנות ויש בו חשש שעטנז

◀ **שאלה:** כשקונים מעיל או חליפה, ועדיין לא בדקו אם יש בו שעטנז או לא, האם מותר ללבושו כדי למדוד אם מתאים למידתו?
תשובה: כתב הרמ"א (יו"ד סי' ש"א סעיף ו') שמותר ללבוש כלאים כל שאינו מכוון להנאתו, כגון שלבוש כלאים כדי להעביר בו את המכס או שלבוש כדי לראות את מידתו, אם רוצה למוכרם, עי' שם. לפי"ז לפי בני אשכנז מותר ללבוש כדי למדוד (ואולי גם לפי השו"ע שם סעיף ה') שמחמיר ללבוש שעטנז כדי להעביר את המכס, מבואר בש"ך שם ס"ק

ח' משום שצריך דווקא להתנהג ולהראות שזה מלבוש שלו, אבל בזה שלבוש רק כדי למדוד גם לפי השו"ע יהיה מותר).

מצות חליצה לאשת אח

◀ **שאלה:** אדם שאינו שומר תורה ומצוות נפטר ללא ילדים, האם אחיו צריך לעשות חליצה לאשתו, או מכיון שלא שמרו תורה ומצוות אין צורך לדאוג להם לחליצה?
תשובה: מצות חליצה היא על היבם, והיות שהוא שומר תורה ומצוות בודאי יעשה חליצה (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויש להוסיף שיש לברר אם באמת נערכו שם קידושין כדן, דאל"כ הרי עפ"י דין תורה אין היא אשתו, ואינו צריך לעשות חליצה.

מדיני תרומות ומעשרות

הפרשת תרומה לגידולים בתוך הבית

◀ **שאלה:** אדם הזורע בתוך הבית ענבניות ומלפפונים, האם יש להפריש מהם תרומות ומעשרות?
תשובה: כתב הרמב"ם (הל' מעשרות פ"א הל' י'), אילן שנטעו בתוך הבית פטור ממעשרות שנאמר (פ' ראה י"ד כ"ב): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא בשדה" (ירושלמי ערלה פ"א ה"ב). נראה לי שהוא חייב במעשרות מדבריהם, עכ"ל. והראב"ד בהשגות כתב שגם בדרבנן פטור, עי' שם, ולכן יש להפריש תרומות ומעשרות בלא ברכה ("דרך אמונה" שם, "צינון ההלכה" סי"ק צ"ט), ואותם דינים יש גם בתרומה ("דרך אמונה" סי"ק ע'), וכמו כן א"א להפריש מגידולים אלו על פירות וירקות אחרים שגדלו בשדה (דלפי הראב"ד הוי מן הפטור על החיוב).

הפרשת תרומה מזרעים הגדלים על הגג או בחצר

◀ **שאלה:** האם יש להפריש תרומה מזרעים הגדלים על הגג או בחצר?
תשובה: מה שגדל על גג הבית בין בעציץ נקוב ובין בעציץ שאינו נקוב חייב בתרומה, והטעם, שעיקר פטור של הבית הוא משום הסכך שמונע את הגשם, את הטל, את הרוח ואת השמש, ואין זה דרך גידול טבעי ("חזון איש" מעשרות סי' ז' סי"ק ה'), "דרך אמונה" שם סי"ק ס"ט. ולכן בחצר (אפילו אם יש לו מחיצות) או בגג פתוח חייב להפריש תרומה.

פתח הגגון מעל הזרעים

◀ **שאלה:** גידל זרעים על הגג והיה עליו גגון קבוע, לאחר שגדל שליש פתח את הגגון, האם חייב להפריש תרומה?
תשובה: כיון שהביאה שליש תחת הגג ואח"כ העביר את הגגון פטור, וכן להיפך, אם הביאה שליש שלא תחת הגג ואח"כ סגר עליו את הגגון חייב להפריש תרומה, כיון שאזלינן בתר שליש הראשון בין לקולא ובין לחומרא שהוא עונת המעשרות ("דרך אמונה" שם סי"ק ע'). אולם אם יש גגון שהוא אוהל ארעי לפי שעה על הצמחים או שמשיה אין זה נחשב לבית, וחייב מן הדין בתרומה ("חזון איש" שביעית סי' כ"ב סי"ק א'). וכמו כן פרגולה, הגם שהוא קבוע בגג ויש בין קרש לקרש פחות מד' טפחים לא מיקרי דירה (הגר"ח קרליץ שליט"א, מובא בספר "מים חיים" להרב הוכנח פרק כ"ד סי"ק י"א).

ענף אילן פירות שנכנס דרך החלון לבית

◀ **שאלה:** בחצר עומד אילן פירות וענף אחד נכנס לתוך הבית ועליו פירות, האם חייב במעשרות, ויש כאן ב' שאלות:
א. האם מכיון שהפירות האלו גדלים בתוך הבית, א"כ זה רק ספק מעשרות, ויפריש בלא ברכה (וכנ"ל)?
ב. האם מכיון שהענף נכנס דרך החלון אין כאן ראיית הבית (שהוא דוקא דרך הפתח ולא דרך גגות או חלונות), ואפשר בינתיים לאכול אכילת ארעי, כמו שמותר בחצר?
תשובה:
א. מה שפטור בגדל בבית זה רק אם הנטיעה היא בבית, אבל אם הנטיעה היא בחוץ, ונופה נכנס לתוך הבית, גם הפירות שבבית חייבים במעשר מן התורה (כן מבואר בגמרא ב"מ פ"ח, מובא ב"דרך אמונה" שם סי"ק ע"א).
ב. כיון שהוא חייב בתרומה, הרי כבר נמצא בתוך הבית בשעה שמורידים אותן מהעץ, ויש כאן כבר ראיית פני הבית (ולא מחשבים שהענף נכנס דרך החלון, כיון שזה מקום גידולו), ואסור לאכול מהם אכילת ארעי (כ"כ ה"חכמת אדם" בספרו "שערי צדק" פרק ג' סעיף כ').

הרצת תורה או ארץ ישראל

◀ **שאלה:** מי שגר בחו"ל ומרביץ תורה שם, והגיע לגיל גבורות, האם עדיף לו לעלות לארץ ישראל?
תשובה: כל זמן שמרביצים תורה, אין דרגה גבוהה מזו, וזה חשוב יותר מיישוב ארץ ישראל, ורק אם בין כך מפסיקים להרביץ תורה, בודאי אם יש באפשרותו יעלה ויקיים מצוות יישוב ארץ ישראל (הגר"ח אדלשטיין שליט"א), וכמובן אם אפשר לסדר שיהא גם הרצת תורה ביחד עם יישוב ארץ ישראל מה טוב.

מסביב לשולחן

עורך – הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה פרשה בעיון בהלכה באגדה ובספור

המקור בפרשה: וזבחו לאלהיהם (לד טז), נאסור פתם משום יינם (מדרש).

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עקרי הענין

עיקרי העניין פת עכו"ם

מין שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

בדין פת כותים

{בפי' מטרה למס' כותים פ"ב אות מט, האריך רבינו להוכיח דבישולי כותים מותרין, ואפי' שגזרו עליהן נדות מעריסותיהן כדי שלא יטמאו הם, לא ראו חכמים להחמיר לענין בישוליהן} ומה שמצינו בפתן שגזרו, כדאי' בפרד"א פל"ח שהחרימו שלא יאכל אדם מישראל פת כותי עד עולם [והביאורו התוס' בגיטין י א ובחולין ד א] אע"ג דגם גזרת פת עכו"ם היא משום חתנות כדאמרי בשבת ט"ז ב, דווקא בפת ראו להחמיר עליהן, והתוס' בעירובין ל"ו ב ד"ה דתנן כתבו שהחמירו בפתן יותר מיינן.

תדע שהרי כתבו הרמב"ן והר"ן בחידושיהן בחולין י"ג א שהחמירו בפת כותים יותר מבפת גוים, דבפת גוים מותר במקום שאין פלטר ישראל, ובפת כותים אסור אפילו בכה"ג [ונכתב שם הרמב"ן והר"ן דהטעם משום דכותים חששו שלא יטמעו בהן טפי מגוים, וכ"כ תוס' בנדה ל"ב א ל"ה ר"מ דבנות כותים נדות מעריסות ובנות גוים מבת ג' שנים משום דכותים חשו טפי לטימוע. צ"ל דמכל מקום בתשיליהן לא רצו לגזור כ"כ, ושמא ה"י קשה לרוב הצבור לעמוד בזה (ע"י רש"י חולין ו א ד"ה וקבלו) אע"ג דלענין פת כ' שם הרמב"ן והר"ן דבגוים קשה טפי לעמוד בהן מבכותים ע"ש ויש לחלק].

וגם גבי מינין אמרי' שם בחולין י"ג א דפתו אסור ועל תבשילו לא הזכיר אסור [ועי' חז"א י"ד סיב סקכ"ג לענין פתו ושלוקו של מחללי שבת וצ"ע].

ובפ"ת י"ד ר"ס ק"ב כתב טעם להתיר פת מומר כיון דבתו מותרת וכן כ' ר"ס ק"ג לענין שלוקו, וכאן מבואר דגם בכותי דבתו אסור בישולו מותר, ורק בפת היתה גזרה מיוחדת. וי"ל דשא"ה דהאיסור הוא משום ממזרות ולא משום איסור לא תתחתן, ובזה י"ל דלא גזרו, כמו שלא גזרו על תבשילי ממזרים, אך מין ע"כ חמור מכותי דהא בחולין י"ג ע"א אמרו יינו יי"נ ובכותי יינו מותר קודם שנתקלקלו, [ועי' רש"י סוטה כ"ג א ד"ה כותי גבי קרא ושנה ולא שימשות"ח שכתב דפתו ויינו אסור, אך אפשר דלא קי"ל כהאי מ"ד שם, ע"ש, וצ"ע].

(פי' מטרה למס' כותים אות מב, ע"ש הרחבה גדולה)

וזוה הנקרא פת פלטר, ובטעם הדבר כתב **הבית יוסף** שלפי הטעם שכתב הרשב"א, שפת פלטר הותר כיוון שבאומנותו הוא עסוק ולא חיישין לאיקרובי דעתא, כל שעשה הגוי את הפת על מנת למוכרו לאחרים ולא כדי לאוכלו, אין בו איקרובי דעתא, ואפילו הוא בעל הבית. וכן לחומרא, כל שעשה את הפת לעצמו על מנת לאוכלו, אסור, אפילו הוא פלטר, כיון שיש בזה איקרובי דעתא, ה"ה כבעל הבית. וכן הסכים **בדרכי משה** (ה) ונפסק **ברמ"א**. וב**באר הגר"א** הביא לזה מקור מהמשנה (חלה ב ז), שאשה שעושה חלה כדי למכור בשוק, צריכה להפריש חלה כנחתום שהוא אחד מארבעים ושמונה, ולא כבעל הבית שהוא אחד מעשרים וארבעה. ומבואר בשולחן ערוך [שם] שאם אינו יכול להשיג פת של ישראל מותר לו לקנות פת של גוי, ומבאר הש"ך שזה בגלל שפת הוא החיים של האדם ולכן הקילו בו, אמנם דעת הרמ"א שגם במקום שיש פת של ישראל אפשר להקל ולקנות פת עכו"ם דברי הרמ"א שמקורן בבי' לדעת המרדכי וסמ"ק והג"א ומהרא"י ואו"ה ריש כלל מ"ד, אמנם להלכה כתב הערוך השולחן שמנהג האשכנזים גם כן להחמיר כדעת השולחן ערוך ולא לאכול פת עכו"ם במקום שמצוי פת ישראל. [יל"ע בבתי חולים ובתי כלא שיש להם מאפיה פרטית, האם זהו מוגדר כפת בעל הבית או פת פלטר, ויותר נראה דהוי כפת פלטר והיה נראה להביא ראיה לזה מדברי הערוך לחם למהריק"ש שכתב שבמקום עבודה של נכרים שנהגו לאפות לחם עבור העובדים, מותר לישראל לאכול את הפת (במקום שנהגו היתר בפת עכו"ם), דמכיון שאופים עבור העובדים ולא אפו זה מלכתחילה עבור הבית, וא"כ מבואר פה הגדרה נוספת דכל האיסור של פת בעה"ב, הוא רק באופן שבשעת העשיה יש צד שימש לבני הבית, אבל אם מלכתחילה עושים זאת בשביל זרים אין בזה שום איסור]. **למעשה**, אמנם היום בזמנינו צריך לדעת, שבפת עכו"ם (פלטר, וכן אפילו בפת של אופה ישראל שאינו שומר תורה ומצוות), יש חששות של תערובת איסור ממש, וכמו למשל שומן של בהמות טמאות, או לפעמים לביצים יש דין בשר-דהם מתרנגולת שנשחטה, וביצים כאלו משובחות לאפיה, וא"כ יהיה אסור לאכול עד שיוודא את כל החומרים שממנו מיוצר הפת הזאת, שהם ללא חששות איסורים. (וכמוכן שבמקום ספק פיקו"ב, שאין לו דבר אחר לאכול בוודאי מותר בכל מקרה).

ד] פת הבאה בכיסנין ה**תוספות** (ביצה טז ב סוד"ה קמ"ל) כתבו בשם **רבינו יחיאל** לגבי 'נילי"ש' שכיון שאופים אותם כדרך פת, ואף אם קובע עליהם סעודה מברכים עליהם המוציא, דין פת יש להם. ומבואר מדבריו שפת הבאה בכיסנין כיון שקובעים עליו סעודה, אסור משום פת נכרי. גם הרמ"א **בתורת חטאת** (עה יב) כתב שעוגות הנקראים 'קיכליך' הואיל ויש עליהן תורת לחם ואילו היה קובע סעודה עליהן היה מברך המוציא, דין פת יש להם ואינם אסורים משום בישולי גוים. וכן פסק בהג"ה שם, והסכים לדבריו הרב **פרי חדש** [זי'] ועיין **במנחת יעקב** שעל

א] מקור וטעמי העניין. שמות פרק לד פסוק טז וְלִקְחֶתָּהּ מִבִּלְתִּי לִבְנִיךָ וְזָנוּ בְלִתִּי אֶתְרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהָזִנוּ אֶת בְּנֵיהֶם אֶתְרֵי אֱלֹהֵיהֶן: ראה בגמרא שבת י"ז: גזרו על פתן ושמנן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן, ועל בנותיהן משום דבר אחר, כלומר שאם נתיר לו לאכול עמו במסיבה אחת, אח"כ יבוא לשתות יינן ולישא בתו ולעבוד ע"ז, וראה בלבוש שכתב שחכמינו הראשונים ז"ל אסרום עלינו כדי להבדיל אותנו מן העמים בתכלית, כדי שלא נתערב ונרגיל עצמינו עמם, ועל ידי כן ימשכו הלבבות וקירוב דעתם אלו לאו ויבואו להתחתן עמהם.

ב] גדר ושורש האיסור - חכמי המשנה (עבודה זרה ב ו) גזרו איסור אכילה על פת של נכרי. ובגמרא (שבת יז ב, עבודה זרה לו ב) מבואר שגזירה זו היא אחד משמונה עשר גזירות שגזרו בו ביום שנמנו תלמידי בית שמאי ובית הלל בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון. והטעם שגזרו, מבואר בגמרא (עבודה זרה לה ב), שהוא משום חתנות, דהיינו שחששו שאם יבואו לאכול עם הנכרים מלחמם יתקרבו אליהם ויתחתנו בהם, וכ"כ הרמב"ם (מאכלות אסורות יז ט) והשלחן ערוך (יורה דעה קיב א). והנה בגמרא בעבודה זרה (לו ב) מובא שמשום עבודה זרה גזרו בהם. אבל הרמב"ם שם וגם בפירוש המשניות לא העתיק טעם זה, וכן השולחן ערוך השמיטו בעקבותיו. ובפרי תאר למהר"ח בן עטר (ג) כתב דהגמרות לא סתרי אהדדי, אלא כל החשש שיתייחד עם הגויה הוא כדי להתרחק מעבודה זרה שלה, ותמה על הפוסקים למה השמיטוהו, שהרי נפקא מינה לגויים שאינם עובדי עבודה זרה. ועיי"ש שם שביאר את הגמרא באופן אחר ומסיק דעל כל הגויים גזרו. והנה בשו"ע י"ד סי' קי"ב ס"א כתבו אסור חכמים לאכול פת של עממים עובדי כוכבים, ומשמע שרק אם הם עובדי ע"ז אסור, אולם עיין בפרי תואר שם סק"ג שלדינא התקנה היא גם משום שלא יבואו להתחתן איתם וא"כ אף ערבים ישמעלים שאינם עובדי ע"ז אסור פתן. הרמב"ן (לה ב ד"ה עוד ראיתי) כתב שיש מי שרצה לומר שכיון שכל האיסור הוא משום חתנות, האידנא שגם אצל הגויים ע"פ תורתם יש איסור חתנות, אין יותר חשש חתנות והפת מותרת. וכתב הרמב"ן על זה שזו טעות גדולה ואין לסמוך עליה, לפי שכל שלא עמד בית דין אחר וביטל את הגזירה אין לנו יכולת לבטלה, ועוד שגם בדורות הראשונים היה אסור אצלם החיתות. הראב"ד כתב טעם אחר לאיסור, שהוא מפני גיעולי נכרים, כלומר שעושים את הפת בכלים הבלועים מאיסור, ואוסרים הם גם את הפת הנאפית בהם. אבל כל הראשונים דחו טעם זה שאינו נזכר בגמרא. ובשו"ת מים רבים חיו"ד ס"א שהוכיח שחז"ל אסרו פת עכו"ם וגבינה של עכו"ם יותר משאר איסורים של דרבנן, ולכן אין ללמוד היתר בזה מדין שאר איסורים דרבנן.

ג] פת פלטר. הנה בשו"ע יורה דעה סימן קיב סעיף ב' נפסק שיש להקל לגבי פת שהגוי עשה לצורך אחרים,

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א
ראש הישיבה הגדולה, וראב"ד ירושלים

פת עכו"ם במאפיה בבעלות ישראל

העולם סבורים שאם קונים פת ממאפיה בבעלות יהודי כשר, אבל האמת שאם העכו"ם הוא שאופה, [כרגיל היום] אז גרע, דפת ישראל שאפאו עכו"ם אינו פת עכו"ם אבל דינו כבישול עכו"ם וכמו שיבואר, ואם כן כה"ג מישראל מיגרע גרע. ולדעת המחבר והגר"א יש מקום לצדד שבבעלים יהודי שאסור כבישול עכו"ם, לדידהו לא מקילין בחיתוי ע"י ישראל אלא צריך שדוקא יהודי יכניסו לתנור.

והנה בפת של ישראל ואפאו עכו"ם גרע דנקרא בישול עכו"ם וכמבואר בש"ך (ק"ב ס"ק ז'), ואם כן במאפיה של יהודים גרע כשאופין עכו"ם דנקרא בישול עכו"ם, ואף שבפמ"ג שם דעתו דמ"מ לס"ע מועיל חיתוי, מ"מ בתנורים דידן דעתי להחמיר, דהנה לשיטת המחבר והגר"א דבישול עכו"ם לא מועיל היסק התנור פירש הט"ז (ק"ג ס"ק ז') הטעם משום שהיסק תנור לפת צריך מעשה רב להוציא כל הגחלים, ולא דמי לבישול שהוא רק מסיק האור, א"כ בתנור שלנו שהאפיה היא רק ע"י לחיצת כפתור להדליק גז או אלקטרי היא מעשה זוטא לא מועיל להוציא מדין בישול עכו"ם צריך שישראל דוקא יניחו בתנור, דלמבואר להט"ז אפילו בפת כה"ג להמחבר צריך שהישראל יניחו בתנור (או שידליק התנור אחרי שהניח העכו"ם בתנור), ולכן בעזה"ש"ת אני מחמיר לעצמי לכתחילה ששומר שבת יניח הפת בתוך התנור כדי לצאת דעת המחבר והגר"א דפת ישראל שאפאו עכו"ם כבישול ולדידהו צריך מעשה רבה, אבל בשעת הדחק אפשר לסמוך שגם למחבר לחיצת הכפתור באלקטרי חשוב מעשה רב ומועיל גם למחבר והגר"א. וע"ע בדברינו בח"א סימן תמ"ד שביארנו עוד לבסס הדברים ע"ש.

ולפי זה אם גוי או מחלל שבת בפרהסיא (שאינו תינוק שנשבה) אופין של ישראל ראוי לחוש משום בישול עכו"ם, והעולם אין נזהרים במאפיות בבעלות יהודי להחמיר בפועלים נכרים כבישול נכרים, ולמחבר והגר"א צריך בבישול נכרים מעשה רבה שישראל דוקא יניחו בתנור ולא הגוי, אבל נהגו להקל בקיסם לאש וכדומה כדעת רמ"א, ולמבואר לדעת המחבר והגר"א יש מקום להחמיר אף בפת ישראל שאפאו עכו"ם שניחמו ישראל בתנור, שאל"כ זהו בישול עכו"ם ולא מספיק לזה קיסם, וברוב המאפיות הפועלים היום עכו"ם ויש לחשוש שזהו בישול עכו"ם, דאולי למחבר והגר"א לא מועיל מה שישראל חיתה האש, שלדידהו בבישול עכו"ם צריך הישראל להניחו בתנור להוציא מידי בישול עכו"ם.

ויש לי כמה ספיקות בענין חברה בע"מ כשיש ליהודים מניות, מה נחשב פת של ישראל, ונראה דכיון דשורש החומרא הוא משום דהוא גזירה שיכולים לעמוד כשהוא של ישראל, ע"כ תלוי הכל אם יש להם השליטה לצוות בסדרי האפי' וצ"ב.

נמצא למעשה, שאם הבעלים יהודי לא יצאנו בזה מידי חשש, וגרע מבעלים גוי שאינו אלא פת עכו"ם שהקילו בזה, לא כן פת יהודי שאפאו עכו"ם חמור ודינו כבישול עכו"ם, ואף שהמנהג בזה להקל במעשה זוטא, אפילו קיסם שהשליך ישראל, מ"מ לספרדים ולגר"א שלא מועיל כן בבישול עכו"ם, אף בפת ישראל שאפאו עכו"ם יש מקום להחמיר בתנורים דידן שלא מועיל אלא אם ישראל יניחו על האש, וכמ"ש. [ענין עוד בחלק א' סימן ת"ע שהבאנו שלענין פת עכו"ם לא מיחא החז"א המקילין כהתפל"מ דעל פת עכו"ם לא גזרו במחלל שבת, אף דהחז"א עצמו ס"ל לאיסור בזה, ורק בבישול עכו"ם החמיר מאד במחללי שבת ע"ש], וראוי לדידהו להקפיד שהישראל דוקא יכניסו לתנור, משא"כ בפת עכו"ם מקילין שהדלקת קיסם מספיק.

(מיהו בשעת הדחק נהגתי להקל, שעיקר שיטת האחרונים דפת ישראל שאפאו עכו"ם ה"ה כבישול עכו"ם וכמבואר בש"ך ואחרונים, והנה לאחרונה נתפרסם כת"י חידושי חתם סופר להלכות פת עכו"ם שחולק עליו ומתיר, וכן הרמ"א מיקל אפילו בבישול עכו"ם בקיסם, ויש לנו עמוד גדול לתלות עליו להקל).

(תשובות והנהגות כרך ב סימן שפו, ע"ש תוספת)

הוא היתר במאכלות אסורות, וחלוק הוא איסור אכילת חדש לפני העומר, דמלבד מה שהוא חפצא של מאכלות אסורות באיסור לאו, הרי יש גם עוד מצוה דעד הביאכם, ואינו איסור עשה לאכול חדש, אלא דין המתנה שלא לאכול חדש עד הקרבת הקרבן, כמבואר בתוס' מנחות ה': [ד"ה האיר], וממילא אין שייך בזה ההיתר של קדלי דחזירי.

הלא לפי"ז נראה בישוב קושית המש"ח [למה נאסר לאכול בישולי נכרים בשעת מלחמה], כי למש"נ דאיסור אכילתם דין הרחקה הוא, א"כ י"ל דלא שייך בזה ההיתר של קדלי דחזירי, וכמש"נ דכל ההיתר הוא משום דנהפכו כל המאכלות להיות כל טוב, והלא אף אחר שאסרו חכמים בישולי נכרי עדיין נחשב כל טוב, ורק דהוא דין על הגברא להתרחק מן הנכרי וממגע יינו ומבישולו.

איסור בישולי נכרים

בפרשת דברים כתוב, אוכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף וגו', ובע"ז ל': דרש הש"ס מהנך קראי דבישולי נכרי אסורין באכילה, מה מים שלא נשתנו ע"י האור, אף אוכל שלא נשתנה ע"י האור, ואמנם עיקרו איסור דרבנן הוא, אך מ"מ אסמכוהו אקרא כמבואר שם, והקשה במשך חכמה דהלא איתא בחולין יז. דבשעת מלחמה הותר לישראל לאכול כל מאכלות אסורות ואף קדלי דחזירי, וא"כ איזה איסור יש בבישולי נכרים, יעו"ש שהיסב כוונת הש"ס מדרך פשוטו.

והנראה, דהלא כל ההיתר לא נאמר אלא בשעת מלחמה, ואילו במעשה זה פתח משה בקריאת שלום לסיחון, באופן שאין כאן שום דורא של מלחמה, ואילו הסכים סיחון לכך באמת היה אסור לאכול כל דבר איסור, [ואין לומר דקריאה לשלום זו אל סיחון היתה כדין קריאה לשלום לכל שבעה עממים, שהיה בזה קריאה למס ועבדות, וא"כ שפיר נחשב כמלחמה, שהרי כאן היתה קריאת שלום בעלמא].

והנראה בזה עוד ליישב, בהקדם יסוד מחודש מתוך דברי רבוותא קמאי ובתראי, בגדר איסור יין ושלקות של נכרים, דיסוד האיסור אינו איסור בהחפצא של היין והשלקות, כי יינם ושלקותיהם אינם מאכלות אסורות, אלא יסודו דין הרחקה מן הנכרי ומדיליה, וכך הוא קיומה של הרחקה זו שלא יאכל בישולי נכרים ויין, והארכתי לקמן [פ"ב פכ"ח], ובפרשת כי תצא [פכ"ג פ"ה]. ובפרשת האזינו [פ"ב פל"ח].

ויסוד לזה, דהנה הפמ"ג [או"ח סי' שכ"ח בא"א סק"א] הקשה במה דמצינו דחולה שאין בו סכנה מבשלים עבורו ע"י נכרי, וע"כ דמותר לחולה לאכול שלקות נכרים, וקשה דהלא כתב הרמ"א [יו"ד סי' קנ"ה ס"ג] שלא התירו לחולה שאין בו סכנה איסור דרבנן במאכלות אסורות, ותיק דכיון דאין זה איסור מחמת עצמו רשאי, עכ"ל, יעו"ש, והביאור בזה נראה דאין זה אלא דין הרחקה ולא דין מאכלות אסורות.

[והגרע"א (סי' ה') חקר האם מותר לחולה שאין בו סכנה לאכול פירות הנושרין בשבת, דאף דלא הותר לחולה לאכול מאכלות אסורות של דבריהם, מ"מ איסור מוקצה אינו מאכלות אסורות, וזה לשוננו, כיון דהמאכל בעצמותו היתר אלא דיומא גרים ואם אכלם הוי בכלל חילול שבת, הוי רק כמו שאר מלאכת שבת דדבריהן דשרי לחולה שאין בו סכנה, עכ"ד, וא"כ ה"נ דכוותה איסור שלקות יהא מותר לחושאב"ס, וכן הבאתי לקמן מדברי הפמ"ג [או"ח סי' שכ"א סק"א)].

ומעתה נראה, דיסוד ההיתר הוא רק במה שאיסורו בהחפצא, דכל חפצא האסור נהפך ונעשה להיתר, דיסוד ההיתר שנאמר להם הוא שכל הכבוש להם הוא היתר, שכיבוש הארץ מתיר כל הכבוש ומוציאו מידי איסורי אכילה, [ואף לדעת רש"י הנ"ל כן הוא גדר הפסוק], אך הרי כל ההיתר שייך רק במה שנתפס בשלל הכנענים, וא"כ פשוט ובורר דכל שאין איסורו מחמת ריעותא דהחפצא, אינו מותר, וכפי שיבואר.

[והנה יסוד ההיתר של קדלי דחזירי נלמד בסוגיא בחולין שם מדכתיב בתים מלאים כל טוב, והיינו דשלל נכרים נעשה כל טוב והותר לישראל באכילה, ואמנם ברש"י שם (ד"ה ובתים) מבואר דיסוד ההיתר הוא ממה דכתיב בתים מלאים כל טוב וגו' ואכלת ושבעת, דמשמע דלא יליף כלל ממה דכתיב כל טוב, אלא מדכתיב ואכלת, ברם בטורי אבן ר"ה יג. מבואר דנלמד ממה דכתיב כל טוב, וא"כ ודאי כמו שנתבאר].

ובטורי אבן ר"ה יג. [ד"ה ממחרת] דקדק לשון הכתובים, דמיד כאשר נכנסו ישראל לארץ נתחייבו בחלה, [ועיקר הדין מבואר בכתובות כה. מדכתיב 'בבואכם', לחייבם מיד עם הכנסם לארץ, אף לפני כיבוש וחילוק]. והקשה בטורי אבן למה נתחייבו אז בהפרשת חלה, הלא מפורש בחולין יז. דבי"ד שנה שכבשו וחלקו את א"י הותר להם לאכול כל מאכלות אסורות, וא"כ למה יהיו אסורין לאכול את הטבול לחלה.

ובפרשת שלח [פט"ו פ"ח] תירצתי, עפי"ד שם מדברי רבוותא בעיקר חובת הפרשת תרומות ומעשרות וחלה, דדעת הגר"א שם דמצות חלה חובתה אקרקפתא דגברא להפריש, ולדעת הט"ז [יו"ד סי' א' סק"ז] היינו אף כשאינו רוצה לאכול, וא"כ אף דאיסור טבל ליתא כשנכנסו לארץ כדין קדלי דחזירי, אך מ"מ מצות הפרשה חלה לא בטלה, וא"כ שפיר נצטוו על מצות הפרשת חלה אף בי"ד שנה שכבשו וחלקו.

והנה בטורי אבן ר"ה יג. כתב דבכתובים מבואר שישראל נאסרו לאכול חדש כשנכנסו לארץ, והקשה דהלא הותר להם כל קדלי דחזירי בי"ד שנה שכבשו וחלקו את הארץ, כמבואר בסוגיא דחולין שם, וצ"ע.

ובכתבי הגרי"ז מנחות סח. תידך קושית הטורי אבן, דדינא דקדלי דחזירי

'פת עכו"ם'

הפת נחשבת למזון בסיסי של האדם נכתב: 'ולחם לבב אנוש יסעד' והיא בהכרח מן הגורמים להתקרבות בני אדם זה לזה לצורך השגתה ובשעת אכילתה ואמרו בגמרא: 'גזרו על פיתן ושמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהם ועל בנותיהם משום דבר אחר' ואפילו אין לגוי האופה בנים או בנות.

איסור פת עכו"ם הינו מ"ח דבר עליהן נמנו בית הלל ובית שמאי בעליית חנניה שם גזרו גזרות להרחקה מגויים כדי שלא נלמד ממעשיהם ואסרו חלב עכו"ם, פת עכו"ם, בישולי נכרים, כולם נאסרו כדי לעשות הרחקה בין יהודי לגוי.

את הסכנה הגדולה שראו חז"ל בהתקרבות לגוי ביאר הרמב"ם בהלכות דעות וכתב: 'דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו, נוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים וליישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם'. האדם צריך להכיר את טבעו ולהתגונן מהסכנות המאיימות עליו.

'שמור מרחק' הוא אחד מכללי החיים. זה דבר המובן מאליו אצל כל אדם המזהה סכנה. כל אחד יודע שביער מסתובבות חיות טורפות. הוא יודע שאם יתקל בחיה טורפת בתוך היער לא יוכל להינצל ממנה. לכן הוא מקדים רפואה למכה, הוא נזהר שלא להיכנס אל היער.

כך גם ינהג האדם כשידע שבחוף הים בו הוא רוצה לרחוץ ישנן מערבולות רבות. הוא לא יכנס למים. את ההחלטה לא להיכנס למים הוא יכול עכשיו לקבל בעצמו. אבל את ההתמודדות עם מערבולת הגלים אינה בשליטתו ובכוחותיו.

התמרוך 'שמור מרחק מהרכב שלפניך' מתקבל בהבנה אצל כל אחוז הגה. התעלמות ממנו תחשב כעילה משפטית לחייב נהג שפגע כתוצאה מאי שמירת מרחק ברכב שלפניו גם אם זה עצר פתאום ולא הותיר יכולת תגובה לנהג שמאחור. כי עצירת פתע היא דבר שעלול לקרוא בדיוק כמו שמי שנכנס ליער יכול לפגוש שם את הדוב. ואם לא נזהר, לא שמר מרחק, הרי שפגע.

באיסור 'לא ילבש' כותב החיטק: 'משורשי המצווה להרחיק מאומתנו הקדושה דבר ערוה וכל עניין וכל צד שיהיה הכישלון באותו דבר מצוי מתוכו. וכעניין שאמרו ז"ל על דרך משל שאלוקים שונא זימה הוא כלומר שלא הבנתו הרחיקנו מן הזימה שהוא דבר מכוער ביותר וייקח לב האדם ומדיחו מדרך טובה ומחשבה רצויה לדרך רעה. ומחשבה רצויה לדרך רעה ומחשבה של שטות ואין ספק כי אם יהיו מלבושי האנשים והנשים שווים יתערבו אלו עם אלו תמיד ומלאה הארץ זימה'.

'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' העין רואה והלב חומד' והכישלון בדבר ערוה מצוי. מצאה תורה לנכון לצוות אותנו 'לא ילבש' כדי שנשמור מרחק מתערובת. היצר הרע מנסה להכשיל אותך אבל בכוחך להתגבר.

'לא ניתנה תורה למלאכי השרת' היא ניתנה לנו כאן בעולם הזה וכל מה שציוותה תורה, בידנו לשמור ולקיים. נותן התורה יודע את נפש ברואיו ולא דורש מהם את שלא יהיה בכוחם לבצע. ואם ח"ו לא שמר מרחק ונכשל הרי 'איהו דאדיק אנפשיה'.

התורה מתחילה את פרשת ערוות ב'אני ד' אלוקים'. כותב על זה המשך חכמה: 'וזוה מאמר התורה, כי ערוות נפשו של אדם מחמדתם... לכן אמר: שלא תדמו כי הוא קשה לקיים ובלתי אפשרי לטבע הגוף לקיים דבר זה, לכן אמר להם: 'אני ד' אלוקים' שאני הוא בוראכם ויודע טבעכם ומוסדות מזג גופכם, כי לא כבד הוא להתאפק בעד התאוה ולתת רסן להחמדה'.

עצם איסור הקריבה לערוות מלמד כי הכישלון בזה אפשרי אך יחד עם זאת הוא בר שמירה וניתן להימנע ממנו כאשר מתרחקים ממנו. על כל אחד לבחון עצמו, ללמוד ולהבין מה מסכן אותו. לפעמים אדם צריך לאסור על עצמו, להרחיק עצמו גם מדברים מותרים. כמו שהזכירו חז"ל: 'לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב'. אתה מזהה חולשה, סכנה, אל תתקרב. אל תעמיד את עצמך במבחן 'לא לידי ניסיון ולא לידי ביזיון' ח"ו.

שהרי כך לימדה תורה דרך להרחקה וציוותה עלינו בסוף פרשת ערוות: 'קדושים תהיו כי קדוש אני ד' אלוקים'. תהיו קדושים, תפרשו גם מהמתור לכם. כי ככל שירבה האדם בקדושה ירחיק עצמו מהכישלון.

נותן התורה ידע את נפש ברואיו ולא דורש מהם את שאין בכוחם לבצע. את מה שאוסרת התורה בידו של אדם לקיים. שאם לא כן, לבטח לא הייתה התורה אוסרת. זאת ועוד, ירדה התורה לעומק חולשתו של האדם והבינה כי לא די באיסור שאסרה ומן הצורך להסיף סייג. כי לפעמים נמצא אדם בתנאים שבהם כמעט ואינו יכול לעמוד ביצרו.

זה בידנו ובכוחנו, לא דורשים מאתנו דבר שאינו יכולים לעמוד בו. הקב"ה נתן לנו תורת חיים שבאמצעותה נעבור את עולם הזה את הפרודור המוביל לתכלית לעולם הבא והתורה הזו מותאמת לנו. כמו שכתב: 'כי המצווה הזאת אשר אנכי מצוין היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבור לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו'.

חשמל

גוי המניח בצק בתוך תנור ומדליקו או שהיה דלוק מקודם, יש מקום לדון בזה כיון שחברת החשמל מופעלת ע"י יהודים, נמצא שמפעילי התנור יהודים המה, ואין הפת פת עכו"ם. שהרי כאשר הגוי לוחץ על מתג התנור גורם לזרימת חשמל, הזרימה הראשונה שלו היא, השניה כח כוחו והשלישית לא עייכת אליו כלל, ונעשית מאליה ע"י אנשי חברת החשמל בחדרה, [כח כוחו וכח שני לא נחשבים מעשה האדם, וראה בזה הריטב"א מכות ח. וביד רמה סנהדרין עז. וברש"י בחולין ט"ז]. ושמעתי אומרים שכך הורה חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל והגרשז"א חלק בזה.

סופגניות

מעשה ומפעל סופגניות באשדוד ביקש הכשר מבית הדין שם, והתברר כי דרך ענין טיגון הסופגניות נעשה מאליו ע"י חשמל בלי התערבות גוי, ברם, כאשר סופגניות נופלות בתוך סיר הטיגון, 'מטגנת', צריכות לעבור היפוך לצד שני, גם היפוך זה אוטומטי, אכן, יש מהם שלא מתהפכות, והישמעלי אשר שם הופך לצד שני, אם סופגניות דינם כפת וכשיטת רבינו תם בגלל שהבצק בלילה עבה החרשנו, אבל כיון שיש חולקים בזה וכן הלכה, א"כ בישולי עכו"ם יש כאן, ולדון מדין ביטול שמא הוי חתיכה הראויה להתכבד, ולדון מדין הדלקת האש ע"י היהודי יש לחשוש לאוסרים בזה.

החששות

לחם של גוים יש לחוש בו חוץ מפיתם למשפרי אפיה, לתנור של איסור, לניפוי הקמח מתולעים, [הוגר לו, כי בתילאנד מניחים בלחם עומן כל שהוא לצורך חיזוק הציבור שם], ונראה כי מעיקה"ד לא צריך לחוש לתנור של איסור כיון שמקפידים לאפות בו לחם בלבד, ולענין הניפוי אם מדובר בארצות חמות יש להקפיד מאוד בזה, ארצות קרות דיעבד נחשק הדבר פחות ממיעוט המצוי.

עיקרי הענין

המשך

התורת חטאת [עה כא] שמו"ח זקנו מוהר"ר שמעון כ' ללכת בזה אחר לשון בני אדם כדיני נדרים וכיון שאינו נקרא פת אין לו דיני פת נכרי, ואף בישולי נכרי לית ביה דסו"ס אינו בישול אלא פת ולמעשה, ובענין עוגיות וכדומה שאם נאפו על ידי גוי נאסרים משום פת עכו"ם, כך מבואר ברמ"א יו"ד [קיבו] ועיין בערוך השולחן שכתב שזה דוקא בפת שבלילתו עבה אבל פת שבלילתו רכה אינו נאסר משום פת עכו"ם.

ה] בעשי"ת. בשו"ע [בסי' תרג] כתוב שאף מי שלא נזהר בכל השנה בפת נכרים, בעשרת ימי תשובה צריך להיזהר, והמקור לדין זה הוא מדניאל חנניה מישאל ועזריה, מצאנו שהיו נותנים ללבם שלא יתגאלו בפת בג המלך [דניאל א ח]. ושם נס נא את עבדיך ימים עשרה ויתנו לנו מן הזרעים וגו'. ובפירוש רס"ג ז"ל כתב שבאותן הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, והם כנגד עשרה נסיונות שננתסה אברהם אבינו שלא יגרם החטא עשרה נסיונות שנסו אבותינו להקב"ה במדבר יעו"ש, ובגמ' עבודה זרה [דף לו] שדניאל גזר על שמנן ועל ידי זה זכו שיהיה מראיהן טוב ולכל הנסים והגדולה אחר כך. ודברי הרס"ג הנ"ל שהיה העשרה ימים בין ראש השנה ליום הכפורים וכו', הם מקור לדברי הירושלמי בפ"ק דשבת הובא בטור שם סי' תרג.

בגדרי איסור אכילת פת עכו"ם

מקור האיסור

מובא בגמ' שבת י"ג ע"ב "ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית בן חזקיה בן גרון כשעלו לבקרו וכו', ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום וכו' חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו ופת שלהם וכו', וכן נאמר בגמ' עבודה זרה ל"ה ע"ב "ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה חלב שחלבו עובד כוכבים והפת. וכן נפסק בשו"ע חור"ד סימן קי"ב סעיף א' "אסור חכמים לאכול פת של עממיים עובדי כוכבים". והרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פי"ז הלכה ט'. ולכאורה משמע דווקא אם הגויים עובדי עבודה זרה אבל ישמעאלים שאינם עובדים עבודה זרה מותר לאכול פת שלהם, וכן כתב לדייק בס' תורות אמת (מהגאון רבי רפאל בירדוגו) סימן קי"ב וראי' לזה מביא מדברי הש"ך (שם) שמציין מש"כ ביו"ד סימן קכ"ד ס"ק י"ב שישמעאלים אינם אוסרים את היין שלהם משום יין נסך היות ואינם עובדים עבודה זרה וממילא גם פתם מותר.

טעמי האיסור

והנה מצינו שני טעמים לאיסור פת עכו"ם, תוס' בשבת (שם) כתב משום איסור חתנות, דהיינו ולחם מהווה את בסיס מזונו של האדם ככתוב "ולחם לבב אנוש יסעד" (תהלים ק"ד), ולכן זה גורם להתקרבות בני אדם זה לזה לצורך השגתו, וחששו חכמים שהאוכל פת גויים יבוא להתחבר אליהם וימשך לבבו להתחתן בהם וכ"כ הט"ז ביו"ד סימן קי"ד סק"ב כי על הפת יחיה האדם ובעי ריחוק טפי לפי שעושה קירוב טפילי. וכן כתב הטור בסימן קי"ב "שכל אלו מושכין לב האדם ואם יתקרב מאחד מאלו יבוא להתחתן בהם". טעם שני כפי שפירש רש"י בשבת (שם) שלא יהא רגיל אצלו במאכל ובמשתה שמא יאכילנו דבר טמא (עי' תוס' ע"ז ל"ח ע"א). ולפי"ז יש לומר דגם בישמעאלים שאינם עובדי עבודה זרה פתם יהיה אסור דשני טעמים אלו שייך גם בישמעאלים, וכן כתב בס' פרי תאר סימן קי"ב ס"ק ג' שו"ת רב פעלים ח"ד חור"ד סימן י"ז ובשו"ת זבחי צדק סימן קי"ד ס"ק כ"ה. הפמ"ג ובס' בית לחם יהודה, ולכן אין להקל בפת של מי שאינו עובד עבודה זרה.

פת מחלל שבת בפרהסיא

ויש לדון בענין מחלל שבת בפרהסיא האם דינו כגון לענין פת עכו"ם, בפתחי תשובה בסימן קי"ב ס"ק א' מביא בשם תפארת למשה שהפת מותרת, מאחר שעיקר טעם האיסור בפת עכו"ם הוא משום חתנות וישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא ומוותר לשישא בתו, וכ"כ בכף החיים סימן קי"ג ס"א כיון שכל האיסור מדרבנן נראה דבדיעבד אין לאסור (עי' שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סימן מ"א), אולם בשו"ת אבני עזר חור"ד סימן צ"ב אוסר פת של מחלל שבת. וכן כתב בס' פסקי תשובות (פיוטרקובסקי) ח"א סימן פ"ה שו"ת מהר"י אסאד חור"ד סימן ל"א בקיצור שו"ע סימן ע"ב ס"ב כתב "וכל המחלל שבת בפרהסיא דהרי הוא כעכו"ם לכל דבריו והפת שאופה הוי הוא כפת עכו"ם" וכ"כ בשו"ת אבני

זכרון (פפר) סימן פ"ג שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן רפ"א. ובשו"ת טוב טעם ודעת ח"ב סימן ט"ז.

אולם כיון שיש פוסקים שמתירים פת מחלל שבת כפי שהובא בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א סימן מ"ה וכ"כ באגרות משה או"ח ס"א סימן ל"ג ובשו"ת ציץ אליעזר הנ"ל וכן משמע בס' חזון איש יו"ד סימן ס"ב אות ר"מ ובשו"ת יבי"א ח"ה חור"ד סימן י' יתכן שבזה נאמר ספיקא דרבנן לקולא ויהיה מותר לאכול פת של מחלל שבת, בס' ארחות רבינו ח"ג עמ' ע"ט מביא בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שלמעשה מרן החזו"א לא אסר פתם של מחללי שבת, וכן כתב בשו"ת משנה הלכות ח"ב סימן ט"ז. (עי' שו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן ת"ע וח"ב סימן שפ"ו) וראוי לציין שעפ"י הארי"ז אין לאכול פת עכו"ם כלל וטוב להחמיר אפילו בספק פת עכו"ם כפי שמובא בס' דרכי תשובה סימן קי"ד ס"ק י"ח, וביותר יש להחמיר בזה בשבת ויו"ט כפי שמובא בכף החיים או"ח סימן קס"ח ס"ק ל"ו כמ"כ מובא בשו"ע או"ח סימן תר"ג ס"א שאף מי שאינו נזהר מפת של עכו"ם בעשרת ימי תשובה צריך להזהר.

פת עכו"ם לחולה

בשו"ת שרגא המאיר ח"ו סימן קנ"ה כתב מי שזקוק מחמת בריאותו לפת מסויימת וכגון חולה סכרת שאסור לו לאכול פת עם סוכר או מלח ופת זה מצוי רק במאפיה של נכרים יש להקל לאכלה אם ידוע שאין בפת זה חששות אחרות של איסור משום שאצלו זה נחשב כאין מצוי לו פת ישראל שיש להקל באופן זה לאכול פת של מאפיה. וההיתר בזה דהואיל ופת זו נאפתה כדי למוכרה ולא לצורך ביתו של הגוי לכן אינו גורם כל כך להתקרבות, וכפי שנפסק בשו"ע (שם) ס"ב "יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום עובדי כוכבים במקום שאין שם נחתום ישראל מפני שעת הדחק, אבל פת של בעלי בתים אין מי שמורה בה להקל, שעיקר מגזירה משום חתנות ואם יאכל פת בעלי בתים יבוא לסעוד אצלם".

שעת הדחק

חידוש גדול כותב בעל החכמת אדם סימן ס"ה ס"ק י"א דמי שקונה פת עכו"ם במקום הדחק כגון שאין שם רק מאפיה של גויים ולא של ישראל ולאחר זמן השיג פת ישראל שיכול לאכול את פת העכו"ם שקנה. ולכאורה כך משמע בערוך השלחן סימן רי"ב סעיף ט"ו, והאריך בזה בשו"ת בצל החכמה חלק ה' סימן פ"ג. ולכאורה צ"ע אם אפשר להשתמש בפת ישראל למה להשתמש עם ההיתר של שעת הדחק. בשו"ת מהרי"ל סימן קנ"ז ס"ד ובסימן קנ"ח ס"ב שכתב דכשהתירו פת עכו"ם להולך בדרך מותר גם יהיה לו אפשרות ליקח את פת ישראל ולא לקח.

מן הראוי בסיום מאמרינו להביא מש"כ בס' תורת הרב מפוניבז' צ"ל ח"א עמוד של"ח, שהביאו לו כתב יד ממרן החתם סופר זי"ע והיה כתוב שם בזה"ל "ומקובלני ממור"ר החסידי שבכהונה איש מפי איש עד מרע"ה שכל שאינו נזהר מפת עכו"ם סופו נכשל הוא או אחד מזרעו בבת אל נכר רח"ל" ומשמע מזה שכבר מימות מרע"ה עוד קודם גזירת חז"ל היו נזהרים בזה.

הנושאים הבאים

ויקהל- מלאכת טוחן בשבת, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי וכו' (לה ב). פקודי- הפסקה.

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה בעריכה תמציתית וייחודית להשיג בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נכתב, ראשונים, אחרונים, חסידות

פרקי עיון בפרשיות התורה

מרבותינו לבית בריסק זיע"א

גליין ה שנה א

אדר א' ה'תשע"ט

בפסול דבש בקטורת.

ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף וגו'. והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם וגו' (שמות 5, לד-לו).

בסדר עשיית הקטורת כתב הרמב"ם (פ"ב מכה"מ ה"ח) נתן לתוכה דבש כל שהוא פסלה עכ"ל, וצ"ב הא אף שיש בו איסור הקטרה ד'כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו', אבל אינו פסול שתיפסל הקטורת על ידו, ובאמת שכן איתא בברייתא דפיטום הקטורת 'ואם נתן בה דבש פסלה', ויל"ב אמאי פסלה בכך.

והנה בברייתא דבר קפרא שם איתא עוד 'ואם היה נותן בה דבש אין אדם יכול לעמוד בה מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה 'כל שאור וכל דבש לא תקטירו כו'', ויל"ב מאי קמ"ל הברייתא בזה, הא פשיטא כיון שלא נצטוו בה א"א לערב בה דבש. ואמר מרן הגרי"ז זצ"ל דהנה מבואר בברייתא הנ"ל שהיו סממנים נוספים מעבר ל"א סממנים שנזכרו בקרא, וסממנים אלו ניתנו בקטורת כדי לפטמה, ולפ"ז י"ל דזהו שאמר בר קפרא 'ולמה אין נותנין בה כו'', לפי שהדבש אף הוא מסממי הקטורת וכדאמר שאם ניתן בה אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ומשום כך היו נותנין בה דבש אם לא שהתורה אסרה ליתנו. וביאר הגרי"ז דזהו שאמרו 'ואם נתן בה דבש פסלה', ומשום דע"י נתינת הדבש בה לפטמה נעשה הדבש כחלק מן הקטורת, וככל שאר סממנין שניתנו בה לפיטום, ומאחר שכך הרי פסלה מהקטרה.

אכן ילה"ק דהרמב"ם (פ"ה מאיס"מ ה"ב) פסק כמו"כ שאם נתן בה שאור כ"ש פסלה, והרי שאור אינו ניתן לפיטום ול"ש בו טעם הנזכר, וצ"ע.

וע"ע בפ"י הראב"ד עמ"ס תמיד (לג.) שלכך היה כיסוי לבזך של קטורת, כדי שלא יפול בה אבק ועפר ויתערבו בה ויפסלוה, מבואר בדבריו חידוש טפי, דאף דברים אחרים כגון אבק ועפר פוסלין אותה, וצ"ע. (משעיורי הגרא"י הלוי סאלאוויציק שליט"א ר"י בריסק).

ונבנותן טעם להביא כאן מה שסיפר אדמו"ר מסטריקוב זצוק"ל ששמע מפי מרן זיע"א עובדא הוה בעיר בריסק בבית החסידים דקאצק שהיו מתפללים באיחור רב, והמתנגדים דבריסק רצו למנוע זאת מהם, ונסעו להגה"ק ר"א מטשעכנוב זצוק"ל בידועם שהוא איש הלכה, ע"מ שישפיע על חסידי קאצק שבעירים להקדים תפילתם לזמן תפילה. קרא הגאון מטשעכנוב לחסידים ואמר להם, בברייתא דפיטום הקטורת שנינו (ירושלמי יומא פ"ד ה"ה) תני בר קפרא אילו היה נותן בה קורטוב של דבר אין אדם יכול לעמוד בה מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה וכו', והלא בודאי שאין הכוונה אך ורק לריח הטוב שהיה נודף עם נתינת הדבש, אלא שלעצם קדושת הקטורת היה נוסף עילוי נפלא בכל העולמות לו אך היו נותנים בה קורטוב של דבר, ואעפ"כ לא נתנו בה מפני שהתורה אסרה. וה"ה בתפילתכם, אע"פ שבודאי מעולה, נעלית ומרוממת לאחר הכנה דרבה, אך הרי התורה אמרה וקבעה זמן. (וראה עוד בספר צדקת אברהם על הגה"ק מטשעכנוב מה שהוסיף בזה אדמו"ר מסטריקוב זצוק"ל).

ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל (שמות 5, לד).

בגמ' בתמורה (טז.) אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך, אמר לו רבי כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בתורה (שמות 5, לד) 'ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל' ע"כ.

בביאור דברי הגמ' בתמורה נמצאו כמה נוסחאות ממרן הגרי"ז הלוי, וכדלהלן: אופן א' - לכאורה למה ליהושע להביא פסוק להוכיח דבריו, לכאורה היה די במציאות הדברים כמו שאמר הוא 'כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר', מה צורך יש להוסיף לא כך כתבת בתורה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. ומבואר אז 'ואס שטייט אין תורה איז אנדערש'. [א.ה. כשהדבר כתוב בתורה זו מציאות אחרת לגמרי]. וראיה מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה (פרה פ"ג מ"ג) שכתב 'אבל כולן טמאין טומאת מת כמו בזמננו זה, איך יהיה אפשר שיטהר הכהן השורף את הפרה והאיש אשר יזה יצטרך שיהיה טהור ואין שם מי שיזה עליו. הנה הגיע בטול זאת המצוה כי אפר הפרה אמנם יטהר הטמא אם יזה עליו איש טהור, וזה האיש לא יהיה טהור אלא באפר הפרה, ואומר אני שאפשר לנו התחבולה במציאות אנשים אין טומאת מת עליהן כלל, ועם זה נרחיקם בכל יכולתנו מגעם באפר ויהיה הקדוש בכלים שאין מקבלין טומאה ויזה על זה הכהן השורף ויטהר. אמנם כל עוד שיהיה אצלנו איש טהור ידוע, הנה אין הבדל בין איש שלא נטמא לעולם במת ובין איש אשר נטמא כל ימיו ואח"כ טבל והזה עליו ג' וז' אלא שזה אשר הוזה עליו יותר גדול המדרגה בטהרה לפי שהפסוק כבר שפט עליו שהוא טהור ע"כ. ומבואר שאע"פ שאין הבדל בדיני דאורייתא בין האדם שלא נטמא לעולם ובין האדם שעבר עליו סדר טהרה, שניהם טהורים מן התורה, מכל מקום הנטהר על פי התורה מדרגתו בטהרה גדולה יותר שעליו הכתוב מעיד שהוא טהור.

אופן ב' - ולכאורה למה הוצרך להעיד עליו מן הפסוק הלא למשה הוא אומר כן והרי הם יודעים שיהושע לא מש ממשה, ולאיה צורך הביא לדבר ידוע להם את הפסוק. וצריך לומר שמשמיענו כאן שאע"פ שהדבר ידוע מן המציאות מכל מקום עיקר ערכו של הדבר הוא רק אם הוא נאמר בתורה ג"כ, ואז יש לזה חשיבות אמיתית, ולכן אע"פ ששניהם ידעו את הדבר מכל מקום הביא לזה מקרא מן התורה. ועי' נדה (ל.) א"ל אני מביא לכם ראיה מן התורה ואתם מביאים לי ראיה מן השוטים עיי"ש. אף על פי שהיה שם בדיקה של מציאות שהרי בדקו ומצאו, הרי דלגבי תורה אין ערך למציאות.

אופן ג' - וק' דהרי ידעו שניהם זאת ולמה היה צריך להביא לו ראיה מהא דכתוב בתורה, רואים מזה, דאפי' יודעים בבירור ואין שום צל של ספק בזה, ורואה בעצמו בבירור, אם לא כתוב בתורה עוד אפשר להיות שטועה, ואינו יודע אמיתית הדבר, ע"כ.

אופן ד' - בגמרא בתמורה (טז.) משה כתבת עלי בתורתך וכו', יהושע רואה תמיד למשה רבינו, ואין לו מכל מקום שום ביטוי אחר, ושום מגמה ותענוג אחרים, רק להיות כתוב בתורת משה, 'כתבת עלי בתורתך'.

ומרן זיע"א אמר פעם בשם מהרי"ל דיסקין פי' בפסוק זה 'יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל'. 'אז אפילו א אינגעל האט יהושע נישט אוועק געשיקט פון אהל פון משה' [אפילו נער שבא לאהל של משה לא שלחו יהושע מעל פניו אלא היה מקרבן].

והגרא"י הלוי שליט"א ב' בטענת יהושע 'כלום הנחתך שעה אחת כו' י"ל ע"פ מ"ש הרמב"ם (פ"א מתלמוד תורה ה"ח) חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה, ולהלן שם (ה"י) כתב עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכת. מבואר בדבריו דישנם ב' דינים בתלמוד תורה כל ימיו, ומלבד המצוה שיש בעיקר הלימוד מקרא ד'והגית בו יומם ולילה', ישנו גם חוב מצד ידיעת התורה ללמוד תורה כל ימיו ומשום שכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכת. ולפ"ז י"ל דזהו שטען יהושע כשאמר לו משה 'שאל ממני כל ספיקות שיש לך', וענהו יהושע כלום הנחתך אפילו שעה אחת, היינו דכיון שלא הנחתך לכן לא שכחתי ואיני צריך עוד לשאול.

די במעט סכלות להכביד על כל החכמה- התעוררות בעניין הכנסת לימודי חול אצל הצעירים.

לאחרונה הוקמה מגמה ע"י משרד החינוך הנקראת 'חוג לכל ילד' בדרך זו מנסים להחדיר תוספות לימודי חול לצעירי הצאן תלמידי הת"ת במסווה של 'חוגים' ובכמה מקומות זכו לשיתוף פעולה ממנהלי התלמודי תורה בלא שימת לב, גדולי ישראל אשר שתלם הקב"ה בכל דור עומדים על המשמר נדרשו לסוגיא זו, והורו לאסור הכנסת תכנית זו. נתפרסם גם מכתבם של רבותינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגרי"ג אידלשטיין שליט"א והגר"ד לנדו שליט"א על חובת הזהירות מכל דרישה המגיעה מצד פקידי הממשלה ושעל כל הוראה מהם יש לעשות שאלת חכם הבקיא בתחום. ובנותן טעם להביא דברים ממרן הגרי"ז זיע"א בעניין זה.

מובא בספר שערי תורה כששאלתי פעם את הגרי"ז מבריסק על אנשים מסויימים, היתכן שאנשים כמותם יעשו דברי שטות הגורמים לקלקולים ביהדות, ענני על זה: הנה כתיב 'זבובי מות יביע שמן רוקח יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט' (קהלת י א), והביאור בזה דשמן רוקח הוא שמן משובח המעורב בבשמים הנותנין ריח טוב, ואם ינתן בהם זבובי מות, יבאישו ויקלקלו את השמן הטוב. כמו כן חכמה וכבוד, אם יהיה בהם אפילו סכלות מעט, תיקר, תכביד, מיעוט הסכלות, את כל החכמה והכבוד ותכריע אותם, וכמו כן- סיים רבנו- כאן בארץ ישראל רובם נתערב בהם ציונות, וכשנפתשים לזה אף במקצת, מעט הסכלות הזו מכבידה על חכמתם, ומביאה אותם לעשות דברים שהם היפך החכמה.

« והר"א שלעזינגר (קובץ קול התורה) כתב לבאר עפ"י מה שכתב מרן החזו"א במכתבו הידוע בעניין לימודי חול אצל הצעירים וז"ל: 'מנויה וגמורה בסודם של רבותינו גדולי הדורות שלא להרשות לימודי חיצוניים לבני ישיבה בזמן שקידתם בתורה בהתלהבות נעורים וראו זה כמשחית בטוח, ורובם נתקלקלו אם במדה גדושה, או מחוקה, או במקצתם, וקבעו למשפט לחוסם בזה מלחמת מצוה, עכ"ל. ובמה שכתב מדה מחוקה ולא נאמר בזה שיעור למטה, ביאר על פי דברי מרן הגרי"ז הנ"ל.

« מקובל בבריסק מעשה על אחד מהרבנים הראשיים שבסוף ימיו עשה חשבון הנפש, ואמר למשמשו שהוא מתחרט שלא התנגד בשעתו לשירות לאומי, אמר לו משמשו (ה.פ.) הרי הרב התנגד לזה, הרי אני הייתי כאן כשבאו משה שפירא וזרח ורפטיג לדון עם הרב על העניין והרב אמר להם שהוא מתנגד. אמר לו אותו רב אספר לך עובדה ששמעתי מהגאון בעל הבית הלוי שפעם באו אליו בסלוצק אנשי המקום שיתיר להם לפתוח גימנסיה, מיד קרא הבית הלוי 'חימקה המקל המקל... כך גם אני הייתי צריך לומר למשה וזרח ולא להסתפק בתשובה גרידא...

בדיו מהלך אחורנית אחר העבודה, והא דאין הש"ץ פוסע אחורנית לאחר חזרת התפילה.

ויפן וירד משה מן ההר ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים (שמות לב טו).

בגמ' יומא (נג.) וכן כהנים בעבודתן ולוים בדוכן וישראל במעמדן כשהן נפטרים לא היו מחזירים פניהן והולכין אלא מצדד פניו והולך. וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך.

וכתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ה ה"ד) כל שהשלים עבודה ונסתלק לו אינו יוצא ואחוריו להיכל אלא מהלך אחורנית מעט מעט ומהלך על צידו עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר ואנשי מעמד ולויים מדוכן כך הם יוצאים מן המקדש כמו שפוסע אחר תפלה לאחוריו כל זה ליראה מן המקדש, ע"כ. ומבואר ממש"כ כל שהשלים עבודה דין זה דמהלך אחורנית זה רק כשגמר העבודה אבל באמצע העבודה אין צריך להלך אחורנית אלא הולך כדרכו.

ועפ"י ביאר מרן הגרי"ז זצ"ל מה דכתיב בפרשת כי תשא ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות בידו. ובפרשת יתרו כתיב 'וירד משה מן ההר אל העם ויקדש שמלותם' ולא כתיב ויפן ולהנ"ל ביאר מרן הגרי"ז זצ"ל דהדין מהלך אחורנית היינו דוקא כשמשלים עבודה ולא באמצע העבודה וע"כ כשירד מן ההר להזהיר על ההגבלה לא היה גמר עבודה בזה דהרי אח"כ עוד היה צריך לעלות להר לקבל התורה וע"כ כתיב וירד משה דבאמת ירד כדרכו, ורק לאחר שקיבל הלוחות חשיב כגמר עבודה וע"כ כתיב 'ויפן וירד' שלא הלך כדרכו אלא הלך אחורנית כדין המשלים עבודה ויוצא.

והנה בשו"ע או"ח (סי' קכ"ג ס"ה) מבואר דהש"ץ שחוזר התפלה בקול רם אין צריך לחזור ולפסוע ג' פסיעות והטעם בזה כתב המגן אברהם דסומך על הקדיש שאחר ובא לציון שהוא מסדר התפלה. והנה הדין דג' פסיעות לאחר התפלה הוא חד דינא עם הדין דמהלך אחורנית ביוצא מן המקדש כלשון הרמב"ם דכך הם יוצאין מן המקדש כמו שפוסע אחר התפלה לאחוריו. ולפמשנ"ת דדין זה דמהלך אחורנית הוא רק כשהשלים העבודה ולא באמצע עבודה מבואר היטיב הא דאין הש"ץ פוסע לאחוריו לאחר גמר חזרת התפלה אלא לאחר ובא לציון משום דזהו סוף התפלה ורק בזה איכא דינא דמהלך אחורנית וכמש"נ.

עוד בעניין זה בי' מרן הגרי"ז זיע"א עה"פ הנאמר במלאכים שבאו לבקר את אברהם אבינו ע"ה 'ויפנו משם האנשים' (בראשית יח כב) צ"ב דהלא כבר נאמר (שם פ' טז) 'ואברהם הולך עמם לשלחם'. והביאור הוא ש'ויפנו' אין הכוונה שפנה והלך לדרכו, אלא 'ויפנו' הפשט הוא שפנו למקום שהלך ממנו, כמו אדם שחוזר לאחוריו ופניו כלפי המלווה אותו. [וכן יש לפרש בפסוק 'ויפן ויצא מעם פרעה' (שמות י ו)]. דהנה ביומא (נג.) על הא דתנן יצא ובא לו דרך כניסתו, מסיק בגמ' משלמה, מה ביאתו מירושלים לגבעון פניו כלפי במה כדרך ביאתו, אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו. חזינן מהא דהיוצא ממקום שיש בו השראת השכינה הוא צריך לצאת כשפניו כלפי המקום המקודש. ולפי"ז אפשר לומר גם כאן שעד עתה הלכו יחד עם אברהם, וכמוש"כ 'ואברהם הולך עמהם לשלחם', אבל עכשיו שאברהם עמד בתפילה וכמוש"כ 'ואברהם עודנו עומד לפני ה' ועי' רש"י (שם) נמצא שנוצר כאן מקום שהי' בו השראת השכינה, ע"כ צריך לפרש שהי' כאן דין של 'ויפנו' כשפניהם כלפי שכינה.

ניתן להשיג את הספרים
'רשימות תלמידים' ממרן הגרי"ז זיע"א
בחנויות 'יפה נוף'.
הזמנה למוסדות וכמויות, בטלפון:
0527653952 (בשעות 13-1 בצהריים)

לעיני מרת חיה פעסא ע"ה בהר"ר אברהם יעקב זצ"ל
ולהבחל"ח לרפואת הר"ר שלמה מאיר בן חיה פעסא
יו"ל בסיוע מכון 'דעת סופרים' בארה"ק
daassoffrim@gmail.com

**מכון דעת
סופרים**

הגליון מוקדש לעלוני נשמת
בן-ציון בן בנימין

גליון ר"א פ' כי תשא
יח אדר א' ה'תשע"ט
רמת - השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

יותר מהאמונה בעגל

היה יהודי אחד פוקר, שהכריז בעליה לקרקע באיזשהו מקום לשם הקמת ישוב חדש בארץ ישראל כך: 'אנו מאמינים באדם ובאדמה'. וצריך לדעת שבניגוד להשקפה הזו של 'אנו מאמינים באדם ובאדמה' הרי שהעגל לא היה עבודה זרה ממש, אלא שבאמת האמינו שהשם ברא את העולם, ורק בהשקפה טעו ולאחר מכן עשו אותו לעבודה זרה.

העגלים של ירבעם בתחילה לא היו עבודה זרה של ממש

כמו שכתוב לגבי יהוא שבתחילה עשה את הישר בעיני השם ורק לאחר מכן סר מן הדרך, ואע"פ שגם בתחילה הוא השאיר את העגלים, כמו שכתוב "וְיָקָם יִרְבְּעֵם בֶּן-נִבְטָן אֲשֶׁר הָיָה מִלְּבָיִת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יֵהוּא מֵאַחֲרֵיהֶם עֲגָלֵי הָעֵזֶב אֲשֶׁר בֵּית-אֵל וְאֲשֶׁר בְּדֹן" ור"י ואם היה העגל עבודה זרה מעיקרו, אם כן יצא שגם בתחילה לא עשה הישר בעיני השם, כי מה הנפקא מינא בין אליל הבעל שהשמיד לבין אליל העגל שהשאיר... אלא שזו ראייה שהעגל הזה לא היה עבודה זרה של ממש, אלא סמל של השקפה מוטעית ורק יותר מאוחר הפך לעבודה זרה ממש.

משה רבנו שורף את ההשקפה הפגומה

וכשמה רבנו ראה את העגל הזה כתוב "וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר דָּק וְכו'". משה רבנו שורף את ההשקפה של כחי ועצם ידי, ההשקפה המוטעית שהכל הוא ממני ומכוחי.

הטעם שבכל דור נפרעים גם מחטא העגל

בהמשך הפרשה כתוב "וּבְיָמֵינוּ פָקָדִי וּפָקָדִי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם" ורש"י מביא מן הגמרא שאומרת הגמרא שכל פורענות שבאה על ישראל יש בה מקצת פורענות על חטא העגל. ולכאורה אין הדבר מובן שהרי מה שייך להעניש בכל פורענות על חטא העגל, הרי לא יומתו בנים בעוון אבותם, אלא שהכוונה בזה

החליט ירבעם שיעלו לרגל לבית-אל, הלך ועשה שם עגלי זהב.

כן מוצאים אנו בימי היוונים שגזרו גזירות להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ובין שאר הגזירות גזרו היוונים לכתוב על קרן השור, 'אין לנו חלק באלקי ישראל', שוב שור... כפיה לעבודה זרה על ידי השור.

העגל – סמל של כוחי ועוצם ידי

יש להתבונן מהו עניין העגל, כתוב במפרשים שהעגל לא היה ממש עבודה זרה והם אכן האמינו שהשם ברא את העולם, אלא שרצו לסמל בו שהעגל-השור הוא מקור הפרנסה, כמו שבימינו מתפרנסים על ידי עמל כפיים, מלאכה וחריצות, חרישה וזריעה, בטרקטורים ובכלי עבודה. כך היה בימי קדם, רק שאז סמל העבודה היה השור. וכתוב "וְיָרֵב עֲבֹדָתוֹ כְּכַח שׁוֹר" ונתפרנסים על ידי השור וכדומה, והשור נותן הכל כביכול וכמה שעובדים יותר מרוויחים יותר, כך חשבו ורצו ליחס הכל לעצמם כאילו שהכל בא מכחם.

כן עשה ירבעם בן נבט את עגל הזהב. כמו שבימינו יש את אלה שעושים עניינים שלא לפי רוח התורה, והוא עשה כך שכל מי שיעלה לרגל ישתחוה לעגל ויעשה שם אסיפה אשר מכחשת את אמונת האמת. וכן גזרו היוונים שכל אדם שחורש עם שורו יראה לנגד עיניו את המשפט הזה 'אין לנו חלק באלקי ישראל', וע"י כך חשבו להוציא מהם את האמונה בקב"ה ובהשגחתו, ולהכניס את האמונה בשור, שהאדם משיג כביכול הכל על ידי שורו.

סמל העגל משמש גם בימינו

ובימינו [תשכ"ט] ישנה מדינה אשר תושביה נשמתם של אדום, שדגלה אדום עם סמל מגל ופטיש, לומר שע"י המגל והפטיש אנו משיגים את אשר יש לנו, וזוהי מדינת רוסיה, ואף על פי כן דווקא בארץ זו ישנה עניות גדולה מאוד.

אמונה ב'אדם ואדמה' גרועה

**סמל
העגל**

עפ"י הספר 'לקט שיהות וביאורים' דרשת מו"ר זצוק"ל עש"ק פ' כי תשא תשכ"ט

"וַיִּרְא הָעָם כִּי בָשָׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהָרָן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמָה עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעָלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ" (שמות לב, א')

טעותם של עם ישראל

ראו בני ישראל שמשה רבנו עלה לשמיים והנה עברו כבר ארבעים יום, ויצא להם לפי חשבונם, לאחר שמשה רבנו לא חזר, שוודאי שהתעלה משה למדרגת מלאך ונשאר שם. לכן, החליטו לקחת את העניינים לידיהם ועשו את העגל, עליו אמרו "וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעָלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם".

ירבעם עושה עגלי זהב בבית אל

את העגל מוצאים אנו בעוד מקומות כסמל לעבודה זרה. בזמן ירבעם בן נבט^א כשמלך על ישראל לאחר שנתפלה הממלכה ורחבעם בן שלמה מלך בירושלים וירבעם מלך בשכם. ראה ירבעם שבני ישראל רוצים לעלות לרגל כבכל שנה, וחשב לעצמו שהעלייה לרגל לירושלים מהווה סכנה לממלכתו, זאת כיוון שמלך יהודה יושב בעזרה ומלך ישראל חייב לעמוד שהרי אין רשות לשבת בעזרה אלא למלכי בית דוד. ויוצא שכל העם יחשבו שמלך יהודה הוא המלך וילכו אחריו, לכן

^א מלכים ב' כ"ב
^ב שמות לב, כ'
^ג שמות לב, לד
^ד סנהדרין ק"ב ע"א

עיין בפרוש ה'אור החיים' לבאר הלשון למה שמשמעו הוא שמושה רבינו בא בטענה של אתקפתא, למה ומדוע החרון הגדול הזה. אשר לכאורה תמוה, כי הסיבה מפורשת בתורה במאמר ה' למשה שסרו מהר והשחיתו לעשות העגל (ועי' רש"י).

ופירש האזה"ח דהא באמת עשו את העגל הערב רב וכמו שפירש רש"י על הפסוק "רד כי שיחת עמך" שזה העם שקירב משה וגיירם על דעת עצמו, וממילא מובן מה שאמר משה "למה יחרה אפך בעמך" דהיינו העם של ה', אשר הוצאת אתה מארץ מצרים שהם בני בכורי ישראל ולכן אמר משה זכור לאברהם דהיינו אלה שיש להם זכות אבות.

הלויים מתקנים את חטא ישראל שלא מיחו

ונראה ביאור הדברים, דבאמת היה חטא גם בישראל כגון ג' האלפים המזידים שהומתו ע"י בני לוי, וגם שאר העם כיון שלא מיחו או אפילו שמיחו בליבם, חל גם עליהם החרון אף כיון שנתנה רשות למשחית, ואח"כ כשבני לוי דנו למיתת ולא מיחו בני ישראל, כתב הספורנו, דשוב תקנו בזה את הפגם דלא מיחו בעגל, כי כאן גילו שהם מזדהים ומסכימים להריגת הפושעים בעגל.

מה עלה בגורל הערב רב

ומכל מקום מכיון שהקב"ה תלה את סיבת החרון והגזירה דכליון במה ששיחת "עמך" היינו הערב רב, לכן ביקש משה למה יחרה וכו'.

וכתב עוד באוה"ח שם, דמכיון שלא ביקש משה רחמים על הערב רב ורק על סמך זכות אבות נצלו ישראל. א"כ נראה שהערב רב הושמדו בחטא העגל ומתו וקשה עליו, שהרי בפרשת בהעלותך כתוב "והאספסוף אשר בקרבך", ופרשו הראשונים והתרגומים דהיינו הערב רב. הנה רואים שלאחר מעשה העגל נשאר הערב רב ואולי נסתפחו אח"כ אחרים, אך זה לא מסתבר.

ואולי מה שכתב האוה"ח שמתו הוא ברובם אבל עדיין נשאר מיעוט. גם אפשר לומר שהגזירה של כליון על ערב רב לא התקיימה מיד אלא שהתחילו למות, ורק לאחר שנה גמרו למות כולם, ובינתים היה המעשה של האספסוף שהתאוו תאוות.

קשים גרים לישראל כספחת ולעצם ענין הערב רב יש לקשר למאורעות התקופה, שיש טועים ולהוטים להוסיף גרים בחשבם שכזה יגדל ויתרבה עם ישראל ויחזק כוחו, וכן היו שחשבו כשנספחו הערב רב, ועתה צא ולמד מה עלה להם, וכן הדבר בימינו אא"כ הגר הוא גר צדק.

אותם לקב"ה, כמו שבמרכבה יש מיני חיות, דמות של שור וכו'. אלא שהתשובה לכך היא שלא הייתה כאן הוראה מהקב"ה והם עשו מה שעשו על דעת עצמם. ואמנם שגם במשכן היו כרובים, דמויות ממש, אך שם היה ציווי לעשותם, וכאן במעשה העגל הם בחרו לבדם צורה שתקשר אותם לקב"ה. והערב רב עשו מכך גם עבודה זרה של ממש, כאמרם 'אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים'.

שינוי כלשהו מתורת השם מביא לפריקת עול

זהו חטאם של ישראל, שעשו מעשה בלא שקיבלו ציווי מהקב"ה, ולאחר מתן תורה רק לחכמים לבדם ישנה הסמכות ליתן הוראות והכוונות לעם.

וראים מכאן שכשמחליטים לשנות, ואפילו יהא זה דבר קטן שבקטנים בתורה הקדושה, הרי זה נחשב לפריקת עול מלכות שמים, ומזה יוצאים דברים רעים.

מעין חטא העגל בימינו

גם בתקופתנו היה מנהיג שאמר לחסידיו לשנות מנהגים, למשל לא לאכול סעודה שלישית, וזו איננה אמיתה של תורה ולא זו בלבד אלא שזה מעין חטא העגל שטרם נעקר, וכשיבוא המשיח יתקיים הפסוק 'ומלאה הארץ דעה את השם כמים לים מכסים' במהרה בימינו אמך.

קשים כספחת

מכתבי מו"ר וצוק"ל לפ' כי תשא מתוך הספר 'לקט שיחות ובאורים'

"יַחַל מִשָּׁה אֶת פָּנָיו ה' אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמָה ה' יַחַר אַפּוֹ בְּעַמּוֹ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גְּדוֹל וּבְכֹחַ תְּזֻזָּה: לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצֵאתָ לְהָרִג אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוֹב מִחֶרֶן אַפּוֹ וְהִנֵּחָם עַל הַרְעָה לְעַמְּךָ" (לב, יא-יב)

מידת הדין פגעה בחטא העגל על שלא מיחו

שבכל פורענות יענשו כיון שעדיין מחזיקים במעשה אבותיהם בזה, שאחרת לא היו נענשים על כך, ומה היא העבירה? חסרון האמונה בהשם, ואמונה בכח הטרקטור, כחי ועוצם ידי וכדומה.

טעם כפרת פרה אדומה על חטא העגל

ובדרך כלל קוראים בשבת זו גם פרשת פרה, הפרה באה לכפר על חטא העגל, וכיצד היא מכפרת? פרה אדומה היא כולה חוק, חוק שאיננו מבינים אותו, ודבר כזה שהוא חוק התלוי באמונה בלבד וללא הבנת שכל אנוש, יוכל לכפר על הדבר הזה ששמו עגל, שהוא סמל חסרון האמונה וסמל כוחי ועוצם ידי. וכאשר נתקן את ההשקפה הלא נכונה הזו ונאמין בהשגחת השי"ת בלב שלם, נזכה לביאת משיח צדקנו במהרה.

סמל העגל ב'

דרשת מו"ר וצוק"ל לפ' כי תשא עפ"י כתבי הרב משה חליוה שליט"א

התורה מאריכה בפרשת עוון העגל, ואמנם שגזירת הכליה שרצה הקב"ה להביא על ישראל בוטלה עקב תפילת משה רבנו, אך אומרת הגמרא¹ שעוון העגל לא נמחל עד ביאת משיח וכל צרה ופורענות שיש לישראל הרי זה תשלום עבור ה"חוב" על מנת שיתכפר עוון זה.

שורש עוון העגל

ומהו שורש עוון זה, ככתוב בתורה וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מִשָּׁה לְרִדְתָּ מִן הָהָר², הם חשבו שהגיעה 'שעת האפס' ומשה רבנו לא יורד ואז ביקשו מאהרן הכהן שייכין להם עגל.

השטן הטעה אותם והראה להם את מיטתו של משה רבנו פורחת באוויר ומלאכים מלווים את מיטתו, ולכן חשבו בני ישראל שצריך להכין 'תחליף' למשה רבנו. וכבר כתב בספר 'בית הלוי' שבמעשה העגל הם רצו לעשות דבר שיקשר אותם לקדוש ברוך הוא.

חשבונות האדם - אפס

נשאלת השאלה אם כן, מדוע אין זה מעשה טוב, שהרי כוונתם הייתה לעשות דבר שיקשר

¹ מתוך הספר 'לקט שיחות ובאורים'

² סנהדרין ק"ב ע"א
³ שמות לב, א'

דברי אמת

מאמרי היוזק השקפה והדרכה
מזקו המשיגים

מרן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 123 ■ כי תשא

לעשות את השבת - להוסיף מן החול אל הקודש

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם (לא, טז). אחד הדברים שנכללים ב"ושמרו... את השבת", לצפות לשבת, מלשון "ואבינו שמר את הדבר", שהיה מונחין ומצפה מתי יבא (אור החיים). עוד אומר אור החיים שנכלל בזה מצוה לקבל על עצמו תוספת שבת. ויש להוסיף, שבקבלת תוספת שבת הוא מקיים את הכתוב בהמשך הפסוק "לעשות את השבת", כי בקבלת התוספת הוא עושה שבת כפשוטו, שכן הוא לוקח זמן של חולין ויוצק בו קדושת שבת.

ישנם אנשי מעשה שמשדלים להרבות בתוספת שבת, כדי לזכות לכמה שיותר זמן שיש בו קדושת שבת. מלבד הרווח שמתווסף לו עוד קדושת שבת, יש בקבלת תוספת שבת מעלה נוספת שהוא מגלה בה שהשבת לא חלה עליו בעל כרחו, אלא אדרבה, הוא חפץ בשבת, מייחל אליה ואף מרחיב את זמנה. ובה שמראה שחפץ בקדושת שבת, הוא זוכה לתוספת השפעות מקדושת השבת.

עוד ראיתי, שששת ימי השבוע הם כנגד ששת אלפים שנה שהעולם קיים, ויום השבת הוא כנגד האלף השביעי. וכשם ששבת מתחילה מבעוד יום, כך גם האלף השביעי יתחיל מבעוד יום, ואם ישראל יהיו מזדריזים לקבל השבת מוקדם, יקדים לבוא האלף השביעי. ואף שאין בידנו לתקן את הדברים אצל כל ישראל, עכ"פ מצינו עלינו לנהוג באופן שיוסיף זכות להקדמת האלף השביעי.

אנו עדים לתופעת פלא, שלעיתים תכופות מאוד צצים לפתע, ברגע האחרון, מופריעים מופריעים שונים לקבלת השבת בשעה מוקדמת. אין ספק שזה אינו מקרי אלא מעשה ידי של היצר, אשר יודע את החשיבות העצומה שבקבלת שבת מוקדמת ולכן עושה השתדלות מיוחדת להפריע לזה.

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם". בפשטות, הן הציווי ושמרו... את השבת, והן הציווי 'לעשות את השבת', נסוב על שבת קודש. אך האור החיים הקדוש מפרש, ש'ושמרו... את השבת' נסוב על שמירת שבת, בעוד ש'לעשות את השבת' נסוב על העולם הבא שמוכנה 'יום שכולו שבת'. וביאור הדברים, שבאמצעות קיום "ושמרו בני ישראל את השבת", אנו יוצרים את חלקינו לעולם הבא. וזהו: 'לדורותם ברית עולם' – שעל ידי שמירת השבת יזכו להיות בעולם הבא לדורי דורות, כי "ברית כרותה לשומר שבת שינחל עולם עליו".

חשיבות החזרה על הלימוד

ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני (לא, יח). "כל ארבעים יום שעשה משה למעלה, היה לומד תורה ושוכח, אמר לו, רבון העולם יש לי ארבעים יום ואני יודע דבר, מה עשה הקב"ה, משהשלים ארבעים יום נתן לו הקב"ה את התורה מותנה, שנאמר "ויתן אל משה" (תנחומא מא, ו). בירושלמי (הוריות פ"ג) הוסיף על דברי התנחומא: "במשך ארבעים יום היה משה לומד התורה ומשכחה... וכל כך למה, כדי להחזיר את הטיפשים".

מפרש ה'פני משה' את דברי הירושלמי, שהסיבה שהקב"ה עשה שמושה ישכח במשך ארבעים יום את מה שלמד, כדי להוציא מליבם של אותם טיפשים, שלאחר ששוכחים את שלמדו הם מגיעים למסקנה שאין טעם ללימודם היות שממילא הם שוכחים את אשר למדו. משום כך עשה הקב"ה שמושה ישכח את התורה במשך ארבעים יום, ורק אחר כך תינתן לו במתנה, ללמדו שעל ידי שינון ועמל אפסר להתגבר על טבע השכחה.

יש שמוסיפים, ששאלתו של הירושלמי "מפני מה היה משה לומד את התורה ומשכחה" – הייתה, שלפי כשרונותיו ודרגת קדושתו של משה הוא לא היה צריך לשכוח את מה שלמד, ותדונו של הירושלמי הוא, שבאמת הקב"ה עשה במיוחד שהוא ישכח, בכדי ללמד את הדורות הבאים שלאחר שעמלים זוכים לזכור.

נמצא, שכבר באותם ארבעים יום שבהם למד משה רבנו את התורה בהר סיני נקבע, שעל ידי שינון ועמל אפשר להתגבר על טבע השכחה. הג"ר זונדל מסלנט מבאר במכתב לבנו את הטעם שהשכחה כה מציחה אצלנו, שלפי איך שאנו לומדים עוד אין סיבה שנוכח...

ישנם שיודעים שאם לא יחזרו כראוי על תלמודם הוא עתיד להישכח מהם, אך בגלל הקושי הטבעי לחזור הם 'מוותרים' על חזרה, ומתנחמים בכך, שלמרות שכחתם סוף סוף הם 'יודעים ללמוד'. והנה, אף אם מעלתה היחידה של החזרה היא בכך שמסייעת לזכרון, גם כן טעות היא בידם של המתנחמים בכך שיודעים ללמוד, כי המהר"ל (בדרוש על התורה) אומר, שאדם הלומד ושוכח תלמודו, אף שיודע לפלפל, אינו נקרא 'בעל תורה', כי על כל פנים אינה נמצאת אצלו, שהרי אינו זוכרה.

אלא שלא זו בלבד! בספר איוב (פרק ל"ב) נאמר: "לא רבים יחכמו". מפרש ה'ילקוט שמעוני': "לא כל מי שעוסק בתורה מתחכם, אלא נותן בו הקב"ה רוח כדי שיהא רגיל בתלמודו". כלומר, שכדי להחכים לא מספיק לעסוק בתורה אלא צריך להיות רגיל בתלמודו. המהר"ל מדייק, שאין כונת הילקוט שהקב"ה נותן בו רוח להתמיד, שא"כ היה צריך לכתוב שהקב"ה נותן בו רוח כדי שיהיה רגיל ללמוד, ולא – "רגיל בתלמודו".

לפיכך מפרש המהר"ל, שכונת המדרש היא שהקב"ה נותן בו רוח שיהיה רגיל לחזור על תלמודו [תלמודו] - מושמע שכבר למד. ואת זה גופא מחדש המדרש, שבכדי להחכים לא מספיק להתמיד אלא צריך גם לחזור על תלמודו, וזו הסיבה שלא רבים מחכימים, משום שלא רבים חוזרים על תלמודם כראוי.

יוצא מהסבר המהר"ל, שבנוסף לתועלת הזכרון, החזרה גם מחכימה את האדם. ובאמת החוש מעיד, שהחזרה איננה רק אמצעי לזכרון, אלא שככל שחוזרים יותר, מתווספת בהירות בהבנת הדברים, ולעיתים קרובות גם מבחינים בדברים חדשים, או מתעוררים להשוות לדברים דומים. הנסיון גם מלמד, שהבהירות וההבנה שמתווספים על ידי החזרה, מגדילים מאוד את גס תחושת הסיפוק של הלומדים.

והנה, את דברי המשנה באבות: "הי עז כנמר קל כנשר" – מפרש התשב"ץ: היה עז כנמר לחזור על תלמודו, ואז תתנשא על חבריך כנשר... כדברים הללו מומש מספרים על הגר' צבי פסח פרנק זצ"ל, שבצעירותו היה קשור עם חברות לומדים שהיו נחשבים מוכשרים ממנו, ולבסוף הוא עלה עליהם, מחמת שהרבה לחזור על תלמודו.

והנה, המושג במסכת אבות (פרק ו') כותבת, שאחד מומ"ח דברים שהתורה נקנית בהם הוא "בתלמוד". וכבר תהו רבים בכוונת המשנה בזה. ומפרש ה'עבין', שלימוד הוא לשון הרגל, וכונת המשנה, שאחד מקנייני התורה הוא שיהא רגיל לחזור על תלמודו עד שיהא שגור בפיו.

כשהתגוררתי בירושלים, זכיתי להכנס מידי פעם למוענו של הגאון ר' צבי פסח פרנק זצ"ל ולשטוח בפניו את ספקותי. פעם שאלתי, מדוע עסק החזרה כה רפוי, הרי מעלת החזרה ידועה ללומדי התורה? השיב לי הרב פרנק: "היצר הרע הוא 'מזיך', וגם הוא מודע למעלה העצומה של 'חזרה', לפיכך הוא מושקיע מאמצים מיוחדים להרפות את עניין החזרה אצל הלומדים". ישנם שמתרפים לחזור על לימודם, משום שעיקר הנאתם ונטיית ליבם היא מלימוד דברים חדשים, ומשום כך החזרה אינה עריבה להם. להם יש לומר, שללימוד מתוך התגברות על הטבע יש מעלה מיוחדת, שהוא נכנס לגדר עמל התורה, וכפי שהזכרנו במקום אחר (עיין במאמר 'אשרי מי שעמלו בתורה'), שעמל התורה אין עניינו רק בלימוד מתוך מיצוי הכוחות, אלא כל לימוד שיש בו משום התגברות על כוחות הנפש ונטיית הטבע, גם הוא בכלל עמל התורה, ולימוד זה הוא בכלל ההבטחה: "יגיעת ומצאת תאמינ". הסטיפלר זצ"ל יעץ, לאחד שביקש סדר כפרה על חטאיו, שיקבל על עצמו את הקושי הכרוך בחזרה, וזה יועיל לו לכפרה. (לעבדך באמת)

מתוך הספר החדש 'דבקה נפשי אחריו' – יומני ופנקסי רבנו זצוק"ל מימי עלומיו

מסירות נפש

סיפורים אודות מסירות נפשם של יהודים, בני העם הנבחר, למען קדושת שמו יתברך - עוררו אצל רבינו תמיד התרגשות יוצאת דופן, כאשר הוא מתבונן בהתפעלות על "מסירות נפשם למען לא להפרד מאביהם שבשמים", ומציין לעצמו כי "אפילו הקלים שבהם מסרו את נפשם בכדי למנוע פרידה במעשה חיצוני".

על הפרק, לא עמדה פרידה מהותית. אותם יהודים שהקריבו את עצמם על מזבח אמונתם, יכולים היו לשמר אותה בליבם - מבלי לשלם את המחיר הגשמי ששילמו. ובכל זאת, אפילו הקלים שבהם - היו מוכנים למסור את נפשם, בכדי שלא לאפשר ולו פרידה חיצונית בינם ובין אביהם שבשמים!

ועל כן, בעקבות קריאה על העיניים בספרד, עורך רבינו חשבון נפש נוקב עם עצמו וכותב: "התעוררות להתאמץ לקרב אל התכלית - למען תכלית הבריאה סבלו כל כך הרבה יסורים - ואתה אף התאמצות קלה לא תיאות להתאמץ, אשר כאן היא מול הייסורים האיומים וההריגות הנוראות!!".

רבינו אינו מצליח לכלוא את התרגשותו, ומנשמתו פורצת המילים: "כמה מתרגש הלב לשמע מסירות נפש על קידוש ה'! לשמע המילים: 'כי עליך הורגנו כל היום', בנגון מתאים - נדמה: הן זוהי הווייתנו, להיהרג למען אבינו מלכנו!".

ומכאן, הוא יוצא לדון מענין לענין באותו ענין, בגדלותה של הנפש הישראלית המסוגלת למסירות נפש מופלאה שכזו, וכך הוא כותב:

"התדע מי הינך? אתה בן האומה אשר בניה מסרו את נפשם ואת כל אשר להם, את חלבם ודמם - למען קדושת שם אביהם שבשמים - בשמחה ובחדווה, בעליצות הנפש! אתה בן האומה אשר כל געגועיה וכל שאיפותיה, כל געגועי לבבה, כיסופי נפשה, ערגת נשמתה וכמיהת רוחה - לעשות נחת רוח לאביה שבשמים!".

וכמוכן, כדרכו, המסקנה המעשית אינה בוששת מלבוא: "ואתה? התפנה אל הבלי הבלים על רצונות פעוטים ושפלים? לאבותיך היה יקר רצון ה' - וכל מחמדי עולם לאפס ותוהו נחשבו להם, ואתה תוותר על רצון ה' למען הבלי הבלים? האינך עורג להיות גם אתה ממפקירי כל אשר להם למען קדושת שמו יתברך?".

בהזדמנות אחרת, מחדד רבינו את הדברים ואת משמעותם המעשית, ומזכיר לעצמו:

"הנשמה הישראלית חפצה רק את אשר יחפץ אביה שבשמים, ואין לה חפץ עצמי כלל! למען חפצו - נכונה היא בשמחה לקפוץ למדורת אש ולכל מיני יסורים! כי עליך הורגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבחה' - ההתעניינות והרצון, תמיד צריכים להיות: מה חפץ עכשיו ה', אשר הוא ממלא כל עלמין, וסובב כל עלמין, ולית אתר פנוי מיניה!".

ועוד מוסיף רבינו במקום אחר: "הנשמה הישראלית מוכנה למסור את עצמה על קידוש ה' בשמחה, ולא רק בגלל האמונה האיתנה שכך טוב לה אם זה רצון ה' הטוב לכל, אלא גם מפני נכונותה להפקיר את עצמה הפקרה גמורה - ואפילו להבטל מן המציאות כאילו לא היתה מעולם - עבור רצון ה'!".

אי נעימות קלה, מקל וחומר...

ומכאן, ממסירות נפשם של יהודים בכל הדורות למען קיום רצון בוראם באהבה, מעורר רבינו את עצמו שוב ושוב ללמוד מוסר, ולהפנים אל תוך תוכו כי אם למסירות נפש של ממש מסוגלת הנפש הישראלית למען רצון בוראה - על אחת כמה וכמה שעליה להיות נכונה לשאת ביסורים קלים ובאי-נוחות מסויימת למען יתקיים הרצון העליון. כך, למשל, כותב הוא:

"לה' הארץ ומלואה - לרבות האדם. ראוי לאדם להזכיר לעצמו לעיתים קרובות את מטרת שליחותו בעולם הזה: להיות ציר משכיל ועבד נאמן לבורא העולם ב"ה. וראוי לו, ומחוייב הוא, גם לסבול ולכאוב למען שליחות נעלה זו - ואפילו למסור את נפשו למען רצון הבורא הנעלה, כל שכן וקל וחומר לסבול אי נעימות קלה! האדם אינו בן חורין לעשות כטוב בעיניו... עבד הוא למלך העולם! האדם אינו של עצמו: הידיים, הרגליים, העיניים והאזניים, הנפש והשכל - הכל של בוראם הם, יוצרם הוא בעליהם!

"זכור: אף את נפשך הינך מוכן למסור למען לא למרוד במלכו של עולם, ולמען לא להפרד מקדושתו יתברך - כל שכן שראוי לך לסבול יסורים קלים!".

כבלי האנוכיות הטמאה!

את הקושי להתגבר על אי-נעימויות קלות לשם קיום רצונו יתברך, תולה רבינו אך ורק בכבלי האנוכיות הכובלים את הנפש הקדושה והטהורה, שכל חשקה ורצונה אינו אלא בקיום שליחותה ורצון בוראה. וכך הוא כותב:

"עצמויות ישראל - רצון ה' הם רוצים, ואין להם רצון מעצמם כלל. מתבטלים הם ביטול גמור כלפי רוממות רצון ה', וכל אשר יצוום - 'נעשה ונשמע' יענו לו! שמחים הם בלי קץ לקיים רצון העליון, ואף על עצמויותם יוותרו בגלל רצון ה', בשמחה אמיתית בכל לב ונפש! משתוקקת היא הנשמה להסיר מעליה את כבלי האנוכיות הטמאה; כמה נאנקת היא ביסוריה מפני שפלותה וכיעורה!".

ועל כן, כאשר הוא ניגש ללימוד, ומבקש לעשות זאת בכוונה טהורה לשם שמים בלבד - עורך רבינו עם עצמו הכנה, ומעלה על הכתב את הגיגיו:

"כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה'. כל רצונם של ישראל אינו אלא לעשות רצון קונם, הקדוש ברוך הוא! מרגישים הם מה גדול צורם ומה נשגב רצונו - ומתבטלים הם כלפיו התבטלות שלימה, בלי כל שיור! מוכנים הם להתיישר בכל מיני יסורים שבעולם, ואף לבוא במים ובאש - ובלבד שיתקיים הרצון העליון!".

ובמקום אחר, מתאר רבינו מעין 'דיאלוג' שהוא עורך בינו ובין עצמו, בכדי לברר ולחדד את הנקודה הזו:

"בן אדם! האם תוכל לצייר בדמיוןך אדם אשר לא יחפץ לעצמו מאומה, וכל רצונו יהא רק כבוד ה'?"

"כן, יכול אני לצייר!"

"התוכל גם אתה להיות כך?"

"לא! כרחוק השמים ירחקו ממנו חיים כה נעלים!"

"טעית מאד! את הנשגב אשר תוכל לתאר - לא בשמים הוא, כי אם קרוב אליך מאוד מאוד!".

לע"נ הרבנית
הצדקנית מרת
אסתר הרטה ע"ה
בת הרי"ר רפאל
יונה זצ"ל

פנינים משולחן רבנו הגאון רבי אברהם גנחובסקי

זצלה"ה

פרשת כי תשא תשע"ט

עליה לרגל

שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זֶכֶרְךָ אֶת פְּנֵי הָאֵלֹהִים ה' אֱלֹהֵינוּ וְשָׂרָא לְבָרְכָא (ג')
איתא בקרא "יראה כל זכורך", וכתב ברמב"ם (פ"א מהל' חגיגה ה"א)
הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון
של חג ויביא עמו קרבן עולה.

והנה אמרין במסכת חגיגה (ד' ב') דטמא וערל פטור מן הראייה,
דילפינן מקרא "ובאת שמה וגו' והבאתם שמה" כל שישנו בביאה
ישנו בהבאה, וכל שאינו בביאה אינו בהבאה. ואם כן טמא וערל שאינו
בביאה, דהרי אינו יכולין ליכנס לבית המקדש, פטורים מלהביא עולת
ראיה.

[וכתבו תוספות (שם ד"ה דכתיב) דרק מעולת ראיה נפטרו, דבהא
אשמעינן קרא דבעינן ישנו בביאה, אבל בשאר קרבנות חייבין, דהרי
אמרין (פסחים ס"ב א') דערל וטמא משלחין קרבנותיהן].

והקשה בטורי אבן (שם) למה לן קרא למעוטי טמא מעולת ראיה,
הא כל חיוב עולת ראיה ילפינן מקרא דלא יראו פני ריקם, נמצא דאינו
חייב בקרבן ראיה אלא אם כן ראה פניו בעזרה, והרי טמא לא קיים
ראיית פנים, דהרי כל הטמאין אסורין ליכנס לעזרה וחייבין על זה
כרת, ואם כן ודאי דאינו חייב בעולת ראיה. [והאי ראיית פנים בעזרה
דווקא היא ולא בהר הבית].

ויש לדון בכמה תירוצים:

תירוצ' א' - עבר ונכנס

כתב בטורי אבן, וכי תימא דנפקא מינה דאם עבר ונכנס בעזרה
במזיד או בשוגג, דאע"ג דמכל מקום קיים מצות ראיה, אפילו הכי
מחמת ראיה זו אינו מביא קרבן ראיה.

אך כתב דלא מסתבר לתרץ כך, דלהא ודאי לא צריך קרא, דמכיון
דאסור לו ליכנס לעזרה ורק נכנס בעבירה, הרי נפקא ליה דפטור מקרא
ד"לא יראו פניו". [היינו דלא מסתבר לאוקמה הילפותא בעבר על אסור].
עכ"פ משמע מדברי הטורי אבן דאם עבר ונכנס באיסור, קיים מצות
ראיית פנים. אמנם יש מקום לומר דכל דהוה טמא אין לו מצוה
דראיית פנים, ואם כן אכתי פשיטא הוא דאינו חייב בקרבן ראיה. [וכמו
כן אף אם יכנס בהיתר כמו בקרבן ציבור או לתקן, לא קיים מצוה. עיין לקמן].
אך חזינן בטורי אבן דאינו כן.

תירוצ' ב' - טומאה הותרה בציבור

אלא כתב בטורי אבן לתרץ, דנפקא מינה בכחן טמא וקרוב צבור,
דקיימא לן דטומאה הותרה בציבור, ואם נכנס לפנים ועבד עבודה
במועד, הא ודאי קיים מצות מצוות עשה דראיית פנים.

מענה הוה אמינא דחייב להביא עולת ראיה, קא משמע לן קרא
דפטור מכיון דאינו ראוי להבאה. [דילפינן דרק אם ראוי לבא שמה
בשביל קרבן זה, אז חייב ב"והבאתם", יצא טמא בקרבן ציבור שאין
ביאתו בשביל קרבן זה].

ותיקשי, דהרי ילפינן בגמרא (שם) לפטור גם ערל, דאתינן לרבי
עקיבא דמרבי לערל כטמא, והרי ערל לכולי עלמא לא הותר בקרבן
ציבור. [וכקושיית החזון איש לתירוצ' השני דהטורי אבן. עיין לקמן בתירוצ' ד'].

תירוצ' ג' - עיקר הילפותא מהבא

בחזון איש (או"ח מועד סי' קכ"ט סק"ד) כתב ליישב קושיית הטורי אבן,
דבאמת עיקר האי דינא דבלא ראיה פטור מקרבן עולת ראיה,
ילפינן מילפותא הנ"ל מקרא ד"והבאתם שמה", דכמו דטמא פטור

מכיון דאינו בראיית פנים, הוא הדין בכל גווני דאינו בראיית פנים.

תירוצ' ד' - דרך אחריו

הנה יש לדון ליישב קושיית הטורי אבן, דנפקא מינה בנכנס דרך
אחריו או דרך משופש, דהרי איסור טומאה ליכא, ומכל מקום מצות
ראיה יש לומר דקיים ופטור מקרא דראוי להבאה. [ולא עיינתי בפרטי
הדינים בה].

תירוצ' ה' - טהור ואחר כך נטמא

תו תירוצ' בטורי אבן, דנפקא מינה אם היה טהור ביום ראשון של חג
וראה פניו בעזרה ונתחייב בעולת ראיה, ואחר כך בשאר ימי החג
נטמא.

דילפינן דבכהאי גוונא אינו מביא עולת ראיה בעוד שהוא טמא, וזה
ילפינן "מובאת שמה וגו'", דאינו מביא עולת ראיה אלא אם כן ראוי
לביאה בשעת הבאה, נמצא דהשתא אינו ראוי להבאה. [והא אפילו
חגיגה דחובה בפני עצמו הוא ואינו תלוי בראיית פנים אפילו הכי אינו בא
בטומאה, וכמבאר בגמרא פסחים (פ' א')].

ויש לדון בתירוצו בכמה אנפי:

א. אכתי תיקשי מערל

הנה תמה בחזון איש (או"ח מועד סי' קכ"ט סק"ד) על תירוצ' הטורי אבן
בתרתין, דהא בערל ליכא ליישב דהיתה ראיית פנים בהיתר ואחר
כך נעשה ערל, דלא משכחת לן הכי. [וכעין מה שהקשינו לתירוצ' קמא].

ב. כבר נשתעבד

עוד הקשה בחזון איש, דכיון דכבר נתחייב קרבן, חייב להביאו,
דאפילו במת נשתעבדו נכסים (כמבאר ברמב"ם פ"א מהל' חגיגה ה"י, עיין
כסף משנה ולחם משנה שם) ולא גרע נטמא ממת. [ועיין באות הבאה מה שכתב
בחזון איש ליישב].

[הנה האי קושיא דהחזון איש רק על התירוצ' הנ"ל דהטורי אבן, אבל על התירוצ'
הראשון דנפקא מינה בטומאה דהותרה בציבור, לא קשה, דלא חשיב ראוי להבאה
אף כשנכנס לעבוד מחמת היתירא דקרוב ציבור, וכמו שכתב בטורי אבן שם, ואם
כן לא נשתעבדו נכסיו].

ג. פשוט ביום ראשון וחגור ביום שני

הנה נסתפקו תוספות בחגיגה (ט"א ד"ה כיון) בהיה פשוט ביום ראשון
וחגור ביום שני, האם חייב בעולת ראיה ביום השני, אע"פ דהשתא לא
חזי.

והקשה בחזון איש (מועד סי' קכ"ט דף ט' א' ד"ה עוד כתבנו) על
התוספות, כעין קושיא הנ"ל, דמה זו ספיקא, הא כבר נתחייב, והרי
אפילו מת ביום שני נמי מביאין יורשין.

ד. ליישב קושיית החזון איש

לכאורה יש ליישב קושיית החזון איש [על הטורי אבן ועל התוספות],
דנפקא מינה בלא היו לו נכסים ביום הראשון, ואם כן לא נשתעבד.
אבל באמת זה אינו, דנהי דלחייב יורשים שייך רק בהניח קרקעות אבל
לחייב עצמו מתחייב מדין מיניה, ואפילו למאן דאמר שעבודא לאו
דאורייתא.

אלא תירץ בחזון איש, דכונת התוספות אי חייב בתורת עולת ראיה,
אבל ודאי מביא בתורת נדבה מכיון שכבר נתחייב בו. ונפקא מינה אם
דוחה יום טוב, דמפאת הא דכבר נתחייב לא שייך דידחה יום טוב,

דעכשיו אינו אלא בתורת נדבה.

ה. עבר הרגל אינו חייב

בחזון איש בחגיגה (ט' א') כתב דהא דאיתא במשנה בחגיגה (ט' א') דאם עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, איירי רק בלא קיים מצוות ראיה, דבלא זה הא חייל שעבוד. ונתקשה דאם כן אמאי פטור גם מקרבן חגיגה, הרי חייב בחגיגה אף בלא ראיה. [דהא מצאנו דמדבר ואינו שומע פטור מראיה וחייב בחגיגה, כמבואר בתוספות חגיגה ב' ב' ד"ה שומע]. אמנם לכאורה כל זה לסלקא דעתך בדבריו (לעיל סק"ד ד"ה ר"ט), אמנם למסקנת החזון איש (שם) דכתב לא משמע דאיירי דוקא בלא קיים מצוות ראיה, אלא הסיק דאף בקיים ראיה פטורים הירשים לאחר הרגל. מעתה לפי זה לא קשה מחגיגה, דהרי שמעינן דלאחר הרגל פקעה החיובים.

ו. עדיין תיקשי על טורי אבן

אך אכתי תירוצא דהטורי אבן צריך עיון, לגיסא דתוספות דפשוט ביום ראשון וחגר ביום השני חייב, דאמרינן דכבר נתחייב, אם כן היאך נימא דתירוצא דהטורי אבן דהיה טהור ואחר כך נטמא, ובזה פטר קרא, הא כתבו תוספות דאמרינן דכבר נתחייב [והיינו דחשיב עולת ראיה ויחדה יום טוב], ואם כן באמת אינו פטור כלל.

תירוץ ו' - ריקועי פחים

ולענ"ד לתרץ, דהנה מבואר בגמרא עירובין (ק"ה א') דטמא נכנס לעשות ריקועי פחים [טסין של זהב] שמצפין בהם את קדש הקדשים מבפנים. [ומצוה בטהורין, אין שם טהורין נכנסין טמאין]. ולענ"ד גם בערל שריא כשאין אחרים.

וביאר בחזון איש (או"ח מועד סי' קי"ב ס"ק ט"ז) דטמא שנכנס למקדש לתיקון ליכא איסורא. [וזה לשונו, נראה דאין בביאה לתקן משום איסור אל המקדש לא תבוא, שענינו כבוד המקדש שלא יבוא בשעה שהוא בטומאה, ואין פגם בכבוד המקדש כשנכנס לתקן. עיין שם].

נמצא דמשכחת לן ראיית פנים בערל וטמא, דבאופן הני"ל קיימו מצות ראיית פנים, וסלקא דעתך דהשתא יביא קרבנם, ובזה קאמר קרא דאינו מביא.

א. נכנס לתקן ביום טוב

הנה אע"ג דבעינן שיהא חייב ביום טוב, למאן דאמר כולם תשלומין לראשון, וביום טוב לא שייך שיבוא לתקן, יש לומר דמשכחת לן שנכנס לראות מה צריך תיקון דזה שרי, או שנכנס לתקן ביום טוב בגוונא דליכא איסור יום טוב כגון שיכול לתקן שלא כדרך.

ב. נכנס טמא חשיבא ראיית פנים

הנה האי תירוצא על קושית הטורי אבן דאיירי בטמא שנכנס לתקן, צריך עיון אם זו כונת הגמרא, אבל לא מנעתי לכתבו כי לענ"ד הוא נכון לדינא, שאם נכנס טמא לתקן חשיבא ראיית פנים.

ונפקא מינה בזה, שאם אחר כך יטהר, שפיר חייב בעולת ראיה, וכמו שכתב בטורי אבן לענין טומאה הותרה בציבור. ולא עוד אלא כתב בטורי אבן דאף בנכנס באיסור בטומאה קיים מצות ראיה וחייב בקרבן, אלא דלא נהירא לאוקמה קרא בנכנס באיסור, אבל בכחאי גוונא שנכנס בהיתר ודאי קיים המצוה.

אך כל זה לדברי הטורי אבן, ויש מקום לומר דכל דהוה טמא אין לו מצוות ראיית פנים, ואף אם יכנס בהיתר כמו בקרבן בציבור או לתקן, לא קיים המצוה. אך חזינן בטורי אבן דאינו כן.

ג. האם טמא חייב להכנס בהיתר

הנה באמת יש לעיין למאי דמסקינן דטמא פטור מעולת ראיה, אם חייב מיהת להכנס לבית המקדש [באופן המותר], או דילמא נימא דכל דפטור מעולת ראיה לית ליה מצוה דראייה כלל. ולא אדע.

ונפקא מינה אם יכול להכנס מפאת טומאה הותרה בציבור, ויש שני טמאים, אחד שכבר נכנס בהיותו טהור וקיים המצוה ואחד שטרם נכנס כלל, האם אמרינן דעדיף שיכנס הטמא שטרם נכנס כלל וכך יקיים מצות ראיית פנים.

והא דכתבנו לעיל [באות הקודם] דבנכנס בטומאה בהיתר ואחר כך

נטהר אין צריך להכנס שנית, [וכך מבואר בטורי אבן], יש לומר דתליא בהא.

ד. דרך אחוריו

הנה העירוני, דאם טמא צריך ליכנס לבית המקדש כדי לתקן, שרינן להכנס רק בנכנס דרך אחוריו, וכך לא יעבור על האיסור דטמא שנכנס למקדש. ואם כן לא יקיים מצות ראיה.

אבל זה אינו, חדא, מנא לן דלמצות ראיה בעינן דרך כניסה. תו, דבפשוטו הנכנס לתקן אין צריך שיכנס דרך אחוריו, וטעמא דבטמא שנכנס למקדש כדי לתקן, אין כאן איסורא של טומאה, כמו שכתב בחזון איש הני"ל (או"ח מועד סי' קי"ב ס"ק ט"ו).

ויש לעיין בטומאה דהותרה בציבור אמאי אין חייב להכנס דרך אחוריו, דהתם לכאורה הא חשיבא איסור טומאה, דהרי בעינן קרא להתיר טומאה בציבור.

ה. גם בשעה שנכנס אינו חייב

הנה לפי האי תירוץ [וכמו כן לתירוץ דטומאה הותרה, ולתירוץ שנכנס לפיקוח נפש] נמצינו למדים דלבתר קרא דילפינן דטמא פטור מעולת ראיה, ילפינן דאע"פ שרשאי להכנס, מכל מקום פטור מלהביא עמו עולת ראיה.

וביאר בטורי אבן (שם, לענין טומאה הותרה בציבור) דאע"פ דרשאי ליכנס, לא חשיבא ישנו בביאה. ואם כן אף אם יכול להביא עולת ראיה בעת הכנסו לעבודת קרבן בציבור יהא פטור.

[ובלאו הכי משכחת לן האי תירוצא, גם בלא חידוש הני"ל, כגון שבשעת מעשה לא יכל להכין עולת ראיה ורק אחר כך, ואז כבר אינו יכול להכנס, כגון דבאותה שעה היו טהורים, או דנכנס בלילה לתקן דשרי ליה להכנס. [אך לא אדע אם בלילה מקיים מצות ראיה].

ו. קרא ד"אך"

הנה ילפינן בסוגיא בעירובין (שם) "אך" אל הפרכת לא יבא, דכהניס בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח לעשות ריקועי פחים.

ואין להקשות דאם איירי קרא "דבאת וגו' והבאתם" בגוונא דתיקון, למה לי קרא ד"אך" דרשאי להכנס, הרי ילפינן מוהבאתם דאיכא היתר.

אך לא קשה, דהרי יש לומר דקרא דוהבאתם אתי לטומאה הותרה בציבור. [אלא בהא דתיקשי על הטורי אבן, דאם איירי בטומאה שהותרה בציבור, אם כן בערל היכא משכחת לן, על זה נימא דאיירי בכחאי גוונא דנכנס כדי לתקן. ובלאו הכי יש ליישב במכה אנפין].

תירוץ ז' - פיקוח נפש

הנה יש לדון לתרץ עוד, כעין התירוץ הני"ל, דהנה הקשו תוספות (סוכה ל' א' ד"ה משום) למה אמרינן (פסחים ל"ה ב') דבעינן ללמוד מקרא שמצא של טבל פסולה, תיפוק ליה מפאת מצוה הבאה בעבירה, דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצה.

ושמעתי דיש ליישב, דנפקא מינה באופן דפיקוח נפש שהיה מוכרח לאכול טבל, וסלקא דעתך דהשתא יוצא נמי מצוות מצה.

והשתא דאתית להכי, משכחת לן דטמא וערל נכנסו לעזרה לרפא אדם הנמצא שם והוה ליה פיקוח נפש ואם כן יקימו השתא ראיית פנים.

לא חשיב אדונו

הנה אמרינן בחגיגה (ד' א') דחצי עבד חצי בן חורין פטור מראיה, דילפינן מקרא "אל פני האדון ה'", מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה שיש לו אדון אחד.

אמנם אמרינן (שם ב' ב') דלמשנה אחרונה דכופין את רבו לשחררו, חציו עבד וחציו בן חורין חייב להביא קרבן ראיה, דלא קרינן לרבו אדון.

והקשו תוספות (שם ד' א' ד"ה לא) הא בסוגיא בגיטין (מ"ב ב')

מספקא לן בהרג חצי עבד חצי בן חורין, האם נותנים לרבו חצי שלשים של עבד, דנימא דרבו חשיב אדון, [ולפי משנה אחרונה קאי], ואילו הכא פשיטא לן דמכיון דכופין לשחררו אם כן רבו לא חשיב אדון.

ותירצו תוספות, דהטעם דהכא לא חשיב אדון היינו משום דמכיון דעומדין לכוף את רבו לשחררו, אם כן כמאן דשיחרר דמי, משא"כ התם כיון שמת שוב קרינן ביה אדון, דאגלאי מילתא דאינו עומד לשחררו.

והקשה הגרע"א (חגיגה ד' א') דאם כן אמאי אמרינן דחצי עבד חייב בקרבן ראייה, הרי למה דקיימא לן דחיישינן שמא ימות, אם כן היכי מחייבינן ליה קרבן ראייה מחמת הא דכופין אותו לשחררו, הרי דילמא ימות האדון קודם שישחררנו, ואז אגלאי מילתא למפרע דהיה חשיב אדונו ופטור מראיה. [הנה לכאורה הא הוי מצי הגרע"א לאקשויי בפשיטות שמא ימות העבד].

א. כופין להיורשים לשחרר
הנה צריך עיון בקושיית הגרע"א, דהא ודאי חייב בקרבן ראייה, דהרי גם אם ימות האדון קודם שישחררנו, אכתי היורשים יתחייבו לשחררו, ואם כן עדיין נימא דלא חשיב אדונו מכיון דכייפינן לשחררו.

ב. אין לו תקנה
אולי נימא דסברת הגרע"א (בקושייתו) דאם מת האדון באמת פטור החצי עבד מקרבן ראייה, דנימא דאזיל כאמימר (גיטין ל"ט א', מ' א') דמעוכב גט שחרור שמת בעליו, אין להעבד תקנה. וטעמא, דגופיה לא קני ליה מכיון שהפקירו, אלא איסורא גרידא הוא דאיכא גביה, ואיסורא לבריה לא מורית. [היינו דאין אדם מוריש לבנו קנין איסור לחוד, ונמצא שאין מי שיפקיע מהעבד את האיסור].

מעתה אי אפשר לכוף את היורשים לשחררו, דהרי לא יהינן השחרור, ואם כן לעולם נימא דאם מת אינו עומד להשתחרר, ואם כן חשיב אדון ופטור מקרבן ראייה.

ג. ליורשים אין יותר מהאב
אך אם אין לו תקנה להיות משוחרר, אם כן שפיר ירשוהו היורשים, דיש להם קנין ממון, [א"י]. היינו דהרי כל הטעם דרבו של החצי עבד לא חשיב אדונו, היינו מחמת דחייב לשחררו כדי שהעבד יהא מותר לינשא, אמנם לאחר שמת האדון ובלאו הכי לא יהא להעבד היתר לינשא, ומחמת זה אין היורשים חייבים לשחררו כלל, אם כן שוב איכא קנין ממון וחשיב אדונו. ואם כן נימא דאכתי היורשים יתחייבו לשחררו, ואם כן אף אם ימות לא חשיב רבו ויהא חייב בקרבן ראייה.

אך נימא דאי אפשר לרשת יותר ממה שיש לאב, והרי האב היה מחוייב לשחררו ואם כן היה לו רק קנין איסור, והלכך גם להיורשים יש רק קנין איסור.

ד. גלגל החוזר
אך באמת אם כן מאי הוקשה להגרע"א דילמא ימות האדון קודם שישחררנו ואז אגלאי מילתא למפרע דלא עמד להשתחרר ואם כן חשיב אדונו ופטור מקרבן ראייה, אך לכאורה אינו כן, דהרי אכתי אם ימות יהא מעוכב גט שחרור, ואם כן לא יהא חשיב אדונו ויתחייב בקרבן ראייה.

אך באמת אם כן נמצא דאי אפשר לשחררו, ואם כן אגלאי דיש להאדון קנין ממון, דהרי אגלאי מילתא דאינו עומד לשחררו. וכמו דאמרינן לענין שלשים של עבד שמת, דכיון שהעבד מת שוב קרינן ביה אדון. ונמצא דהאי נידון בירשו חצי עבד חצי בן חורין חוזר חלילה לדעת אמימר. ודו"ק.

[א"י]. היינו דבחצי עבד שמת אדונו, אם כן רבו חשיב אדונו, דהרי כבר אי אפשר לשחררו מחמת דאין לו תקנה, אך עכשיו דאי אפשר לשחררו, שוב אגלאי דיש לו קנין ממון, ואם כן שוב חייב לשחררו, ואם כן אין קנין ממון, ואם כן שוב אי אפשר לשחררו, וחוזר חלילה].

שחייב בקרבן ראייה, מביא העולות ראייה בדרך תנאי של שלמי נדבה, והיינו דאומר דיהא עולת ראייה, אבל אם ימות רבו קודם שחרורו יהא למפרע נדבה. [ובסמיכה ליכא איסור, דכיון דמחוייב בסמיכה מצד חירות, אם כן לא מקרי עבודה בקדשים].

אמנם כתב הגרע"א דתליא בברייה, דהרי הכא צריך להתנות שיחול נדבה למפרע, ואם כן לא מהני למאי דקיימא לן דבדיני דאורייתא אין ברירה.

א. ברירה הוא על שני דברים
הנה איתא בגמרא שבועות (י"א א' ד"ה אמר רבה) דתמידין דלא הוצרכו לציבור, לא היה קדוש קדושת הגוף אלא היה קדוש לדמיהן, משום דלב בית דין מתנה עליהם.

והקשה בריטב"א (שם ד"ה אמר רבה) הא צריכין להתברר למפרע שיהיו לדמים, והרי בדיני דאורייתא אין ברירה. ותיירץ בריטב"א דלא הוה ברירה אלא במתנה על אחת משתי דברים, משא"כ היכא דהוה תנאי על דבר אחד ליכא חסרון דברירה.

והנה לדברי הריטב"א לא קשה קושיית הגרע"א, דהרי הכא מתנה על קרבן אחד אם יהא עולה ראייה או נדבה, ובכחאי גוונא יש ברירה.

ב. תנאי על הקרבן אם תמיד או מוסף
הנה איתא במשנה בראש השנה (ל' ב') דבראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום, פעם אחת נשתחו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים בשיר, התקינו שלא יהו מקבלין עדים אלא עד המנחה.

והקשו תוספות (שם ד"ה ונתקלקלו) אמאי לא חשיב קלקול של הקרבן מוסף, שהרי לא הקריבו מוסף של ראש חודש, שאחר הקרבת התמיד אין יכולין להקריבו. וכתבו בתוספות לתרץ, דהקריבו כבש אחד על תנאי, דאם יבואו עדים יהא מוסף, ואם לא יבואו עדים יהא תמיד. עיי' שם.

ותיקשי הא הוה ליה ברירה. וכך הקשה באור שמח (פ"ד מהל' עבדים ה"טו). אמנם להמבואר בריטב"א הנ"ל, בכחאי גוונא לא תליא בברירה, מכיון דהוה תנאי על חפץ אחד. אמנם הגרע"א הנ"ל הא לא סבירא ליה הכי, ועיי'.
[העירו דלכאורה הוה ליה כמו כבר בא חכם, דהנידון על קדושת ראש השנה דחיילא למפרע. ועיי' באור שמח שם].

ג. אחר כך מקדיש לשלמים ללא תנאי
הנה שמעתי מהגאון זכר טוב שליט"א להעיר, דהרי יכול להקדיש לקרבן ראייה על תנאי שלא ימות האדון, ואחר כך מקדיש לשלמים ללא תנאי. [א"י]. דהרי אע"פ שמקדיש לשלמים בלא תנאי, מכל מקום הרי יכול לחול לשלמים רק אם קודם לא חל עליו קרבן ראייה, נמצא דרק אם ימות האדון יחול השלמי נדבה].

אבל באמת אם כן באומר דאם ירדו גשמים יהא זה תרומה ואם לא ירדו גשמים יהא חלק אחר תרומה, דחשיב ברירה, [א"י]. עיי' תוספות עירובין ל"ז ב' ד"ה אלא מעתה, הא יכול למימר שהשני יהא תרומה בלא תנאי, דאם הראשון חל השני לא יכול לחול. אלא חזינן דזה נמי חשיב ברירה.

ד. על תנאי דהראשון
הנה שמעתי מסתפקים בהא דקיימא לן (עירובין ל"ז ב') דאם כבר בא חכם לא תלי בברירה, מהו כשנעשה דבר על תנאי דמעכשיו, והשתא תולה דבר שני במעכשיו של הראשון, כגון עשה תרומה על מנת שירדו גשמים, ותלה דבר שני בפירות אלו אם הם תרומה או לא.

ובפשוטו תליא בברירה. וכן ראייה מדברי הגרע"א הנ"ל, שהרי יכול לתלות השלמים אם היא קרבן ראייה, ומכל מקום כתב הגרע"א דתליא בברירה.

מדרבנן חוששין על הדאורייתא

הנה הבאנו לעיל דברי הגרע"א, דמכיון דחיישינן שמא ימות, אם כן צריך להתנות שאם ימות יהא נדבה, אבל זה לא מהני, מכיון דבדיני דאורייתא אין ברירה.

ותיקשי, דהרי כתב ברשב"א ריש נדרים (סוף ג' ב') דהחשש דשמא

מביא קרבן בדרך תנאי

הנה תירץ הגרע"א, דאולי יש לומר דבאמת חצי עבד חצי בן חורין

ימות הוה רק חשש דרבנן. [אמנם דעת הנודע ביהודה (יו"ד סי' נ"ה) משמע דהוה מדאורייתא, דהרי כתב דהחשש דשמא תראה ביום הוסת הוי מדאורייתא, דדמי לשמא ימות]. מעתה אם שמא ימות הוה רק חשש דרבנן, הרי בדיני דרבנן יש ברירה.

א. בעינן לחשוש שמא ימות

אך יש לומר דלא דמי, דהרי בעינן לחשוש שמא ימות, והרי להצד שימות אין כאן שלמים שהרי אין ברירה, אע"פ דכל החשש מדרבנן. והנה תליא נידון דידן בכגון הא דחיישינן מדרבנן בהגיע ל"ג שנים שהוא קטן ולא סמכינן אחזקה דרבא, והלכך הנער אינו יכול להוציא גדול ונשאר הגדול חייב מדרבנן, ועכשיו קא עביד הגדול בלא כונה, דלהרדב"ז (מובא במגן אברהם או"ח סי' ס"ג) בדיני דרבנן מהני בלי כוונה, האם יועיל.

ב. ספק לחומרא מדרבנן

כעין זה יש לדון לשיטת הרמב"ם (פ"ט הל' טומאת מת ה"ב, פ"י הל' כלאים הל' כ"ז) דספק דאורייתא מותרין מן התורה, ורק מדרבנן חיישינן, אם מסופק אם בירך ברכת המזון, ובפעם השנית היה בלא כונה, האם יועיל.

ובאמת נמצא דנפקא מינה בין המנחת חינוך לדובב מישרים, גם לדין דהספיקות מן התורה, היכא דחכמים חששו כגון חזקה דרבא, האם נימא דגם בדיעבד לא יצא. [ועיין בתשובות נודע ביהודה תניינא או"ח סי' א' ובתשובות תורת חסד או"ח].

ובמנחת חינוך (סוף מצוה י') איתא דיועיל, אמנם בדובב מישרים (ח"ג סי' ב') נחלק עליו וסובר דלא מהני. ויש לדון דתליא בנידון דידן בחיישינן שמא ימות. וצריך תלמוד.

ג. צדדי הספק

הנה צדדי הספק, דהנה לחד גיסא יש לדון דיועיל בלא כוונה, דהרי חייב שנית רק מדרבנן, ובדיני דרבנן מהני בלא כוונה. וזה סברת המנחת חינוך.

אמנם לאידך גיסא יש לדון דלא יועיל בלא כוונה, דהרי מכיון שהוא ספק דאורייתא אם בירך כלל, ואנו מחייבין אותו לברך לצאת מן

הספק, ואם לא כיון בפעם השניה אם כן לא יצא כלל מן הספק, ועדיין הלאה הספיקא דאורייתא עליו, דהרי אם לא יצא בפעם הראשון אם כן החיוב עליו מן התורה לברך פעם שנית, ובאופן דמברך בלי כוונה, לא היה מועיל מן התורה והוי כלא בירך כלל, ואם כן שוב חוזר הספק דאורייתא עליו. וזהו סברת הדובב מישרים.

ד. מכירת חמץ בקנין דרבנן

הנה אשכחן בקצות החושן (סי' קצ"ד סק"ד) דמהני קנין דרבנן במכירת חמץ, כיון דהוה לאחר הביטול ומדאורייתא סגי בהביטול, והא דצריך למכור אינו אלא מדרבנן.

ותיקשי הא רבנן אמרו למכור משום דחיישינן שלא יבטל יפה ויעבור על בלא יראה דאורייתא. וצריך לומר דהאי חששא הוה רק מדרבנן. אך מכל מקום היאך יועיל להך חששא הקנין דרבנן. נא"ה. דהרי לטענת הדובב מישרים, מכיון צריך לצאת ידי החשש שלא ביטל החמץ ועבר על דאורייתא, אם כן לא יהי מכירה בקנין דרבנן.

ה. פליתי

תו אשכחן דדן בפלתי (סי' ק"ח סק"ז) אמאי אין שתי הלחם דוחה יום טוב, הא יכולין לאפות שתיים ושלש פת לצורך יום טוב, ויאפו שתי הלחם עמו, וכך כשהתנור מלאה, הפת שאופה לצורך יום טוב נאפת יפה יפה ומותר משום צורך יום טוב, [כמו הא דאיתא בסוגיא בבבא מציעא י"ז א' דממלאה אשה תנור], ונמצא דשתי הלחם נאפת בזמנו.

ותירץ בפלתי, דמשום ריחא מילתא מיתסר כל הלחם שנאפה עמו, דהוה דבר שיש לו מתירין, נמצא דשאר הלחם לא חזי לאוכלה ביום טוב ואסור לאפותם.

ותיקשי יפדנו, וצריך לומר משום ברירה, ותיקשי הא בדרבנן יש ברירה. [אלא על כרחך חזינן דמכיון דאתינן מכח חשש דריחא, והריח הוא איסור דאורייתא, אם הרי אין ברירה כדין דאורייתא].

אבל באמת שאני התם דלא משום חששא אתינן עלה, אלא דחכמים גזרו. [ונדאשכחן בעתירות טבל, וכך כתב הגרע"א בסוף תמורה בבשר וחלב דאינו דבר שיש לו מתירין מכל מקום מהני ברירה].

עניני שבת

ותליא בהא דאיתא בשולחן ערוך (סי' תמ"ו סעי' ג') בגגו של אינו יהודי שהיה סמוך לגגו של ישראל, ונתגלגל החמץ מגגו של אינו יהודי לגגו של ישראל, הרי זה דוחפו בקנה, אבל אם היה בשבת או ביום טוב, אין לדחף בקנה, דהרי אסור לטלטלו, אלא כופה עליו כלי, וישנהו עד לאחר השבת או יום טוב, ואחר כך ידחפנו לגגו של הנכרי או לרשות הרבים. מעתה יש לדון האם האיסור לדחוף בקנה היינו מפאת דחשיבא לטלטול על ידי מקל, או דילמא אע"פ דהוה לטלטול מן הצד, מכל מקום חשיבא לטלטול לצורך דבר האסור. ואם נימא כהצד דהשני, אם כן הכי נמי באופן שאינו הולך שם כדי שלא יעשה איסור וישבור החפץ בשבת, גם כן חשיב לצורך דבר האסור.

ד. שתי כוונות

הנה אם יש שתי כוונות, שגם חס על החפץ, וגם ירא שמא הוא ינזק, או גם ירא מאיסור סותר.

הנה לכאורה בזה גם נחלת ישראל יודה דשרי. אך אם כן היכי משכחת לן לאסור, דהרי כשירא שזיזק את החפץ, הרי תמיד יש חשש סותר, ונמצא תמיד יש שתי כוונות, שאע"פ שחס על החפץ, אמנם כוונתו גם שלא לעשות מלאכה.

אך העירו דמצד איסור מקלקל, כל שאינו פסיק רישיה שרי, כיון דהוה דבר שאינו מתכוין.

צורך מקומו להציל מהפסד

הנה יש לעיין בהא דמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו, מהו בהיה חפץ של מוקצה על הרצפה, ואינו הולך עליו מפאת דהחפץ ינזק, ועל כן הוא מקיף מסביב החפץ ומאריך את דרכו, האם מותר לקחת המוקצה על מנת שיוכל לילך שם.

א. נראה דמותר

הנה בספר נחלת ישראל מתבאר דאסור שזה מחמה לצל. אמנם לכאורה יש לומר דבאמת מותר לטלטלו, דכיון דמפסיד המקום, שמחמת המוקצה אינו יכול ללכת שם, נמצא דהטלטול לא לשם המוקצה, דהמוקצה בלא הכי לא ינזק, דאם ישאר שם המוקצה אז לא ילך שם אלא ילך מסביב, אלא דכל סיבת הטלטול הוא שיהא לו מקום, וזה שרינן. אך לא אדעה נאמנה.

ב. ינזק ממנו

הנה אם ינזק על ידי החפץ ולכן אינו הולך שם, גם נראה דזה חשיב צורך מקומו, ומותר לטלטל המוקצה.

ג. מחמת דאסור לשבורו בשבת

הנה אם אינו הולך שם לא מפאת הפסד החפץ, וכגון דהוה חפץ של הפקר ואינו רוצה לזכות בו ולא איכפת ליה שינזק, אלא אינו הולך שם מכיון דאסור לשבורו בשבת, בזה נראה פשוט דהוה לצורך מקומו.

נא לתרום להדפסת הגליון

המערכת סוקולוב 17 א' דירה 7

בני ברק

L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת

שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות

קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין,

ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק

מהדברים.

שבבי אור מהנהגותיו של הגרב"צ פלמן זצ"ל, מתוך הספר העומד לראות אור בס"ד בחודש הקרוב

בשבילי החיים

כיצד מנצחים?

כך סיפר רבי בן ציון פלמן כמה פעמים בשיעוריו, בשם המגיד רבי בן ציון ידלר זצ"ל – המגיד הירושלמי – שאמר פעם בדרשתו:

חכמי המוסר מספרים על יהודי שנכנס לרבו בשאלה – כיצד לנצח את היצר. "הוא מתגבר עלי בכל יום ויום ומנצח אותי, מה אעשה?" הרב הציע לו לפנות אל פלוני, איש חכם עם שכל ישר – "הוא בוודאי יתן לך מענה הגון על שאלתך".

היה זה בתחילת הלילה.

דפק המסכן על דלתו הסגורה של אותו אדם, ולא נענה, דפק וצלצל בפעמון פעמים נוספות, אך לא נענה. הוא נאלץ להתחיל לשוב על עקבותיו.

לפני שעזב את החצר הציץ דרך חלון הבית לראות אולי יראה את בעל הבית, ולתדהמתו הוא רואה את ראש המשפחה מסב לשולחן ובני הבית לידו. מיד שב לעבר דלת הכניסה ודפק בחוזקה "יתכן שאינו שומע".

אך גם הפעם לא נענה למרות כל צלצולי הפעמון והנקישות על הדלת.

שב האיש אל רבו וסיפר לו על ביקורו ועל האיש שממאן לפתוח את הדלת הסגורה.

"תמוה מאד" הניב רבו "אני מכיר אותו כאיש הגון, ישר ובעל דרך ארץ, ומדוע שלא יקבל אדם לביתו?!"

הציע הרב לנסות שוב לדפוק לא בשעות הערב אלא מחר בשעות הבוקר. "ואם יפתח לך את הדלת, תשאל אותו גם כן על פשר הדבר – מדוע אתמול לא פתח".

הוא השכים בבוקר וגם אז מצא את הדלת נעולה, אולם הפעם, מיד לאחר הנקישה הראשונה מיהר בעל הבית לקראתו, פתח את הדלת לרווחה וקבלו בסבר פנים יפות, הכניסו והניש לו כסא לשבת.

- מה בקשתך? שאל אותו בעל הבית.

- ראשית כל רצוני לשאול שאלה – ענה לו.

- שאל בני שאל – החזיר לו בעל הבית.

פתח האורח "אתמול בתחילת הלילה, הגעתי הנה לחצר, השעה לא הייתה מאוחרת כלל, הגעתי לחצר הבית דפקתי על הדלת, צלצלתי שוב ושוב, אך לא נענתי..."

לשמע הדברים, ובראות בעל הבית את התמיהה על פניו של האורח, הביט עליו במבט של כעס קל: "אתה הוא זה שהיית כאן אמש? אתה שדפקת אתמול פעמים רבות על הדלת? האם לא חשת בושה לצלצל פעמים רבות על דלת של מישהו אחר? וכי אדם שרואה שלא פותחים לו את הדלת ממשיך לצלצל?! היה עליך לשוב מיד על עקבותיך!..."

ואז חייך בעל הבית והמשיך להצליף בו: "וכי מי בעל הבית בדירה הזו, אני או אתה? האם אינך מבין שלא מוכרחים תמיד לפתוח? הרי אם אפתח את הדלת לכל מי שעומד על מפתן הבית בכל עת ובכל רגע שירצה להיכנס, הרי כך יהיו הם העוברים והשבים בעלי הבית ולא אני. אני אהיה המשרת שלהם... אנשי הרחוב יצלצלו בפעמון ואני ארוץ לפתוח להם... הבנת? אם אני אהיה מוכרח לפתוח לך את הדלת בכל פעם שאתה תבוא, אם כן תהיה אתה בעל הבית, ואני אהיה המשמש שלך". השיחה הסתיימה. היהודי שב לבית רבו והעביר לו את השיחה ביניהם.

רבו הרבה רגע קל התרגש ואמר לו בקול רם: "הנה יש לך תשובה לשאלתך כיצד לנצח את היצר": ליצר אין רשות להיכנס אל האדם, הוא רק עומד בפתח ומצלצל כפי שהבטיחה התורה "לפתח חמאת רובץ". הוא רק על הפתח. חכמתו של היהודי ירא השמים, שלא לפתוח לו את הדלת, ואז יהיה פטור מלערוך אתו מלחמות... מי שאין לו שכל פותח את הדלת בכל נקישה של היצר, או אז פורץ הגנב פנימה פסיעה ועוד אחת, עד שחלילה נעשה הוא בעל הבית... כשהוא רוצה משהו, לא מתייחסים אליו – "אני הוא בעל הבית או אתה?!" לך, לך לשלום

ולא להתראות". וכך מותירים אותו רחוק. ע"כ.

ושוב אמר פעם ר' בן ציון: "החכמה של ירא שמים היא שלא לפתוח לו את הדלת, כי מי שפותח את הדלת בסופו של דבר היצר הרע מתפרץ לתוכו ונעשה בעל הבית, כמו שאמרו חז"ל שמתחילתו הוא אורח, אחר כך נעשה בעל

הבית, והדלת היא חסייג של התורה. כל זמן שהסייג קיים אינו יכול להיכנס כלל להילחם אתו. התוכנית צריכה להיות, לדחות את היצר הרע. לא להיפגש אתו למלחמה. כדי להיות מובטח לא להיכשל".

"נכון שהוא מגיע שוב ושוב, כי 'יצר הרע דומה לזבוב', והחפץ חיים הסביר מדוע דומה היצר לזבוב? כי כל בעל חיים אחר יש לו מעט בושה או פחד לפי ערכו, וכשמניסים אותו אינו שב תכף ומיד. אך בעל חיים אחד אין לו בושה כלל, וגם אם מעיפים אותו הוא שב למקומו כדי להטריד אפילו מאות פעמים. זהו הזבוב, בריה קטנה ועזת פנים, אם היה על פניו, מנסה לשבת על הראש, ושוב הוא מנסה על היד וכו'. כי כך גם דרכו של היצר"ר גם כאשר אדם הצליח והדרפן, עדיין אסור להיות רגוע או לנוח ולבטוח כי מעתה היצר לא ישוב אליו. אלא במשך כל החיים יש לעמוד על המשמר ולא לתת לו מקום להיכנס, כי גם כאשר גירשת אותו בבושת פנים, הוא עתיד לחזור לנסות את מזלו".

סעודתו של כלב

אחד מילדי המשפחה סיפר אפיזודה מילדותו, שתוכחת מוסר בצידה.

יהודי עני מרוד, שהיה ניכר עליו שהוא ירא שמים, היה נכנס מפעם לפעם לבקר בבית, אבא קיבל אותו בכבוד ראש, "עד היום אינני יודע מי הוא זה ואיזה הוא. הייתה לו הדרת פנים". היהודי קיבל מאמא מנת מרק חמה. ואז פנה אלי והחל לדבר דברי מוסר מעניינים. אבא בענוותנותו לא הפריע לו, אלא שמע יחד איתי, שתק וחייך באמצע פעם אחת. וכה הייתה דרשתו של האורח.

בוודאי אתה יודע בחור יקר, את המשל בכלב שהזדמנו לו שתי 'סעודות חתונה' בבת אחת, האחת בעיירתו והשניה בעיירה הסמוכה. ביקש אותו זולל ליהנות משתי הסעודות

כאחת. מה עשה? רץ תחילה אל העיירה הסמוכה, כי היה בטוח שאת הסעודה שבעירו לא יחמיץ. אך בהגיעו לשם התברר לו שאיחר את המועד, כבר לא נותרה אפילו עצם אחת לרפואה. מיד הפך את זנבו ורץ הביתה, אך גם שם כבר הייתה הסעודה קרובה לקיצה.

הוא ניסה להידחק מבעד לדלת כדי לזכות לפחות באי אלו שיירי עצמות, אך מיד השגיחו בו המתארחים ולא הניחו לו, חבטו במקל על רגליו, והוא ברח על נפשו כשהוא מיילל.

תשמע בחור יקר, תושבים מהעולם, חושבים שהם יכולים ליהנות משתי החתונות. יש בחורים שחושבים כך. כיצד ומה כוונתו?

לעזוב את התורה אסור לו לבחור הישיבה. ואילו לעזוב את העולם הוא חושב שגם – אי אפשר לו. בארוחה דשנה הוא לא מזלזל, ובפרט כשהוא מתבל בה כמה מצוות, הרי בסעודה אחת אפשר לברך אולי עשר ברכות. גם מיטה טובה ומוצעת לישון עליה אף היא דבר טוב ויפה, בפרט כאשר קורא קריאת שמע לפני השינה, ומברך אשר יצר לאחריה. סיגריה ריחנית גם היא לא מזיקה לשם שמים. או שתיה מתוקה שעליה אתה מברך בכוונה ברכה ראשונה ואחרונה, גם הם דברים טובים. אבל תבין, כי החיים אינם נותנים את כל אלה בחינם, הם תובעים את שלהם, ובעקבותיהם, האדם נעשה בריה של ארוחה, איש של מיטה, אדם של שתיה חריפה, הוא נעשה שטוף בעולם הזה – עם היתרים ודקדוקי יראת שמים, ונופל ללא כוונה לעבירות קלות שנכרכות בעקביו כלאחר יד, בהיסח הדעת, וממש שלא מרצון אלא כהכרח שאין מנוס ממנו. ולפעמים בעבירות חמורות, מדוע? כי מי שעובר ברפש על כורחו נתזי בוץ נדבקים בו, פחות או יותר, ואחר כך הוא צווח ככרוכיה: אהה תשובה! אני רוצה לשוב בתשובה! וכי מי מכריח אותך להתעסק ברפש ואחר כך לרחוץ עצמך במים פושרים. ברח מן הרפש, ולא יהיה לך כל מגע עמו, יהא דומה עליך כאילו ביצה זו הקרויה 'עולם' אינה קיימת כלל, אפשר להיות וליהנות גם בלי להתקרב לביצה ולזוהמה של העולם.

כשסיים את דרשתו, נפרד מהבית והלך לדרכו.

גם אלו מהדובדבנים שקיבלו הילדים, מהכנסת האורחים בבית.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

השבת לא נפגמה בחטא

אך את שבתתי תשמרו (לא, יא)

בביאור פסוק זה נשא המגיד מדובנא את משלו:

לילד אחד תפרו שתי חליפות יפות ויקרות. לבש אחת מהן ויצא אֶתָּה החוצה, אל הרחוב. את השניה השאיר בתוך ארון בבית. בדרכו בחוץ עבר לידו בן בלייעל, נער ריק ופוחז, שלא יכול היה לסבול את העובדה שלנער שממולו יש חליפה יפה וחדשה, והוא לקח רפש, טיש ובוץ, ומרח לו על כל החליפה, מכף רגל ועד ראש...

הנער רץ הביתה בבהלה, זעקות שבר בקעו מגרונו: "גיוואלד! גיוואלד! איזה לכלוך... איזו טינפת"... אמו מיהרה ולקחה את הבגדים לכיבוס. לאחר הכביסה אמנם הלכלוך סה, ומכל מקום נשאר ממנו איזשהו רושם. הבגד כבר לא נראה כמו בגד חדש...

לעומת זאת, החליפה השניה, שהיתה מונחת בארון, נשארה במלוא הודה והדרה! יפה ומפוארת, ללא כל רבב...

אומר המגיד מדובנא: כשהנחש הקדמוני החטיא את אדם הראשון, ביום השישי לבריאה - הוא גרם לכך שכל מה שנעשה במשך ששת הימים התקלקל, נפגם. ואמנם האדם עשה תשובה על חטאו, אך מכל מקום נשאר עדיין מעט רושם מן החטא.

היחידה שלא נפגמה כלל היתה השבת. היא לא היתה עדיין קיימת בפועל בעולם, וכך נותרה במלוא הודה והדרה!

"אך את שבתותי תשמרו", ממשיך המגיד ואומר, כי היא היחידה שנשארה שמורה, לא דבק בה שמץ של לכלוך, אשר על כן אפשר לשעום בשבת טעם של "מעין עולם הבא", וצדיקים גדולים אכן זכו לכך, כי לא דבק בה מאומה מן החטא ונותרה בשלמותה.

הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע

שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת שְׁבִתוֹן קֹדֶשׁ לַה' (לא, טו)

אומרת הגמרא (ברכות ד ע"א): "כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע, שנאמר 'ושבע ילין בל יפקד רע', אל תקרי שבע אלא שבע".

ועלינו להבין, מה האדם אשם שהוא לא חולם בשנתו? למה הוא נקרא 'רע'? ומה העניין בשבעה ימים דוקא?

אומר הגאון: עלינו לדעת שכל חיי העולם הזה הם "כחלום יעוף" - חלום אחד גדול. האדם מתכנן לעצמו תוכניות שונות. הוא יקנה ויסחר וימכור וירויח ויתעשה... והנה החיים חולפים ביעף, "כי גז חיש ונעופה", והוא מגיע לעולם הבא, ואז מתבררת לו האמת: הכל היה חלום אחד גדול! והאמת הזאת מרה וכואבת: בשביל החלום הזה הוא השקיע את כל כוחו ומרצו וזמנו! כעת כבר מאוחר מדי, את הנעשה אין להשיב. לא חבל?

משל למה הדבר דומה? - אדם חלם חלום שבאחת החצרות בעירו שמון מטמון עצום ורב, כשקם בבוקר שכח שזה היה חלום, היה בטוח שזו מציאות. רצה להיכנס לחצר שראה בחלומה, אבל הרי אי אפשר סתם כך להיכנס לחצר פרטית ולהתחיל לחפור בה.

מה עשה?

הלך לבעל החצר והציע לו לקנות את חצרו, כשכמובן הוא מסתיר ממנו את הסיבה לכך. הבעלים סירב, מה פתאום שהוא ימכור את חצרו סתם כך. אך ה'חולם' מתעקש. הוא יודע שאו-טו-טו הוא יכול להפוך לעשיר מופלג, "רוששילד" אמיתי. כל מה שצריך הוא לקנות את החצר.

הלך והציע לבעלים מחיר מופרז על החצר, פי עשרה ממחירה האמיתי. שמע הבעלים את הצעת המחיר ונעתר מיד. זו הודמנות של פעם בחיים והוא לא יחמיץ אותה.

אולם מניין ישיג ה'חולם' את סכום הכסף שהציע? הלך ומכר את ביתו ואת כל נכסיו ורכושו, ועוד הוסיף ולווח סכומי כסף גדולים, וכך לאחר מאמץ רב השיג את הסכום האדיר. הוא היה בטוח שמיד לאחר שיעביר את החצר לרשותו הוא יזכה במטמון שבתוך החצר ויתעשר עושר אגדי, שיסיפק לו כדי להשיב את כל ההלוואות שנטל ועוד יישאר לו אוצרות כסף וזהב, בהם יקנה בתים ונכסים לרוב. איך אמרנו? "רוששילד" אמיתי...

הם ערכו את החווה ביניהם כדת וכדין, מיד לאחר מכן מיהר הקונה ונטל כלי חפירה והחל לחפור בחצר. חפר וחפר, אך לשווא. הוא לא התייאש, היה בטוח בעצמו. כנראה המטמון שמון עמוק יותר באדמה... המשיך לחפור. חפר וחפר, אך העלה חרס בידו. לא מטמון ולא כלום!

לפתע הוא התעשת: רגע, מניין לי בכלל שיש מטמון בחצר? אם הבעלים לא ידע, מניין לי לדעת? ואז הוא נזכר: הלא זה היה חלום ולא יותר! בבת אחת הכל נגזר. אין מטמון, ביתו ונכסיו ירדו לטמיון, ומה שנשאר לו אלו חובות הענק שנשל, כמה אומלל הוא האיש הזה!

אומר הגאון: כשאדם יודע שחיייו בעולם הזה הם "כחלון יעוף", אם הוא בר-דעת הוא חושף כל מה שאפשר - תורה, מצוות ומעשים טובים. עוד דף גמרא, עוד מצווה, עוד תפילה בכוונה. הצרה היא שבמשך השבוע, בששת ימי המעשה, האדם טרוד למחיתו ולפרנסתו והראש אינו פנוי להתבונן ולחשוב על משמעות החיים ותכליתם. ואז מגיע יום שבת קודש, "באה שבת - באה מנוחה", הראש נקי ממשכבות חולין, כולו קודש. אפילו האכילה והשתיה הן לשם קיום מצות "וקראת שבת עונג". כעת הראש פנוי, הקדושה שורה באוויר, וכעת אתה יכול להתבונן ולחשוב, לדעת שכל העולם הזה הוא חלום, ומתוך כך להביא את עצמך לידי החלטה נחושה שמכאן והלאה אתה חי את חייך כראוי.

זהו שאמרנו חז"ל: "כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע" - אם בכל ימות השבוע, כולל שבת, אתה חי בלי ידיעה שהכל חלום - אין לך 'רע' גדול מזה. לפחות תשכיל לנצל את יום שבת קודש להתבוננות ולחשוב נפש על החיים האמיתיים ועל תכליתם.

כוחו הנורא של חטא

וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מִשָּׁה מִן הָהָר וַשְּׁנֵי לִחוֹת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת פְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבְרֵיהֶם מֵאָה וּמֵאָה הֵם פְּתָבִים. וְהַלַּחַת מַעֲשֶׂה אֱלֹקִים הָמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹקִים הוּא חֲרוּת עַל הַלַּחַת (לכ, טו-טז)

פרשת העגל היא פרשה קשה.

מורי ורבותי, נאמר כאן בתורה את גדלותן של הלוחות שקיבל משה רבינו ע"ה בידו - "שתי לוחות אבנים בידו".

ראשית, הם היו מיוחדים בכך שהיו כתובים משני עבריהם. נס! בדרך השבע של כתיבה אין כדבר הזה. נס, וכיון שכך היה נס נוסף - המ"ם והסמ"ך שבלוחות "בנס היו עומדים" - כלשון חז"ל (מגילה ג ע"א), ואם רצונכם לדעת איך יכול להיות כזה נס? "והלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא", ועל מעשה אלקים אין שאלות וקושיות.

"חרות על הלוחות" - דורשים חז"ל: "אל תיקרי חרות אלא חירות - חירות ממלאך המוות" (שמות רבה מא, ז), אילולי נשתברו לוחות הראשונות לא היתה מיתה בעולם. ועל אותם ימים שלפני שבירת הלוחות נאמר: "אני אמרתי אלקים אתם ובני עלין כולכם", אבל אחרי חטא העגל ושבירתן - "אכן כאדם תמותון" (תהלים פג, ו-ז).

השאלה הנשאלת, מדוע רק כאן מאריכה התורה לפרש את החשיבות והיקרות של הלוחות? לכאורה כבר בתחילת הענין ראוי היה להדגיש את מעלתם, עוד לפני חטא העגל: "וייתן משה ככלותו לדבר איתו בהר סיני שתי לוחות הברית הכתובים באצבע אלקים", שם מציינת התורה רק שהם היו "שתי לוחות אבן כתובים באצבע אלקים", אבל היא מתעלמת בכיכול משאר המעלות המוזכרים

ומעתה ואילך יודעים בני ישראל את כוחו האיום של החטא.

להניח ספר תורה על הארץ

ועתה בעזרת ה', מורי ורבותי, אני חייב להגיד לכם דבר נורא שכתוב ב"דעת זקנים מבעלי התוספות", מירדקע שטיקל.

מדוע משה רבינו שבר את הלוחות? כתוב בחז"ל כי עשה קל וחומר - ומה פסח שהיא מצוה אחת בתורה כתוב בה "כל בן נכר לא יאכל בו" [בן נכר - שהתנכרו מעשיו לאביו שבשמים], עם ישראל שעשו את העגל איך יכולים לקבל את התורה. כמבואר במסכת שבת דף פא: "שבר את הלוחות. מאי דריש? אמר: ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות, אמרה תורה וכל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה [כאן], וישראל משומדים - על אחת כמה וכמה!"

שואלים בעלי התוספות: בסדר, אל תתן להם את הלוחות, אבל מדוע לשבור? שיניחם בצד בלא שבירה, שיחזיקו, או אפשרות אחרת, מדוע לשבור דווקא? אנחנו מבינים לכה, שאם הקב"ה אמר לו "ישר כחך ששיברת", אין קושיות וכך היה עליו לעשות ואין דרך אחרת, אבל בעלי התוספות שואלים כדי להבין מה מונח בדברים.

כדאי לטבול במקווה של מ' סאה לפני שאומרים את דבריהם של דעת זקנים מבעלי התוספות. מירדקע.

משה רבינו שמע מהקב"ה "לך רד כי שחת עמך", אם כן מהר יש לרדת, "עשו להם עגל מסכה". הוא שמע את הדבר הנורא שהם עושים עגל, עליו לרוץ כי הם עוסקים בעבירה. כשהגיע לשם - "וירא את העגל והמחולות", ועתה חובה עליו להפריש את הערב רב מחטא עבודה זרה ולהפסיק את המחולות של עם ישראל. הלוחות היו בידיו והם היו כבדים, ואם ירוץ ובידיו הלוחות הריצה תתמהמה, ובינתיים עוד יהודי ייכשל בעגל, מה עשה? זרק את הלוחות כדי שיוכל לרוץ מהר ולהציל יהודי נוסף מחטא!!

תניח אותם בצד ואז תתחיל לרוץ? - לא. בין להניח ובין לזרוק מהיד חולפת שניה נוספת [של ההנחה עצמה], בינתיים יהודי נוסף עלול להיכשל.

מכאן, פוסקים בעלי התוספות [וכמדומה שכך סובר גם רבי יהודה החסיד], שאם אחד רואה יהודי העומד לעשות עבירה, כגון שהולך לחלל שבת, והוראה אותו ספר תורה בידו - יכול להניח את ספר התורה על הארץ כדי שיוכל לרוץ מהר יותר להציל את היהודי מהעבירה, וכפי שעשה משה רבינו ע"ה

שהשליך את הלוחות כדי להציל יהודים.

למדנו את החשיבות הגדולה של הצלת יהודי אחד, מחטא אחד. מבהיל:

שבירת הלוחות היתה להראות מהי עוצמת החטא, ולמדנו ממנה גם מהי החשיבות להציל יהודי מחטא.

מעשי ראובן:

רבי ראובן זצ"ל היה רך כקנה וקשה כארז. משבעו הוא היה אדם רך ונעים. יכלו לבזותו ולהשפילו והוא היה ממלא פיו מים, בלא להשיב לחורפיו דבר. אבל כאשר החליט כי יש לנהוג באופן מסוים על פי ההלכה, הוא היה הופך לגיבור כארז ולא היה ניתן להזיז אותו כמלוא נימה מעקרונותיו.

בטיפולו הדיאלוגי בשבת, מסתמכים על קולות שונות שהותרו על ידי גדולי הפוסקים. במהלך הטיפול, ישנו צורך לפתוח פקק מסוים שפתיחתו עלולה להיכרך באיסור בונה. רבי ראובן נועץ בעניין עם הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א, שהפנה אותו לאחד מגדולי הדור שהוצרך גם הוא לטיפול דיאלוגי. לאחר בירור, נודע כי אותו גדול, נועץ במורי הוראה שהתירו לבצע פעולה זו בשבת. אך הדבר לא הניח את דעתו של רבי ראובן, שהודיע באופן נחרץ כי אינו מסכים לעבור את הטיפול באופן זה בשבת וביקש מרופאיו שיטפלו בו באופן אחר.

בסייעתא דשמיא, הובאו באותו הזמן מחוץ לארץ שקיות דיאלוגיות שאין בהן כל חשש של איסור בשבת.

כעת בתורה הקדושה - "לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים, והלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא?"

בהספד על מרן הסטייפלר הקדוש זי"ע אמרו על כך:

דווקא כאשר התורה מדברת על שבירת הלוחות - "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמִּטְחָנָה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמִחֻלָּתוֹ. וַיִּסַּר אֶף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת הַלֹּחֹת וַיִּשָּׁבֶר אֹתָם תַּחַת הָהָר (שמות לב, יט)". אהה! התורה כואבת ומלמדת על שבירתן - כאן יש גם ללמד ולהבין מה היו הלוחות, שנדע מה נשבר! שנדע להיכן אפשר להגיע ומדוע לא הגענו, עלינו לדעת מה איבדנו. היה לנו "מעשה אלקים ומכתב אלקים כתובים משני עבריהם" ואין, נשברו ואבדו מהעולם. כך אמרו בעת פטירתו של הסטייפלר, כחלק מההספד.

חטא שובר את מעשה ה'!

הרבי רבי שלום שבדרון זצ"ל הספיד גם הוא את הסטייפלר זי"ע והוא פירט והסביר ביתר שאת, וכה אמר:

התורה הקדושה מסתיימת "לעיני כל ישראל".

בסוף חומש דברים התורה מפרטת (בהספד) מי היה משה רבינו "ולא קם נביא בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו ולכל היד החזקה".

מה הכוונה יד החזקה? ביאר רש"י הקדוש: "ולכל היד החזקה - שקיבל את התורה בלוחות בידו". כדי לקבל את הלוחות שכל התורה היתה בקרבם ולקבלם מאת הקב"ה, משה רבינו ע"ה היה זקוק ליד רוחנית איכותית - יד חזקה עד מאד.

גדלות נוספת, היתה למשה - "ולכל המורא הגדול", ופירש רש"י הקדוש: "ניסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא". המן, השליו, העננים וכו'.

אחרי "היד החזקה", לאחר שאמרנו כבר את "המורא הגדול" - ניסים וגבורות שעשה במדבר, ממשיכה התורה ומגיעה לשפיץ הגדול - "לעיני כל ישראל".

איי רבות, בואו תשמעו את השפיץ הגדול של משה לעיני כל ישראל, מסביר רש"י: "שנשאו בליבו לשבור הלוחות לעיניהם - שנאמר 'ואשבעם לעיניהם', והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר 'אשר שיברת' - יישר כוחך ששיברת".

זה סיום התורה.

איך ניתן להבין דבר זה, ששבירת הלוחות - זו הגדלות בהא הידיעה?!

איי, הרבי ר' שלום אמר אז בשם רבו רבי לייב חסמן זצ"ל:

באמת צריך להבין איך אפשר לשבור את הלוחות, וכי לוחות הם דבר שביר? הם מזכוכית? מכיל חרס, מזהב? מכסף? הלא מעשה אלקים המה! וכי אפשר לשבור מעשה ה'?

רבותי, אתם שומעים את הקושיה? וכי אפשר לשבור מעשה ה'?

הרי את האותיות לא יכלו למחוק, בוודאי, כי המכתב מכתב אלקים הוא ולכן האותיות "פרחו באויר" - כפי שכתוב בחז"ל. אם כן את הלוחות שהם "מעשה אלקים המה" כיצד יכול היה לשבור, איך? אפשר לשבור!

כי חטא שובר את מעשה ה'!

אוי, מה שאדם עושה בחטא, רחמנא ליצן, ועל כך נאמר "ואשבעם לעיניהם", לומר לכם - תראו מה החטא עושה! משה רבינו ע"ה ביקש ללמד אותם במעשה שבירת הלוחות. ראו! ראו עד היכן כוחו של חטא יהודי!

כתוב בחז"ל, שבעת שאהרן הכהן ושבעים זקנים ראו שדעתו של משה רבינו ע"ה לשבור את הלוחות, תפסו את הלוחות מצד אחד ובקשו למנוע זאת ממנו, ומשה רבינו, רבן של ישראל, בידו החזקה שיברם נגד ההר - נגד שבעים הזקנים שהיו בהר.

אין לנו מושג בויכוחים הללו בין שבעים הזקנים למשה רבינו, ובכלל מה זה לוחות ודאי אין לנו מושג - דברים גבוהים ועמוקים. עמוק עד מאוד. תראו בילקוט (כי תשא תמו שצא): "וראוהו הזקנים ורצו אחריה. אחז משה בראשי הלוחות והן אחזו בראשן, וחזק כוחו של משה יותר מכוחן של שבעים זקנים, שנאמר: 'ולכל היד החזקה'".

הכאב שלהם בשבירת הלוחות - אין לתאר.

כי אילולי משתברו לוחות הראשונות - היינו זוכים לתיקון הבריאה כולה. היו לומדים תורה ולא שוכחים ועוד ועוד: "והלוחות מעשה אלהים וגו' חרות על הלוחות, אל תיקרא חרות אלא חירות. ר' יהודה אמר חירות ממלאך המות. ור' נחמיה אמר חירות מן המלכיות. ורבנן אמרי חירות מן הייסורין" (ויקרא רבה).

אבל כיון שחטאו, משה רבינו שברן וה' אמר לו "יישר כח ששיברת"

ידידיו אמונה

יסודות האמונה – מפי איש האמונה!

הגה"צ מרן רבי יחזקאל הלוי לוויןשטיין זצוקללה"ה

משגיח ישיבות מיר ופוניבז'.

ליקטנו גרגירים בנושא האמונה. בעובדות וכיסודות שהשמיע.

לרגל מלאת ארבעים וחמש שנים להסתלקותו של האיש ש"ידידיו אמונה" לבורא העולם

"בטח בה' ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה"

(תהילים ל"ז). ["רעה" – לשון מרעה].

ומרן המשגיח הגה"צ רבינו יחזקאל הלוי לוויןשטיין זצוק"ל, היה מבאר את המילים "רעה אמונה"! שצריך תמיד האדם לרעות במרעה האמונה, כמו הגדיים במרעה העשב, שזה מקור חיותם.

כל מי שחי במחיצת מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוויןשטיין זצוק"ל לה"ה, [שנפטר בתאריך י"ח אדר תשל"ד], יכול להעיד עליו, כי הוא חי במרעה האמונה, כגדי הגמול עלי אמו, וכל צעד וצעד בשנות חייו היה באמונה החושית, כאחד שממשש בידיו את האמונה הממשית, וזאת העדות שהעיד עליו מרן בעל החזון איש זיע"א, שהגדירו בגדר **"ידידיו אמונה"**! משום שהוא ממשש את האמונה ביציאת מצרים, והניסים הגדולים המפורסמים, בקריעת ים סוף, וכן הלאה, כידוע ענין האמונה היתה מרכז עבודתו, והוא עמל להמחיש את האמונה ע"י כוח הציור. וע"י שינון בפיו. "יציאת מצרים". הוא עצמו היה גם עושה פעולות, לחוש את קריעת ים סוף, ויציאת מצרים, כשהיה בחדרו שלמעלה, בעזרת נשים של ישיבת פוניבז', הזיז את הספסלים, ואמר כאן היו חומות המים, וכאן אנו עוברים את הים. וגם הדגים במכות, איך הם היו, שכאן היו בהמות של יהודים, וכאן לא.

[כך העיד עליו הגאון הגדול רבי חיים ברמן שליט"א].

פעם הלך מרן המשגיח יחד עם אבינו מורנו ורבנו תלמידי רבי משה ברנשטיין זצ"ל, לביתו, ואז הוא אמר רבינו יונה אומר, הוזהרנו לזכור את ה' בכל עת, האם אני מקיים את זה?! היה פעם מעשה נפלא, באחד מרבני ישיבת פוניבז' בבני ברק, שסיפר:

בוקר אחד, כאשר נכנס להיכל הישיבה לקראת תפילת שחרית, הורה לו ראש הישיבה, מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, באצבעו שיתקרב אליו.

לפליאתו, כשניגש אל ראש הישיבה שמעו אומר כביכול לעצמו: "אוחזת בי צמרמורת... אוחזת בי צמרמורת..."!

התלמיד נבהל כהוגן. "קרה משהו?" שאל את רבו בבהלה. "אולי ראש הישיבה אינו חש בטוב?" הוסיף לשאול בחשש.

רבי דוד השתיקו באצבע על שפת פיו, ואמר לו: "תקשיב לרגע מה אני שומע מחדרו של המשגיח".

כשהשקט השתרר בהיכל הישיבה, נשמע לפתע קול נעים מחדרו של המשגיח, הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל. הקול בקע ועלה בנעימות מופלאה, בעודו אומר 'אז ישיר', בנגינה.

"בכל מילה שלו", מספר התלמיד, "חשנו את השמחה הגדולה והנעימה" בהן יש לומר את 'שירת הים'!".

"אני מקבל צמרמורת", אמר מרן רבי דוד זצ"ל, "מלהוכח, כיצד יהודי יכול לומר בכזו צורה מרוממת את 'שירת הים'!". ולהגיע למדרגה גבוהה זו באמונה.

והיה המשגיח מקפיד, על אמירת עזרת אבותינו במתינות, כמונה מעות, היה אומר: ממצרים גאלתנו, ומבית עבדים פדיתנו, כל בכוריהם הרגת, ובכורך גאלת וכו', וכו', ופעם כשהחזן מיהר בתפילה בעזרת אבותינו, הוא קרא לו, ואמר, כל התרופה של חולשת זקנותי מתרפאת ב"עזרת", ואתה היום גנבת את תרופותי.

כתב הרמב"ן, בסוף פ' בא, ומן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת מרע"ה, עד שנאמין שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים, אין בהם טבע, ומנהגו של עולם, והכל בגזירת עליון? היה משנן וחוזר על זה ללא הרף, ומחדיר לכולם שיש ניסים נסתרים, ואין בהם טבע.

וכשהגה"צ רבי דן סגל שליט"א, למד קודם בישיבת קול תורה, ורבותיו עודדוהו לעבור לישיבת פוניבז', כדי לשמוע שיחות ממרן המשגיח זיע"א, וכשחזר, ופגש במשגיח ישיבת קול תורה, הגה"צ רבי גדלי' אייזמן זצ"ל, שאלו רבי גדלי' המשגיח, נו, כמה פעמים כבר שמעת, את "מן הנסים" של הרמב"ן?

כך היה מחדיר עמוק בקרב תלמידיו כי כל מה שנראה טבע, הוא רק נס נסתר!

מרן המשגיח זצ"ל היה מחדיר בלב שומעיו את האמונה כמסמרות בלב, לראות הכל בחוש.

והיה אומר, מה הוא האדם? כתוב "ויפח באפיו נשמת חיים", אם כן ואיך זה שהאדם יכול לחיות, ולנשום, שבעים, שמונים, ויותר שנים, ועבודת הלב היא מליונים פעמים, בלי מספר, איך זאת? ומה זה הגידים והעצמות, מבשר ודם, והם לא מתרקבים, הנה צנורות עשויות מברזל, אחר כמה שנים כבר מתרקבים, באיזה כוח האדם הולך, ובאיזה כוח העיניים רואות? ובאיזה כוח השמיעה, שהאזניים שומעות, וכן הלאה, והלאה, כיצד מתעכל המזון בתוך גופו של האדם, מי מפריד את כוח המזון, וכוח החיוני עד שיבא פנימה זך ונקי, ומי ברא בגוף שיני שיש, לחתוך את המזון, וכן ההשגחה הפרטית בבריאות האדם, כמו שאנו מברכים בברכת "אשר יצר את האדם בחכמה", והיה מעורר שלפעמים מוצאים אבנים בכליות, ותמה, איך זה שאחרי שבעים ושמונים שנה, לפעמים כן מוצאים אבנים, ונעשה מהאוכל אבנים, וקודם לא. והרי כשמבשלים בכלים, זה כן נעשה אבנים, אלא הכל גורם רק החטא, וצריך להרגיש בטובות השי"ת על האדם, ולומר "מבשרי אחזה אלו"! והוא הבעל בית, המנהיג את האדם, ונוטע אוזן ויוצר עין.

וכך היה איש האמונה, עומד ודורש, ומכה על הסטנדר, כמלאך מן השמים, הזועק "ראו יש בורא ומנהיג לעולם!"

ופעם אחת כשבא אליו המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל, ושאל מה לומר לפני התלמידים? זעק ואמר, תאמר להם שידעו ויכירו, שיש בורא עולם! וכך גם אמר לעוד משגיחים.

וזו היתה עובדתו המתמדת, להזכיר בורא עולם.

אבינו מורנו הצדיק רבי משה בנימין ברנשטיין זללה"ה, אמר לנו כשעוד היינו ילדים, בואו לשבת בספסלי הישיבה בפוניבז' בזמן שיחותיו, בלילות ש"ק ומוצש"ק, לראות ולשמוע, אפילו בלי להבין את עומק שיחותיו, רק לראות איך שהוא דופק בסטנדר, וזועק **הכל מבורא עולם, הכל בגזירת עליון!** וכך תחדור האמונה ללבכם שיש בורא עולם!

הגה"צ רבי מאיר מינץ זצ"ל, מחשובי תלמידי ישיבת מיר, מתלמידיו, וראש ישיבה במונסי שבארה"ב, גלה עם תלמידי הישיבה, מהעירייה מיר לעבר ליטא בתקופת המלחמה, גם תלמידי ישיבה נוספים עם רבותיהם גלו לוילנא שבליטא, ביקש רבי מאיר מינץ זצ"ל מידיד בישיבה אחרת, להכנס להיכל הישיבה בגלותה ולשמוע שיחה ממרן זצ"ל, הוא נענה לו וכנס לשמוע את השיחה.

לאחר השיחה אמר לו הידיד, אני לא מבין מדוע הוא צריך לחזור כל הזמן בשיחה ולזעוק ולהכריז שיש בורא עולם, מה אני לא יודע שיש בורא עולם?

לאחר המלחמה פגש רבי מאיר ידיד זה באמריקה, כשהוא נטול כיפה, ומחללל ר"ל ש"ק. אמר לו רבי מאיר, עכשיו אני מבין וקולט מדוע עומד המשגיח ומשנן, ומכריז שיש בורא עולם? כי מי שאמונתו חזקה, לא בועט בזמן הנסיון, בבורא עולם! ותלמידי ישיבתנו יודעים בס"ד לעמוד בנסיונות, אפילו באמריקה.

וזה היה מרן הגה"צ רבי יחזקאל לווינסטיין זצוק"ל ששישים שנה עמד וחינך באמונה והעמיד רבבות תלמידים באמונה ויראת שמים טהורה.

והיה מזכיר את הכתוב "והחי יתן אל לבו", כי מי שלבו חי יתן אל לבו!

וכך הספידוהו המספידים, מתפילותיו ראינו שיש בורא עולם! בשיחותיו הרגשנו את יציאת מצרים, וקריעת ים סוף, ואכילת מן במדבר שומם, ואפשר לומר כי נסתלק מעמנו אחרון יוצאי מצרים, ומי שחי את המשכן והמקדש.

ת.נ.צ.ב.ה. וזיע"א

בימים אלו י"ל קונטרס 'מופת יחזקאל' עובדות והנהגות ממרן המשגיח זצ"ל

להשיג ברנשטיין ירושלים 25 בני ברק

גליון 7

סימן שנ"ח א' - שנ"ח, י'

פתח העירוב

גליון שבועי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.
מסודר על סדר המשנה ברורה. מותאם להספק של לומדי הדף היומי בהלכה

אם מצד שני של המחיצה אין צמחים, ניתן להכשיר את המחיצה מחמת שבצד החיצוני שלה יש י' טפחים. [ואף באופן שהצמחים יהיו כגג מעל הגדר, י"ל שבכה"ג לא צריך להגיע לד"ן גוד אסיק, כאשר השטח אינו גבוה מהגדר].

(ג) ברמ"א מביא שתי דיעות האם צריך לבטל את העפר לעולם, או מספיק לשבת אחת, והמשנ"ב פוסק כשיטה שמספיק לשבת אחת מפילו להקל. [במשנ"ב כאן (ס"ק ל"ו) כתב שצריך לבטלו בפיו. ולקמן (ס"י שע"ב ס"ק קכ"א, וס"י תרל"ג ס"ק י"ג) כתב ש"א שאפילו מבטלו במחשבה]. מכאן למדו למקרים מצויים שקבלן שופך ערימת עפר של בניה או חצץ לפני הלחי, וכיסה חלק מגובה הלחי. אפילו שהחול הזה עתיד להינטל תוך כמה ימים, מ"מ כיון שהניחו בפירוש שיסאר לשבת זו, הוי כמו ביטל לשבת אחת, ונחשב כקרקע לשבת זו, ומבטל את הלחי. וכן יש עוד נפק"מ בזה בערימת חול תחת החוט, שאם היא בגובה י' ותלולה בשיפוע של תל המתלקט, נחשבת כמחיצה קבועה באמצע צוה"פ. אבל חול שנמצא בתוך שק, וכן אבנים קשורות, נחשבות מונחות בכלי, ולא נעשה כקרקע. בין לענין מחיצה תחת צוה"פ. ובין לענין ביטול מחיצה.

מעשה שהיה בבנין ברחוב ז'בוטינסקי בבני ברק, שאברך רצה לחבר את חצרו לעירוב הפנימי, אבל היה כותל מפסיק בגובה י' טפחים. ואמרנו לו שניח עפר ויבטל אותו, ואח"כ ראינו שהניח שקי חול. ובפשטות זה לא מועיל, כי חול בתוך שק אינו מתבטל לקרקע. אלא יוציא את העפר מן השק. [אך היתה בעיה שא"כ הגשם יסחוף את החול, או שמישהו יפנה אותו. ולכן הניח אבנים גדולות].

(ד) ברמ"א מבואר שאם יש שני חצאי מחיצות וד' טפחים ביניהם, אינם מצטרפים למחיצה אחת, והגר"א חולק ומצריך עד ד' אמות כפי שמוכח בבה"ל. אבל למעשה המשנ"ב פוסק כאן שהמחיצה מתבטלת, אפילו שמדובר להקל שע"ז יעשה אח"כ היקף חדש לדירה. ולא חשש שלגר"א הוי מחיצה. וק"ו שאין להשתמש בזה למחיצה. ונפק"מ למדרגות שיש בהם ד' טפחים. שאינם מצטרפים להחשב מחיצה. וא"י"ה יבואר עוד בס"ס ש"ס"ב.

יש מדייקים מלשון התרומת הדשן, שהובא במשנ"ב (ס"ק ל"ב) שהחסרון ברוחב ארבעה משום שראוי לעמוד עליו ולהתעכב. ולפ"ז באופן שמדובר בדבר חלש שאי אפשר לעמוד עליו, לא יפסל צירוף המחיצות. ויש חולקים.

סעיף ו', השו"ע כתב עוד תיקון, שיעמיד מחיצה חדשה לפני הכותל הישן, באורך י' אמות, וע"ז נחשב שהשטח מוקף מכח המחיצה החדשה, כי אין צורך במחיצה שמאחוריה, וכיון שהחדשה מספיקה להתיר את המקום [אילו היה פירצה מאחוריה], הוי כמו היקף חדש לשם דירה.

בדברי השו"ע יש כמה דינים חדשים. (א) כשיש מחיצה פנימית, אע"פ שבלעדיה לא היה אסור כי הישנה עדיין קיימת, מ"מ נחשב שההיקף ע"י המחיצה הפנימית. ומ"מ זה דוקא כשהיא משמשת להיקף החיצוני של השטח, אבל אם יקיף בפנים מקום כלשהו, כגון שיקיף באמצע הקרפף שטח של י' אמות על י' אמות, לא נחשב שהקרפף מוקף לדירה, למרות שהמחיצה החדשה שגודרת ומבדילה את הקרפף מהשטח שבאמצע נעשית לדירה. וכן מוכח מהדין שאם בנה בית בתוך הקרפף אינו מתיר. והטעם, משום שההיתר נמדד לפי המחיצות שגודרות את המקום מלהיות פרוץ לשטח שבחוץ.

סימן שנ"ח סעיף ב', ומה נקרא מוקף לדירה, זה שבנה בו בית דירה, או שפתח לו פתח מביתו ואחר כך הקיפו. מבאר המשנ"ב (ס"ק י"ט) שדין זה הוא גם בבנה בית באותו מקום, שאם הקיפו מתחילה ואח"כ בנה בו בית, נחשב מוקף שלא לשם דירה. לפ"ז הגדרות שעושים סביב לאתרי בניה לפני שבה את הבית, אינם נחשבים למוקף לדירה. אמנם המשנ"ב דן לומר שהיקף שנעשה בפירוש על דעת שיבנה בו בית, אפשר שיש להקל ולומר שנחשב מוקף לדירה. מ"מ דין זה יועיל רק אחרי שיבנה את הדירה [כמבואר בשער הציון (ס"ק כ"א) שרק דעת הרמב"ם להקל שמספיק כוונה לשם דירה, בזה המשנ"ב לא היקף, אלא צריך שיהיה דירה]. אבל קודם שבנו קומה אחת, עדיין זה היקף ללא דירה. עוד יש לחלק שהגדרות של אתר הבניה לא נעשו בשביל הדיורים כלל, כי בזמן שיתחילו להתאכלס, יורידו את הגדרות האלו, וא"כ הם לא נועדו לשמש את הדיורים.

אבל כאשר מדובר על אתר בניה בתוך העיר או השכונה המוקפת בעירוב, א"כ כבר יש היקף מסביב לכל השכונה שנעשה לשם היקף של הבתים, והשאלה בדין אתר בניה היא אחרת, כלומר האם הוא מופקע משימוש לדירה עד גמר בניה [ואז יהיה דינו כמקום שנזרק], או שמא שטח האתר נחשב חלק משימוש הדיורים והוא בכלל ההיקף לדירה. ולמעשה הוראת גדולי ההוראה שבשעה שמקיפים את השטח לחפור בו, נעשה למקום שאינו משמש לדירה ונאסר, ולכן יש להקפיד שהגדרות שמקיפות את האתר יהיו כשרות כדי שהשכונה לא תהיה פרוצה למקום האסור. אבל בשעה שכבר בונים קומה אחת, ובשם מרן הגר"נ קרליץ שליט"א אומרים שאפילו מזמן שיצקו יסודות, נחשב עומד להעשות דירה וטפל לעיר. ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל הוסיף שאם הפסיקו את הבניה לזמן ארוך, שוב חזור האיסור שאינו משמש לדיורים.

ברמ"א. ואם קשה עליו לפרוץ הכותל, יש אומרים דיכול להניח עפר אצל הכותל משני צדדים וכו'. הרמ"א הוסיף שאם קשה לו לפרוץ בכותל, יכול לבטל אותו ע"י עשיית ערימת חול, באופן שהכותל הוא פחות מ20 טפחים, והערימה עד גובה של 9.9 טפחים לפני הכותל, ורוחב השטח שעליה יהיה לפחות ד' טפחים, יוצא שהערימה היא קרקע ללא מחיצה, ונשאר בגובה הכותל מעל הערימה פחות מ' טפחים ואין בזה שיעור מחיצה. ובזה נחשב כאילו פרץ את הכותל. וכאשר יסיר את החול נחשב לו שעושה מחיצה חדשה לשם דירה.

בדברי הרמ"א מבוארים כמה יסודות הלכתיים בהלכות מחיצה. (א) מחיצה שהתכסתה בחול, אין לה דין מחיצה, ומוודים רק ממה שנשאר מעל פני החול. דין זה מצוי מאוד בגדרות שגובהן מטר מצומצם או מעט יותר, ובמשך הזמן מצטבר חול לפני המחיצה, ולא שמים לב שלא נשאר בו שיעור מחיצה. [וכמובן שניתן לומר עומד מרובה, אך רק עד י' אמות ובקו ישר].

(ב) על פי זה יש לדון במקרים שצומחים עשבים לפני המחיצה, האם הם ממעטים משיעור המחיצה. ויסוד הנידון האם הם נחשבים כקרקע. יש מחמירים אם הם צפופים ואפשר להניח עליהם חפצים, שבה מספיק להחשב קרקע. ויש מקילים שמחשבים לפי מה שיהיה אם אדם יעמוד עליהם. כלומר אם הם קשים שגם אדם שיעמוד עליהם לא ימנע אותם, הם נחשבים כקרקע, ואם אדם ימנע ובמקום גובה חצי מטר ישאר מהם רק עשר ס"מ, מחשבים אותם לפי 10 ס"מ. ולפעמים גם זה כבר גורם לפסול, כאשר לא נשאר מעל זה שיעור מחיצה.

ב בשו"ע מבואר שמספיק לעשות כותל ישר, מקביל לכותל הישן. וקשה שהרי השטח שבין שתי הכתלים עדיין הוא חלק מהקרפף, ואינו מובדל, א"כ עדיין הקרפף מוקף במחיצה הישנה, [והכותל הוא לא עדיף מדבר שבנה באמצע הקרפף וכו']. ומבאר הבה"ל בשיטת הרא"ש שמדובר שהכותל תוך "אמות לכותל הישן, ואז אילו יפרוץ הכותל הישן יהיה היתר על ידי החדש, כיון שהפירצה שביניהם פחות מ' הוי כפתח שאינו אוסר. ולכן המחיצה החדשה היא היקף חדש, שעושה שלא צריכים את ההיקף הישן [בקטע של "אמות].

וצריך להוסיף ביאור בדברי המשנ"ב, שהרי פתח פחות מ' צריך שיהיה עומד מרובה, כמבואר בשו"ע (ס' שס"ב ס"ט), וכאן אין מחיצה באותו צד של הפירצה.

ומבואר בזה שיש דין מחדש בעומד מרובה, ובחזו"א כתב לבארו,

ויש שתי נוסחאות בביאור דבריו. א] שמקום הנגדר כוחו כמחיצה לסתום בעומד מרובה. וכיון שהשטח של הקרפף עד המחיצה החדשה גדור, זה יוצר עומד מרובה על הפירצה שבין החדשה לישנה.

ב המחיצה הרחוקה שגודרת את רוח צפון, יכולה להשלים את הפירצה שבין הכתלים בכיון צפון. ואע"פ שאינה כנגדה, מ"מ זה אותו רוח ואותו כיוון. (ראה בשירטוט) ואכמ"ל.

ולפ"ז נפק"מ להרבה מקרים שיש פירצה בין הגדרות, שאם הגדרות אינן חופפות, נוקטים דהוי פירצה בקרן זוית האוסרת, אבל אם הגדרות חופפות יש דין עומד מרובה.

ומ"מ דין זה יתכן שהוא נמדד לפי צורת המקום הנגדר, או לפי המחיצה הגודרת. ולפ"ז יש הרבה מקרים שלא יהיה דין עומד מרובה, ואכמ"ל. וע"ז נאמר שצריך להיות בקי בדיני עומד מרובה.

סעיף ט'. ביאור הלכה ד"ה הזרעים. הביאור הלכה מסתפק במקום שהוקף לדירה ואח"כ נזרע ונאסר ואח"כ סילקו את הזרעים, האם המקום חוזר להתיר, או שמא נעשה כמקום שאינו מוקף לדירה, וכדי להתירו צריך לפרוץ את המחיצות ולהקיפם מחדש לשם דירה כמבואר בסעיף ב'. ומביא מלשון הרשב"א ובעל המאור והר"ח שהזרעים מבטלים את המחיצות, משמע שנעשה מקום שאינו מוקף לדירה. והוסיף שלפ"ז גם בחצר יתבטלו המחיצות, כיון שדעת רוב הפוסקים שגם חצר נאסרת, וסיים שבמקום פחות מבית סאתיים שסילק הזרעים וגם הוא חצר, מסתברא דהמיקל אין למחות בידו.

מלשון המשנ"ב מבואר שבנזרע שטח יותר מבית סאתיים, יש למחות ביד המיקל, ומשמע שגם באופן שנזרע רק חלק מהשטח ואפילו מיעוט החצר, כיון שיש בו ב"ס נתבטלו כל המחיצות, כדמוכח מהבה"ל שהביא דברי הראשונים בחצר שנתמלאה מים יותר מב"ס, שזה מדובר כאשר הם מיעוט החצר. והחזו"א (ס' פ"ח ס"ק כ"ו) כתב שאם נזרע רוב החצר או כולה אין להקל, אבל בפחות מב"ס [לגבי כלים ששבתו בבית] יש להקל בשעת הדחק מטעם אחר, משום שיש לסמוך על השיטות שבפחות מב"ס אין איסור. בדברי החזו"א מבואר ג"כ שביטול מב"ס אין להקל, אלא המחיצות נתבטלו וצריך לפרוץ ולסגור מחדש.

דין זה הוא נפק"מ בהרבה מקרים שהיתה שדה או שטח קוצים יותר מבית סאתיים, בתוך היקף העירוב, וטיפולו בשטח לבטלו מדין קרפף, כגון שעשו בו שבילים או כיסחו את כולו, ומ"מ עדיין יש איסור מפני שנתבטלו המחיצות. והפתרון הפשוט בזמנינו, להסיר חוט אחד מראש העמוד ולהחזירו מיד, והרי ברגע שהסיר את החוט נעשית פירצה יותר "אמה וכשהניחו חזר וגדר לשם דירה. אבל יש בעיה בישובים המוקפים גדר שאי אפשר לעשות בהם את הפתרון הזה.

עוד נפק"מ בחצר הבנין שעלו בה קוצים, לגבי להכניס ממנה לבית, ואי"ה יבואר לקמן.

בה"ל ד"ה אבל. הבה"ל הביא דברי הדבר שמואל שמצדד להקל בעיר מוקפת חומה, שאפילו אם יש בתוכה שטח יותר מבית סאתיים זרוע, אינו אוסר את העיר, והנה על פי דבריו יש הרבה ישובים שמקילים להכניס שטחים שמוגדרים כקרפפות, ויש שעושים כן גם בשדות ממש. אבל הבה"ל כבר הביא שהאחרונים פקפקו מאוד בדבריו, והביא שהחכם צבי כתב להסכים בשעת הדחק שאי אפשר

בשום אופן לתקן שלא יכשלו רבים. ולפ"ז ודאי שיש להימנע מלטלטל במקום כזה, שהוא רק בבחינת להציל שלא יכשלו. ובחזו"א (ס' ס"ח ס"ק כ"ה) כתב שנראין דברי האוסרים, וידוע בשמו שאין להקל בזה כלל. ולמעשה ההוראה הכללית לעירובים עירוניים להוציא את השדות ולהקיפם בפנ"ע, אלא שבמקומות שאינם יכולים להשקיע בעירוב, עושים לפחות עירוב עם שדות, ויש להימנע מלטלטל בהם.

אמנם המעיין בדברי הדבר שמואל (ס' רנ"ט) יראה שגם הוא לא כתב להתיר מציאות כזו שמקיפים שדות ממש, ובשטחים גדולים כאלו. אלא על מקום שקרוב לבתים שמיועד להרווחת העיר ואינו מיועד לזריעה, וגם זרעו אותו לתקופה קצרה ויחזרו וישתמשו בו אח"כ, וז"ל, שאם אמרו שהזריעה מבטלת דירת הקרפף, אין לנו לדון ממנו שגם מקצת קרקע בבניינה והיקפה, שרוצים לכתחילה להניח מבפנים לחומה מקום הרווחה, חלקה אחת רחבת ידיים בלי שום בנין, לחיזוק שמירת העיר ולגיונותיה לשעת הצורך, כמנהג רוב העיירות הבצורות, באופן שאותו המקום הפנוי לא יקרא מבטל היקף הדירה, אלא אדרבה מאשר ומקיים שמו ותכלית כוונתו הרצויה להקיף ולשמור דירת יושביה. עכ"ל. ולפ"ז שטחים שנועדו לחקלאות אין בהם היתר זה. וגם בשטחים הפנויים המצויים בזמנינו, פעמים רבות אינם מיועדים כלל לשימוש העיר. ועוד שהדבר שמואל דיבר בהיקף של חומה, ולא בצורות הפתח של העירוב, שאינו מגדיר כלל את שימוש העיר.

ועיין עוד בארוחת שבת (פכ"ח הערה ע"ח) כתב עוד שדברי הדבר שמואל הם רק כשלולי הזרעים היה בו דירה חשובה של בני העיר, שבוה היקף עיר עדיף מהיקף חצר, אבל אם היקף העיר מרוחק מהבתים, ובין הבתים לגדר יש שטח שאין בו שימוש גם בלי הזרעים, הרי זה כמקום שהוא קרפף, וגם לפי הדב"ש הוא נאסר ע"י הזרעים, וכתב שלפ"ז אין להקל בישובים שיש שדות והגדר רחוקה מהבתים.

סעיף י'. מי שיש לו גינה בחצר וכו', אם יש בה רק סאתיים או פחות, אסור להוציא ממנה לבית. בסעיף זה מבואר דין חדש ומחודש, שאע"פ שקרפף שהוא רק בית סאתיים או פחות, ואינו נעשה ככרמלית, ומותר לטלטל בתוכו יותר מד' אמות, ומותר להוציא ממנו לרשות היחיד כגון לחצר, מ"מ ממנו לבית אסור להוציא, וכן אסור לטלטל מהחצר לקרפף כלים ששבתו בבית [אף אם הניחם מעט בחצר]. וכתב המשנ"ב (ס"ק ע"ז) שהדין הזה נאמר גם כשכל המקומות של אדם אחד, ואין חסרון של עירובי חצרות. ולפ"ז גם עירוב לא יועיל להתיר טלטול כזה.

לפ"ז אם יש חצר מוזנחת שעלו קוצים ברובה, היא נעשית לקרפף פחות מבית סאתיים שאסור להוציא ממנו לבית, ונפק"מ אם ילד זרק משחק או נפל לשם חפץ כלשהו, אסור להעבירו לבית [ולכאף גם אסור להוציאו לחצר כיון שהוא כלי מהבית, וצ"ע]. וכן העיר בעל החכמת הלב. והעיר שא"כ גם לא יועיל לנקות את הקוצים, אלא יצטרכו לכתחילה לפרוץ את המחיצות, לפי מה שהסתפק הבה"ל (בד"ה הזרעים) והיקל רק בשעת הדחק. ולפ"ז גם באופן שמדובר במיעוט החצר, מ"מ השטח הזרוע עצמו הוי קרפף, ואסור לטלטל ממנו, אם נפל חפץ בין הקוצים.

והנה לגבי ההלכה בדינים אלו, שנחלקו בהם הראשונים, עיין במשנ"ב (ס"ק פ"ג) שכתב שני אופנים, א) אם יש בזרעים שיעור בית סאתיים, ולא יותר, מהשטח הזרוע אסור להכניס לבית. ומשאר החצר, משמע בשו"ע שיותר, ויש אוסרים, ומדבריו בהמשך מבואר שיש להחמיר. ב) אם בזרעים יש פחות מבית סאתיים, בשאר החצר אין להחמיר, ובמקום הזרעים לכתחילה יש להחמיר, ובמקום הדחק יש לסמוך על המקילים. אמנם בבה"ל (סוד"ה הזרעים) משמע שמיקל בשעת הדחק רק לאחר שנעקרו הזרעים, אבל בשעה שיש זרעים יש להחמיר גם בשאר החצר. וצ"ע. וע"ע בבה"ל ס' שני"ט ד"ה רחבה, ובס' שע"ב ס"א ד"ה א. ובחזו"א (ס' פ"ח ס"ק כ"ד) כתב שאין לחלק בין מקום הזרוע לשאר החצר, משום שאם המקום הזרוע אסור להוציא ממנו לבית, ממילא החצר פרוצה למקום האסור לענין זה. ולכן יש להחמיר בפחות מב"ס גם מהחצר, ויש להקל בשעת הדחק. ובאופן שהזרוע הוא מיעוט מהחצר ופחות מב"ס, כתב (שם ס"ק כ"ה) שמותר אף מהמקום הזרוע. וצ"ע למעשה.

י"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון תורה רבותינו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

כי תשא תשע"ט

ג"כ ראש העיר, ונמצא דלאותו העיר הדבר שוה, כיון שהם פוסקים כמוהו, ומשכח"ל מעות עיה"נ שמקדישם למחה"ש, דשויים לענין שיכול למוכרם לאותה העיר.

העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל (ל' ט"ו)
הביא מרן הגר"ד לנדו שליט"א: הקשה הרמב"ן מאי טעמא לא מנו מוני המצוות לאוין דלא ירבה ולא ימעיט, ואולי י"ל דנתינה למחצית השקל אינה הקדשה לשם מצות מחצית השקל אלא נתינת פרעון עבור חיוב זה, ולולא קרא הו"א דשייך ליתן יותר ופחות [ואולי אף בגדר של נתינה בלתי מחויבת, אך למטרה זו, דס"ד דיש אפשרות בזה לולא גזירת הכתוב], וכיון דנאמר הקרא בזה לא שייך ליתן למטרה זו יותר, והו"ל חולין, וא"כ ליכא לאו [וליתן לציבור במסירה דיפה יפה ליכא איסור, ולכוון בזה למצוות מחצית השקל א"ע למצוה דהיא פרעון וכנ"ל], ולענין לא ימעיט הכא נמי הוא דכל שנתן פחות לא חל על"י שם מחצית השקל והו"ל חולין. ואף אי נימא דלא כרמב"ם ואפשר ליתנו שתיים מ"מ י"ל דמיתלא תלי במה שיתן אח"כ, ועי', וכ"ז צ"ב. [וגם אינו מוכרח דהלאוין משנים מהות הענין]. ודו"ק.

ובמתכנתו לא תעשו כמוהו (ל' ל"ב)

הביא מרן הגר"ד לנדו שליט"א: העושה שמן המשחה עובר בל"ת, ובהוריות י"א ב' איתא פלוגתא היאך עשייתו של שמן המשחה אם שולקים בו את העיקרים או שורין את העיקרים במים וכו' ולדעה ראשונה הוי ע"י נס שהרי אינו מספיק מעט השמן לזה. וקשה לפי"ז אמאי חייב על עשיית שמן המשחה והא לאו מעשה דידי' הוא אלא ע"י נס נעשה, ואמר שאח"כ ראה שהפנים יפות שואל כן. ואמר די"ל שגם המ"ד דע"י נס נעשה מודה שכשר גם בדרך הרגילה ששורה במים וממילא האיסור הוא בעושה ע"י שרי' במים. (א"ה הראוני שהגרא"מ באהל משה תירץ כן). ואמר דאין לומר דכיון דהדרך הוא שנעשה ע"י נס ה"נ חיובו הוא ע"י עשי' בנס דחשיב מעשה שלו כיון דכך הוא הדרך בעשייתו.

נתינה, נקייה מכל רבב

העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ה'. (כי תשא, שמות ל, טו)

מדוע לא ירבה העשיר, שיש לו המון כסף. ובפרט אם ברצונו לפטור את העני מלתת את כל המחצית, והוא בטובו הגדול, יותר, שיתן העני רק פרוטה - לצורך קיום מצותו. ואת

ולקחת את כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד (ל' י"ג)

תרומת הלשכה משמע בירושלמי שקלים פ"ג ה"ב דמברכין על הרמתה, [ועי' בפ' הנדמ"ח ע"ש ה"ר משולם שפירש מה שאמרו בירושלמי מפני הברכה, שהוא טעם למה אין נכנסין עמו דאין הברכה אלא בדבר הסמוי מן העין, עי"ש בגירסתו, ולדידי' לית לן לחדש דמברכין על התרומה], וענינה של תרומת הלשכה הוא לפי דבשקלים יש תערובת של קדושת תרומת הלשכה ושל שיירי הלשכה, ויתכן דהמצוה דאורייתא של מחצית השקל, אינה אלא על קדושת תרומת הלשכה, לפיכך ראוי להפריש חלק תרומת הלשכה משיירי הלשכה, ועוד יש בזה ענין שמזכה את ההרמה לכל ישראל גם על העתידין לתרום, והרמב"ן בפ' על התורה כתב גם דאפשר דע"י הרמה זו נתקן הא דהעשיר לא ירבה, דגם אם ה' מי שריבה ושקל יותר ממחצית השקל, מ"מ בהרמה אין לו אלא ככל השוקלים, וגם בג' ההרמות מזכה לבני ארץ ישראל ולמוקפים לה ולבני בבל. (חידושים וביאורים)

מחצית השקל בשקל הקדש (ל' י"ג)

הביא מרן הגר"ד לנדו שליט"א: כתב הרמב"ם פרק ג' משקלים, נתנו ממעות מעשר שני יאכל כנגדו בירושלם, מדמי שביעית יאכל כנגדו בקדושת שביעית, ה' של עיר הנדחת לא עשה כלום. ולכא' דברי הר"מ צ"ע בתרת, א' דהא לעולם לא יגיע בזה לשיעור של מחה"ש, כיון דהוי איסוה"נ ולא שוה מיד, ולמאי הלכתא נקט לה, ובשלמא שביעית ומע"ש, מאחר שאוכל כנגדם שוה כשיעור, [ומיהו ג"ז א"ש רק אי נימא דס"ל להרמב"ם כשי' קמאי (רש"י, והר"מ בתו' קידושין נ"ו א') דאוכל כנגדן כדי לפדותן, ודמי השביעית יוצאים לחולין, דאי כשי' ריב"ם דהוא משום קנס, ואינו יוצא לחולין, אכתי צ"ע דכיון דלא יצאו לחולין, הם שוים פחות ממחה"ש דכיון דפירות שביעית צריך להזהר לאוכלן כדן, שוים פחות] אלא בדמי עיר הנדחת מאי איכא למימר, הא לא שוו מיד. ב. ק' היאך מצי חייל ההקדש, הא הוי ככל חלות שאינו יכול לפעול באיסוה"נ, [וזה ק' גם במע"ש ושביעית, דמאי אהני במה שאוכל כנגדן הא לא חיל ההקדש ויצטרך להקדישם שוב לאחר החילול].

ועל הקו' הב' י"ל בגוי ששקל עבורו דלגוי אי"ז איסוה"נ ויכול לפעול ההקדש עבורו.

ויל"ד בזקן ממרא שהורה על חפץ שאינו איסוה"נ או על עיר שאינה עיה"נ וחלק על ב"ד הגדול והזקן ממרא הוא

טוב מהאבות, א"א שימרדו בבורראם לעשות עגל, א"א הסיתום הערב רב, שהם גוים מושחתים במדות נעבות, לב מקולקל, ולכן אף שראו קריעת ים סוף וכל האותות ומופתים, ומעמד הר סיני, לא קבלו מזה כל השפעה, ולא הוטבו, כי לבם הרע דחה כל השפעה רוחנית ולכן נצלו את ההזדמנות, להסית את ישראל לעשות עגל, ובזה יש לימוד גדול לנו שכל זמן שלבנו מלא ממדות רעות, אין אנו יכולים להיטיב את עצמנו לא התורה שאנו לומדים, ולא הישיבה שאנו נמצאים בה בכחם להשפיע להיטיב אותנו כל עוד לבנו אינו נקי, מלוכלך ממדות, למשל בעל גאווה אינו יכול לראות ברכה בלמודו, כיון שאם לא יבין מבהו, יראה פחיתות כבוד לעצמו לשאל, ולא הבישן למד, ולכן אם אנו רוצים להצליח בלמוד, ולקבל השפעת הישיבה עלינו קודם כל להסיר המדות הרעות, ולטהר את לבנו. (נרשם ע"י תלמידו הרה"ג ר' מאיר וונדר שליט"א)

זכירת מעשה העגל בדרשת יום כיפור

כששהה **רבינו החזון איש** במינסק כפליט בימי מלחמת העולם הראשונה גר כשנתיים ומחצה בדירת הגאון ר' זלמן סורוצקין זצ"ל הבית כנסת במינסק שבו התפללו יחדיו רבינו והג"ר זלמן היה נקרא ר' איסרק"ס חדר בחדר' הזה היה מנהג קבוע כל יום ששי אחר קבלת שבת היה קם ראש הקהל ומכריז על דרשן מבין הקהל מבלי להודיע לדרשן קודם שהוא ידבר פעם אחת בליל כל נדרי הוזמן הג"ר זלמן לדבר באופן פתאומי הגר"ז מעודו השתדל לא לדרוש ביום הכפורים אך הפעם לא היתה לו ברירה ורעיון בקשר למעשה העגל' נצנץ במוחו פנה הגר"ז לשכנו לתפלה החזון איש בשאלה האם הגון לדרוש ביוה"כ בנושא זה החזון"א השיב בחיוב הוא עלה לבמה ודרש במשך שעה ארוכה בנושא וירד משה מן ההר הודפס בהדעה והדיבור מועדים כשכל הקהל מתייפח עמו בבכי ומתעוררים לתשובה בדרתו מן הבמה אמר לו החזון"א בדברי מר נתעוררו לתשובה רבים מכאן וגם אני. (סופר לר' אהרן סורסקי).

מעלת לוחות שניות

פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים (ל"ד א')

יגעת ומצאת תאמין יגעת ומצאת תאמין' פירש הגר"א שאחר היגיעה והעמל ניתנת התורה בבחינת מציאה, והיינו שעבודת האדם צריכה להתרכז בהכנת הכלים לקבלת השפע, היגיעה היא שעושה את הכלי, ואחריה ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה'. מעלת לוחות אחרונות אמר בזה מרן ראש הישיבה רבי שמואל רוזובסקי זצוק"ל כי לוחות הראשונות ניתנו ככלי מוכן ומזומן, ואז"ל (ילקוט פ' עקב) שבשעה ששבין משה אמר לו הקב"ה "אילו חצבת הלוחות ויגעת בהן ונצטערת לא היית משברן" כלומר, שאילו היה עמל בהן להכינו בידם לא היה מאבדם, אבל לוחות אחרונות, כיון שהוצרך לחצבן במו ידיו ולהכין הכלי בכח היגיעה, היא קנין הנצח, ולא כמתנת שמים העלולה להאבד. הכנת הכלי - ע"י היגיעה וכיוצא בזה לענין הכשרת לוחות הלב לתורה, וכדי לקיים "כתבם על לוח לבך" שכיון

חלקו הנותן עד לכדי מחצית השקל, יתן העשיר ?

מבאר כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל, שאם העשיר נותן, בגלל עשירותו, מעט יותר. ואף אם כוונתו היא, כמובן, לשם-שמים - לפטור את העני. אבל יידע, כי הוא נותן לא רק את מחצית-השקל, אלא הוא נותן גם "גאוה" שלו, הוא נותן בגלל "העשירות" שלו, ואז אין זו נתינה רק לצורך התרומה, אלא יש בה נתינה נוספת המגרעת את חלקו הטוב.

והרי ההלכה היא (עיין רמב"ם הל' שקלים הלכות שקלים פרק א הלכה א) שעני שאין לו מחצית השקל, מחזר על הפתחים ומוכר כסותו בשביל לקיים את המצוה. והרי מי יתן לו את ה"צדקה" עבור "מצות מחצית השקל" ? בודאי, העשיר.

ואיך לא יהא בנתינת "צדקה" של העשיר, עבירה שהעשיר לא ירבה ?

ובודאי זהו תלוי בכוונה בלבד של הנותן, ולא של העני המקבל. כי הלאו לא אמור גם אצל העני. ועל כן ניווכח, שהכוונה של העשיר, מבררת, האם הוא "מרבה" להעני" או נותן לו אפשרות לקיים המצוה.

וזהו מאד מאד מסוכן להיות במצב של חוט-השערה, בין קיום מצות צדקה, לבין עבירה על לאו [שאת כל ממנו צריך אדם לתת בכדי שלא יעבור על לאו, רמ"א שו"ע תרנו, א].

ובמקביל לו, גם העני, אשר הוא איננו נותן, אך ורק בגלל "עניותו", כי הוא בלתי מאמין שהעושר והכבוד, הם מלפניו. וכי האם "משלו" הוא נותן לחפצי-שמים ? ואם כן, הוא לא נותן, לא בגלל שהעשיר נותן עבורו, אלא הוא נותן כי הוא "איננו-מאמין" שמה שאין לו כסף, זהו מאת ה'. ומה שיש לו - גם זה מאת ה'.

ולא כך בונים בית-המקדש עם "גאוה" ועם "הירות", או עם "חוסר-אמונה" בה'.

שלימות במדות

שח מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל בישיבת כפר סבא ש"ק ש"ק פ' כי תשא י"ח אדר א' תש"ח. כשאנו רואים בפרשה את מעשה העגל כבר מתעוררת תמיהה ששואלים אותה הראשונים, איך יתכן שאנשי דור המדבר, יעשו את העגל הלא הם בעצמם עבדו מקודם במצרים בפרך, ועכשו עשה להם הקב"ה נס וגאלם משעבודם, קרע לסה ים סוף, וטבע בו במצרים, הוריד להם המן, שיהי' להם לאכול, ובפרט נתגלה להם בכל כבודו על הר סיני, ואמר אנכי ה' לא יהי' לך אלהים אחרים על פני ואמרנו נעשה ונשמע, ומה ראו לעשות את העגל. ומבארים שהערב רב הוא שהסיתם לעשות עגל. אבל גם זה דוחק כי אינו מובן גם עליהם, מדוע עשו את העגל, הלא גם הם ראו את כל הנסים והנפלאות, והכירו בקב"ה אבל יש חילוק גדול בין ישראל וגוי ערב רב, ישראל שרשם באבות שהם מקור הטוב והחסד, סמל של הטבה וגמילות חסד, ולכן כיון שהשרש ממנו באו הוא טוב, וראו הנסים והנפלאות, ולכן כיון שיש בלבם זיק של

שחצבן בעמל, הקב"ה כותב תורה עליהן, כי "המכתב מכתב אלקים" והם משתמרות בליבו (זכרון שמואל עמ' תק"צ)

בחריש ובקציר תשבת (ל"ד כ"א)

הביא מרן הגר"ד לנדו שליט"א: חרישה בשביעית היא איסור עשה דילפינן לה מבחריש ובקציר תשבות, ולפי"ז דן המנ"ח (מצוה שכ"ו) דנשים לא יהיו מצוות על איסור חרישה דהו"ל מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, ע"ש. ואיכא למימר דלא הוא חרישה מצות עשה שהזמן גרמא, דבתו"ב בר"ה י"ב ב' (בד"ה מנהג) איתא דאסור לעבוד בפירות שביעית היוצאים לשביעית ואפילו לצורך שמינית ע"ש, ואי נימא דאף אחרי שביעית איכא איסור זה כיון דהפירות של שביעית הם, א"כ משכחת לה איסור חרישה אף בשאר שנים בפירות של שביעית היוצאים למוצאי שביעית וכגון בנות שוח הגדל במשך ג' שנים ונמצא איסור עבודתן כל ג' שנים ולא הוא מצות עשה שהזמן גרמא.

ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה"א (ל"ד כ"ו)

הביא מרן הגר"ד לנדו שליט"א: יש להסתפק אי שרי לטלטל ביכורים להביאם למקדש ביו"ט, דאע"פ שיש בהם אכילת כהנים, מ"מ עיקר הבאתן למקדש היא לקיים מצוות ביכורים וכהנים משלחן גבוה קא זכו, וא"כ לא יותר טלטולן למקדש דהוי הוצאה לצורך גבוה ולא אישתרי מלאכה ביו"ט אלא לצורך יו"ט וכדדרשינן לכם ולא לגבוה והוצאה בכלל שאר מלאכות לענין זה. ועי' במהרי"ט אלגאזי רפ"ד דבכורות (והובאו דבריו במנ"ח מצוה צ"א) שכ' בשם תו' חיצוניות דאין מביאין ביכורים בעצרת, ובמהרי"ט שם כתב טעמא דאין מביאים משום קרבן שלמים הבא עם הבכורים, ולכאורא י"ל טעמא אחרינא, דאם דין הבאת ביכורים בשמחה וכדין שמחת יו"ט, י"ל דאין מביאים הביכורים משום דאין מערבין שמחה בשמחה. מיהו יש לדון מחמת דאפשר להשאל על הביכורים (כמש"כ המנ"ח שם, וכן מבואר בתוס' הרא"ש קדושין ל"ח א' ד"ה וה"ה) ויהיו ראויים לצורך הדיוט וא"כ אין איסור לטלטלן ביו"ט, אמנם אכתי איכא נפ"מ בגוונא דא"א להשאל על הבכורים וכגון היכא שכבר הפריש תרומה ונתנה לכהן ואם ישאל על הביכורים יעבור למפרע על הלאו של מלאכתו ודמעך לא תאחר, ועל התרומה א"א להשאל כיון שנתנה לכהן, א"נ כגון שאכל מהשיריים שאין נשאלים ע"ז דנמצא אוכל טבלים למפרע.

וכל זה מדאורייתא אבל מדרבנן יש עוד איסור בהבאת ביכורים ביו"ט משום דמתקנן לאכילה דאסור לתקן ביו"ט, וקעין זריקת הדם דמתיר הבשר באכילה דס"ל לרבא (ביצה כ"ב) דלא יזרוק ביו"ט, יעו"ש.

הפטרת פרשת כי תשא

בחינה של בין-אדם-לחברו

... וילך אחאב לקראת אליהו. ויהי כראות אחאב את אליהו ויאמר אחאב אליו האתה זה עכר ישראל. ויאמר לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך בעזבכם את מצות ה' ותלך אחרי הבעלים. (מלכים א, יח, טז-יח)

אין לנו מושג האיק מלך-ישראל שידוע בדיוק בשל מה יש בצורת בארצו, והוא יודע בדיוק היכן מצויים המפתחות (עיין גמ' תענית ב.), והוא מחפש אותו נואשות. וכאשר הוא מגיע לפני מי שהמפתח בידו, הוא הולך בצעדים בטוחים לקראתו, ומיד כאשר הוא רואה אותו, הוא 'מתווכח' איתו, ומכנהו בשם הנורא, עוכר ישראל. עד שאלהו הנביא, זה שהמפתח בידו, נראה כמי שנאלץ להתגונן בפני הטענה הזו, והוא משיב לו כטענתו, לא אני... אלא...אתה הוא העוכר את ישראל, ומטעים את תשובתו באומרו, כי אם אתה ובית אביך בעזבכם את מצות ה' ותלך אחרי הבעלים.

ומבאר כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל, שאין בזאת התעלמות של אחאב, מפני העובדות הנכונות, אודות העבירות הרבות שלו, ובגללו. אלא טענה ברורה היתה בפי אחאב, - מדוע אתה...מזיק ? הלא כשיש רעב והבצורת כבדה, זהו מזיק את השני... ועל אף שאתה מלאך ועושה את שליחותך, אבל אל לך להיות 'מזיק' את הבריות כולם.

פעם סיפרו לפני רבנו ישראל מסלנט זצוק"ל, אודות איש צדיק אחד, שמפורסם עליו, כי הוא צדיק גוזר והקב"ה מקיים דבריו. ואם משהו פוגע בו, הוא ינזק. ואמר רבי ישראל, אם כן מה היא גדלותו ? האם בכך שהוא אדם-המזיק?

זהו המבט האמיתי אודות הכח הלוח, שהוא יכול להביא את ה' לקיים את כל-דבריו. הוא אמנם צדיק, אבל יכול הוא בקלות להיותו, אדם המזיק.

וזאת היתה חובת ההוכחה של אליהו הנביא אל אחאב, ובכך יסיר את טענתו, ויוכיח לפניו, כי העבירה - היא המזיק, ולא אני הוא המזיק. ומה מאד קשה להפנים את העובדה, המאד מציאותית, שלא הערוד ממית, אלא החטא ממית, (גמ' ברכות לג.).

הכרה

וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים. (מלכים א, יח, לט)

מצינו אצל שלמה המלך בתפלתו שאמר (מלכים א, ח, ט) **למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלוקים.** ואולם כאן אמרו, ה' הוא האלוקים, - פעמיים.

והטעם שאמרו כל העם פעמיים, ולא הסתפקו בהכרה שיש כבר בפעם האחת.

מבאר כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל, שבכדי להגיע לידי ההכרה הברורה, גם במעמד בו נתגלתה האמת לפניהם, באופן הכי ברור, צריך להגיע אל הפעם השניה. ואף אנו אומרים זאת בסיום תפלת נעילה בצאת יום הכיפורים 7 פעמים.

דאף שיש בזה ענין של 7 עליות ברקיעים, אבל בכדי להגיע לידי 'שייכות' לגובה שבעת הרקיעים הללו, צריך להגיע לפנימיות ההכרה שבתוככי האדם. ובזה רק לאחר שבע הכרות, הכרה מעל הכרה שבע פעמים, אז שייך להכיר בהתרוממות בת שבע רקיעים, כי - ה' הוא האלוקים.

- כבוד חכמים ינחלו -

לדמותו של רבנו הגאון האמיתי
רבי ברוך שמעון סלומון זצ"ל
 ראש ישיבת נחלת דוד ומרא דאתרא וראב"ד פתח תקוה
 עם מלאת עשר שנים לפטירתו, ביום י"ז באדר תשס"ט

מידידו ורעו הגאון הגדול
רבי משה שפירא זצ"ל

הג"ר משה זצ"ל היה קשור עם רבינו זצ"ל בידידות עמוקה עוד משחר נעוריהם בישיבת חברון, ומלבד זאת ברבות השנים שימש הגה"צ ר' מאיר שפירא זצ"ל אביו של הגר"מ כמנהל רוחני בישיבת נחלת דוד. נראה בסוף המאמר מדבריו של הגר"מ זצ"ל אודות אביו.

לאחר פטירת הגה"צ ר' מאיר זצ"ל בכ"ב טבת תשנ"ו החל הגר"מ זצ"ל למסור שיעורים כסדר בהיכל הישיבה כאשר בשנה הראשונה היה זה שיעור מידי שבוע ביום חמישי כמתכונת שיעוריו הידועים של הגר"מ זצ"ל, ואף בשנים שלאחר מכן, עד לתקופה האחרונה לחייו, היה מגיע הגר"מ למסור בהיכל הישיבה שיעורים בסגיות הנלמדות בימי הזכרון לאביו ולאמו ומאמרים בשאר זמנים במהלך השנה. וכמדומה שניתן לומר שבתוך כל מסכת הרבצת התורה של הג"ר משה זצ"ל נתייחד פרק להרבצת תורתו בהיכל ישיבת נחלת דוד. כאשר כמה וכמה מתלמידיו הנודעים נקשרו ודבקו בו בעקבות שיעוריו הללו. והיה זה יתד להרבצת תורתו בכל איזור מרכז הארץ.

וכאשר הורם הנור ונעלה עטרת תפארת בית המדרש עמד הגר"מ ופתח דבריו באומרו ש'השייכות שלי היא עם הבית מדרש'. וכך אמר את דבר בית המדרש, ואף גם זאת, שעמד הגר"מ זצ"ל בימין עוז לסייע ולחזק את ישיבתו של רבינו בכוכ"א אופנים, נשא בעולה של הישיבה במחשבה ובמעשה, ונהנו ממנו עצה ותושיה, לכל אורך התקופה שמאז.

כמה פעמים ספד הגר"מ לרבנו רה"י זצ"ל בהיכל הישיבה הק', ובכל פעם גילה עוד ועוד פנים בדמותו ובמעלתו. והאיר והעמיד את תואר זיו קומתו ואת המיוחד שבתורתו. וכעת במלאות י' שנים לפטירת רבינו אמרנו להשיב אל ליבנו את דמות דיוקנו על פי מה שלימד הגר"מ זצ"ל והיה זה לנו למשיב נפש.

(הדברים נכתבו קרוב לצורת אמירתם, מצירוף ג' פעמים שונות שכולם בענין אחד).

- למדן ומרביץ תורה בכל מהותו -

ראש הישיבה זכר צדיק לברכה. בשאלה אם לקרוא לו הרב או לקרוא לו הראש ישיבה, ודאי שההכרעה היא שיש לקרוא לו הראש ישיבה. גם את הרבנות הוא ניהל כמו ראש ישיבה. הוא היה מרביץ תורה בכל המהות כולה. זה מה שקרן ממנו, זה מה שהתגלה ממנו, בכל מקום שהוא הלך התורה האירה ממנו.

הוא היה למדן בכל חלקי הצורת אדם. למדן ברבנות, למדן בניהול הישיבה, למדן בהבנה, בלימוד, בהעמקה בדף גמ'. הוא היה למדן ביחסי ציבור, ביחסי אנוש, הוא היה למדן במידות. למדן בכל מהותו.

הוא היה 'יחיד'. יחיד בתורתו, יחיד בטוב טעם ודעת, בגישמאק של כל פרט ופרט, כל נקודה ונקודה. כל חתיכת גמ', כל תוס'. לכל תוס' היה אצלו טעם כמו של רעק"א, הוא ידע להגיד תוס' כך שיהיה לזה טעם של רעק"א. אמרתי את זה לו

בעצמו פעם, והוא כדרכו, צחק, אמר שזה לא מתכוון אליו. הטעם, הטוב טעם, הנעימות, החן, הלעבדיק. וכל זה יחד עם ההיקף הנפלא, הידיעה הברורה והשכל הבהיר, והסברא שקולעת אל השערה.

השפתותיו נוטפות מור, האופן איך שהוא אמר דבר תורה, איך שהוא חי את זה. בדבר הזה הוא היה חד בדרא. בחיות, בטוב טעם, בויהי לפי כדבש למתוק. הוא זכה להיות אחד מגדולי מרביצי התורה שבדור, בטוב טעם, במידות מתוקנות כל כך, בנעימות כזו. נטל כל החמודות שבעולם והלך לו.

- הכל קנה בעמל ויגיעה וקבלת עול -

אנחנו מכירים הרבה הרבה שנים, ניבדל כולנו לחיים, כמה עשרות שנים, יותר מ'רבים שלשה'. אני מכיר אותו מנעוריו. אני ראיתי אותו באמת. ואני יכול להעיד, זה לא נקנה לו בדרך אגב,

זה לא נקנה לו בדרך ממילא. זה נקנה לו בעמל, זה נקנה לו ביגיעה, הוא מסר את עצמו, עבד קשה, קיבל על עצמו עול תורה. כשרואים את הסייעתא דשמיא, שעזר לו הקב"ה להיות מרביץ תורה ברמה כזאת, או אפשר להבין עד היכן הדברים מגיעים, עד כמה הוא קיבל על עצמו. הוא קיבל על עצמו באמת, קיבל על עצמו בכל הכח, הוא יגע וטרח.

הוא היה גאון גדול, מרביץ תורה גדול. אבל מה שפחות ידוע, צדיק גדול. הציבור לא מכיר אולי, לא שם לב, עד היכן הגיע ה'שיעבודא דאורייתא' שלו, עד היכן הגיע הקבלת עול שלו.

ואל יעלה על הדעת דברי הבל ושטות, שהוא נולד כך. הוא לא נולד כך. הוא קנה את זה ביגיעה, הוא קנה את זה בעמל, הוא קנה את זה בלילות ללא שינה. מדובר פה בידידות של הרבה שנים, אני יודע מה מדובר, אני יודע את היגיעה, את הטירח, אני יודע את העמל, ואני יודע את הקבלת עול שהיתה לו.

הוא יכול לבא לבית דין של מעלה, ולהגיד בנוסף שאמר יעקב אבינו לרחל ולאה, 'ואתנה ידעתי כי בכל כוחי עבדתי את אביכי'.

כך הוא יגע, וכך הוא מצא כדי מידתו. הקב"ה השפיע עליו מלוא חופניים, תורה, כחות הוראה, כחות נפלאים של עשייה. והכח הנפלא ביותר זה שבכל עת ובכל שעה הוא היה מיד חוזר בחזרה לגמ' עם התוס'. בכל רגע, הוא היה מוכן ומוזמן מיד, לחזור לגמ' עם התוס'.

- כולו אומר 'הנני' וכולו אומר כבוד -

והרי כמה כתרים היו לו, כתר של ראש ישיבה, כתר של רבנות, כתר של דיניות וכתר של איש חסד. התרכזו אצלו המוני מעשים טובים, הקב"ה שלח לו תמיד עוד זכויות ועוד זכויות. ואת הכל הוא קיבל בענווה, בענוות חן, בכבוד, ותמיד הוא היה אומר 'הנני', אני מוכן, בכל מעשיו כך.

כל תפקיד שהוא הבין שהוא צריך היה לעשות זאת, או שאם הוא היה עושה זאת זה היה יכול להיות יותר טוב, אף על פי שזה היה יכול להיעשות על ידי אחרים, הוא היה אומר הנני.

הוא לא הסתכל על טירחה, לא הסתכל על אולי זה נראה בעיני אנשים קצת לא מכובד. והוא היה נכבד מאוד, נכבד באופן מיוחד. הוא היה אדם שכולו אומר כבוד, גם כשהוא השפיל את עצמו, גם כשהשוטרים סחבו אותו כמו שסוחבים בעל חי, הוא היה כולו אומר כבוד.

- החכמה נקראת כבוד ונקראת חיים -

אנחנו מוצאים שלחכמה יש שני ביטויים.

החכמה נקראת כבוד, כך מבואר בהרבה פסוקים, 'כבוד חכמים ינחלו', יקר מחכמה ומכבוד, 'ונגד זקניו כבוד' ועוד.

במשנה הראשונה של ספר יצירה (שמיוחס ע"י הראשונים לאברהם אבינו) כתוב שכביכול בורא העולם ברא את העולם ב"ב נתיבות חכמה. פירוש הדברים הוא שישנם ל"ב צורות, ל"ב אופנים, איד התורה, החכמה, מתגלה בעולם.

וכתוב על זה בראשונים ובגר"א, של"ב זה הגימטריה של כבוד. ל"ב נתיבות חכמה הכוונה היא כל בחינות הכבוד שהחכמה מתגלה בהם. מבואר אם כן שגילוי של חכמה נקרא כבוד. כבוד הוא אחד הפנים של חכמה.

החלק השני הוא, שחכמה נקראת חיים, 'החכמה תחיה בעליה'. חכם בגימטריה חיים כמו שכתוב בדברי רבותינו.

ובכן, החכמה היא כבוד, והחכמה היא חיים.

- מטבע של אש - ערך שמבטל כל ערכין אחרים -

נראה קצת להבין, מה פירוש הדברים, מה הוא כבוד בכלל.

אנחנו אומרים בתפילת שחרית של שבת 'אין כערךך (או 'אין ערךך לד') ה' אלוקינו בעולם הזה'. כלומר, כאן בעולם הזה כביכול בורא עולם נתפס כערך הגבוה ביותר שיש, ערך שהוא מעל כל הערכין. עד להכרה כזאת אפשר להגיע בעולם הזה.

ותפיסה של 'אין זולתך', שאין כל מציאות אחרת כלל, היא כבר שייכת לילחיי העולם הבא, כפי שאנו אומרים שם בהמשך.

בימים נוראים אנחנו מתפללים 'מלוך על כל העולם כולו בכבוד והנשא על כל הארץ ביקרד'. 'הנשא על כל הארץ' הכוונה שכביכול רוממותו יתברך תתרום, תתעלה, תתנשא, מעל כל יתר הדברים בעולם. 'ביקרד' היינו, שכולם יכירו וידעו שזהו הדבר היקר ביותר, שזהו הערך הגבוה ביותר, שאין יקרות יותר גדולה מ'ערךך', ש'אין כערךך ה' אלוקינו בעולם הזה'.

כתוב במדרש וגם בירושלמי בשקלים שכשהקב"ה אמר למשה רבינו את פרשת שקלים, 'מחצית השקל לכפר על נפשותיכם', והכפרה שכתובה כאן היא על חטא העגל כמבואר בחז"ל, נתקשה משה רבינו, וכי אפשר שמחצית השקל תכפר על חטא העגל. והקב"ה לקח מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה למשה רבינו ואמר לו 'זה יתנו', כזה יתנו.

פירוש הדבר, לפי ערכנו. מה זה מטבע של אש. 'מטבע' זה ערך. 'ומטבע של אש' פירושו, ערך שכל הערכין האחרים בטלים לעומתו. זה מין מטבע שהוא - הערך שלו, שורף, מבטל, ועושה כעפרא דארעא, כל ערך אחר. זה נקרא מטבע של אש.

כמו שכתוב בשיר השירים, 'כי עזה כמות אהבה, קשה כשאל קנאה, רשפיה רשפי אש שלהבתי-ה'. מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו'.

אם יבוא משהו ויזיע, יתן את כל הון ביתו - ומדובר על משהו שכל הון ביתו זה הרבה מאוד - כתמורה, כמשהו שזה ערך, לאהבה שהיא עזה כמות, וקשה כשאל קנאתה, או לא רק שלא יקבלו את זה, עצם ההצעה היא בזיון, זאת תהיה בושה, בושה למי שמזיע את זה בכלל, 'בוז יבזו לו'.

כך נראה מטבע של אש. מטבע של אש הוא מטבע שכנגדו כל הערכין האחרים נעשים עפר ואפר, הם בטלים ומבוטלים. זו ההכרה והתפיסה של 'אין כערךך', שזהו הערך הגבוה ביותר, באופן שכל הערכין האחרים אינם כלום ליד זה.

זהו הפירוש 'ביקוד'. כשאנו מתפללים והנשא על כל הארץ ביקוד הכוונה ליקרות כזאת, מעל כל ערכין שישנם בעולם. זה מתנשא, וזה הופך אותם לחסרי ערך. כי לעומת ערך אמיתי כל הערכין האחרים בטלים ומבוטלים. זהו 'אין כערך בעולם הזה', התפיסה הכי גבוהה שיש לנו כביכול בבורא יתברך בעוה"ז.

- 'יוקר' 'כובד' ו'כבוד' - היפך מקלות וזולא -

'כבד' ו'כבוד', משמע שזה אותו שורש. בפסוק כתוב 'ירחבו הנער בזקן והנקלה בנכבד'. 'נקלה' מלשון קלון, בושה, וזה היפך מכבוד. וכן, 'נקלה' הוא לשון 'קל', כמו ש'נכבד' הוא לשון 'כבד'. ולמדנו אם כן ש'קל' זה ההיפך מ'כבוד'. ו'כבד' היינו 'כבוד'.

'יקר', גם הוא לשון כבוד. על הפסוק 'ידי משה כבדים' כתוב בתרגום 'ידי משה יקרא'. ובתיב"ע 'ידי דמשה הוו יקרי'. 'יוקר', 'יקרא', זה כבוד, דבר כבד. ולעומת זאת זולא, זלזול, זה ההיפך מכבוד, דבר קל. מבואר אם כן ש'כבוד', 'כבד' ו'יקר', מתכוונים כולם לאותו הדבר. ולאידך 'נקלה', 'קל' ו'זולא' הם אותו הענין.

ביאור הדברים. דבר יקר הוא דבר ששומרים עליו, מחזיקים אותו במקום מסוים. לא מטלטלים אותו. הוא תמיד, גם באמצע השבוע, מוקצה מחמת חסרון כיס. דבר יקר הוא דבר כבד.

לעומת זאת דבר קל היינו דבר שהוא בר טלטול, שהוא ניתן לשינוי. דבר שעששיו הוא כך ועוד רגע הוא אחר, זהו דבר קל. זהו ההיפך מנכבד.

כבוד אמיתי, מגיע על ידי תפיסת יחודו של הדבר, הכרת מהותו, באופן שהוא הנכבד, הוא היקר, והוא בעל הערך האמיתי.

- חכמה היא גילוי של מה שיש לו כבוד אמיתי -

תפיסה זו של 'כבוד' לדברים הראויים לכבוד, היא החכמה. שכן עיקר עניינה של החכמה הוא תפיסת מהותו של הדבר, תפיסת הערך של כל דבר ודבר. באופן שכשיעמדו לפני האדם שני דברים זה לעומת זה יידע להעריך את הדברים נכון, איפה נמצא הערך האמיתי, מהו השיקול הנכון, איפה היוקרא ואיפה הזולא, איפה הנכבד ואיפה הנקלה, איפה הנחשב ואיפה המזולזל.

עוד ביטוי ל'יקרות' הוא 'חשיבות', דבר יקר הוא דבר חשוב. וחשיבות הוא מלשון 'אחשביה', על שם המחשבה, כי מחשבת האדם וחכמתו הוא מה שקובע ונותן תפיסה נכונה של חשיבות וערך לכל דבר ודבר וכפי שנתבאר.

במשנה כתוב כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנברא בשמי לכבודי בראתיו וגו'. מבואר שהבריאה כולה, הנבראים כולם, עומדים בשביל לגלות כבוד שמים.

אבל באמת מי שעל ידו מתגלה כל הכבוד הזה הוא האדם. וזאת משום שהאדם הוא היחיד מכל הנבראים שהוא בעל בחירה. וכבוד אמיתי יכול להגיע רק ממי שיכול שלא לכבד, שיכול לזלזל, למרוד. רק זה שיכול לזלזל, הוא זה שיכול להמליך.

הבעל המאור בהקדמתו לספרו כותב (ויובאו הדברים לקמן) שנפש האדם נקראת כבוד 'כי הבורא אצלה על האדם מכסא

כבודו'. כלומר שהכבוד הוא שמה ועצם מהותה של נפש האדם, ואותו הכבוד עומד בשיקול, אם לכבד את מה שנכבד באמת, או את מה שלא ראוי לכבוד. או כבוד שמים או חלילה חילול ש"ש. או כבוד למה שצריכים לכבד או כבוד למה שצריכים להיפך.

(בעבודה זרה יש מצוה מיוחדת של 'ליצנותא דע"ז'. כמבואר בגמ' שאם היו קורין אותה פני מלך קורין אותה פני כלב. ליצנות משמעה זלזול בכבודו של הדבר. וכך באמת צריך לנהוג עם ע"ז. כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דעבודה זרה דשריא).

וזאת בחינה אחת שהיא תולדה של כבוד. כבוד חכמים ינחלו. וכפי שנתבאר שהחכמה היא הגילוי של מה שיש לו באמת ערך, מה שהוא באמת יקר ומה שהוא באמת נכבד.

- הנפש החיה נקראת כבוד -

נראה את לשונו הבעה"מ בפתיחה לספר המאור. אמר זרחיה הלוי בר יצחק ז"ל, במקומות רבים בכתוב נקראת הנפש החיה כבוד. כדכתיב לכן שמח לבי ויגל כבודי, וכתוב עורה כבודי, וכי למען יזמרד כבוד. כי הבורא אצלה על האדם מכסא כבודו. ע"כ.

בלשונו של בעל המאור 'הנפש החיה נקראת כבוד', החיים כולם עומדים על ענין הכבוד. אותו הייחוד שיש לכל אדם בפני עצמו, ה'ערך' המיוחד לו, הוא הכבוד והוא נקודת החיים שלו.

שמעתי פעם, בתוך קבוצה של בחורים, מראש ישיבת חברון, רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, בשם הסבא מסלבודקא. אם יקחו מאדם את כל כבודו, זאת אומרת יראו לו באופן ברור לגמרי שאין שום סיבה שבעולם לכבד אותו. אז הוא לא יוכל להמשיך לחיות.

פירוש הדברים הוא שחיותו של כל אדם הוא בנקודה המיוחדת לו, במה שהוא יחיד בו, ובדבר זה הוא מקבל כבוד. כבוד אמיתי חייב לבוא עם יחידות, משהו שיש רק בו. אם יקחו מהאדם את זה והוא יתפוס שאין לו שום נקודה שבגללה ראוי לכבד אותו, הוא ימות במקום. כך אמר בשם הסבא מסלבודקא שהיה גאון גדול בכחות הנפש. הנפש החיה נקראת כבוד.

בדרך הטבע הקב"ה ברא את האדם עם הגנה טבעית שאם התברר לו שאין בו שום נקודה של כבוד, והוא שפל באמת, אז במקום, ההגנה הטבעית גורמת לו לא למוות אלא לצאת מדעתו. וכך בדמיון הוא עושה את עצמו נכבד, הוא נהיה מלך, משיח, וככל העולה על רוחו. אבל באמת, בלי כבוד אין נפש חיה.

הגנה זאת נמצאת רק בעולם הזה, כמובן. כשמגיעים לעולם האמת ההגנה הזאת כבר לא קיימת, ושם האדם מוכרח לחיות את זה. ולמי שמבין אין גיהנום יותר גרוע מזה, מלהיות בן אדם ולתפוס באופן ברור לגמרי, שאין, אין פה שום נקודה של כבוד.

חכמה בחינת חיים, החכמה תחיה בעליה. הדין הוא כמבואר ברמב"ם בפרק ז' מהלכות רוצח שרש שגלה מגלים תלמידו עימו, תלמיד שגלה מגלים רבו עימו. משום שכתוב 'ונס אל אחת הערים האל וחיי', 'עבד ליה כי היכי דניחיי'. והרמב"ם מוסיף בלשון 'חיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא חכמה, כמיתה הם חשובים'. אלו חיים שהם בכל מהותם גילוי ותולדה של חכמה.

חכמה בבחינת כבוד ובבחינת חיים זיו החכמה של ראש הישיבה זצ"ל

שתי הבחינות, ההארות האלה של חכמה, חכמה בחינת כבוד, וחכמה בחינת חיים. זה היה זיו החכמה של הראש ישיבה זצ"ל.

הוא היה נכבד בכל מציאותו. כולו אומר כבוד. התקיים בו גם בהפלגה 'איזה הוא מכובד המכבד את הבריות'. מי שהוא נכבד באמת, זה לא בא ביחד עם זלזול בכבוד הבריות, זה לא יתכן. מי שנכבד באמת הוא חי את כבוד הבריות. והוא היה באמת, המכובד המכבד את הבריות.

החכמה אצלו היתה חיים, חיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא חכמה כמיתה חשובים. זה היה כל חייו. הוא חי את התורה, הוא חי את הלימוד, עם התורה הוא קם ועם התורה הוא הלך לישון, את התורה הוא אכל ואת התורה הוא שתה, הוא התהלך עם התורה כל ימיו, שקוע, נאך א קנייטש, עוד תפיסה, עוד הבנה.

שני הדברים האלה, אלו הדברים שבאופן מיוחד בלטו ממנו. החיות בתורה, וכבודה של תורה.

יקרות שאין כמותה, יקרות של 'אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה'. בירושלמי כתוב על רבי יוחנן, שכשמת היה דורו קורא עליו, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב רבי יוחנן את התורה בזה יבוא לו. כל הון ביתו זה דבר בטל, זה כעפרא דארעא, אי אפשר, בזיון להציע את זה, לעומת העזה כמות אהבה.

הוא נתן את הנפש על התורה, בפועל, מסר את נפשו, הוא היה שקוע בתורה מעבר לכחותיו. הכחות שלו היו מוגבלים, אבל הוא היה שקוע בתורה בלי גבול.

- טעמה של תורה ויקרותה השריש בבית מדרשו -

כאן בבית מדרש הוא הרביץ תורה, לימד תורה. הטעים לרבים, לדורות דורות של תלמידים, מ'הנחמדים מזהב ומפו רב ומתוקים מדבש ונפת צופים'. זהו הטעם שהוא השריש פה בבית מדרש. הטעמים האלה, אותם טעמי תורה, אותה יקרות, אותה מטבע של אש, יוקרא, שכנגדה כל יוקרא אחרת לא שווה כלום.

לשמו ולזכרו תאות נפש. החיות, החיבור של עצם החיים לתורה, זה דבר שלא כל כך מצוי. החיות, השמחה שאין כמותה, שמחה של דברי תורה שיוצאים מהפה, כנתינתם, כל החיות כולה, השמחה הזאת, שמי שזוכר אותו - זוכר את זה.

אלה הם הדברים, אלה דבריו של מו. אף על פי שזה כבר לא זמן הספד, אבל, ומשמע כך גם בדברי רבותינו, גם בדברי זכרוננו יש 'התם קאימנא', 'אחים לי בהספידא', דהתם קאימנא'.

זה הבית מדרש שלו, הוא נמצא פה. ונפשו, הנפש החיה שלו, דהיינו החיות האמיתית שלו, והכבוד האמיתי שלו, הם מושרשים פה. ופה זה המקום, שהתלמידים צריכים להמשיך ולגלות, את היקרות האמיתית, של דברי תורה. הנשא על כל הארץ ביקרד.

- 'אם אתם בניה של תורה תנו נפשכם עליה' -

הצורה האמיתית של עבודה, של להיות בן תורה אמיתי, היא כפי שכתוב במדרש בפרשת וישלח. בפולמוס של יונים, אמר סרדיוט יוני לאי מהחכמים, 'אם אתם בניה של תורה תנו נפשכם עליה'. העבודה האמיתית היא, לא לעשות שום דבר שהוא חלילה מתנגד לתורה, ולא משום סיבה אחרת, רק מהסיבה שאיך אפשר לשקול את זה לעומת זה. איך אפשר להמיר את הדבר הכי יקר.

כמו שהוא, הראש ישיבה זכרוננו לברכה, נתן נפשו על התורה. כך כאן בבית מדרש, צריך במשך כל הזמן כולו, בכל הזמן שנמצאים פה ולומדים, שהגישמאק של תורה, היקרות של התורה, כבודה של תורה, שיתגלה כאן. זה הדבר שצריך פה להתגלות. ושכל דבר אחר, יהיה ברחוב שזה כמה שהוא שוה, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, בזה יבוא לו.

והעיקר, עיקר כל העיקרים הוא, להמשיך את המיוחד שהיה בו. כמו שאמרנו, הוא היה ראש ישיבה גם ברבנות. הוא היה ראש ישיבה בכל ענין ציבורי. הוא לקח את זה כמו סוגיא, הוא למד את זה כמו שלומדים תורה. הוא היה איש תורה בכל מהותו. והתקיים בו 'אתם בניה של תורה'. וכמו שכתוב בחז"ל 'תנו נפשכם עליה', הוא באמת נתן נפשו עליה.

- לא אמות כי אחיה - דהא אחיה -

הקשר שלי לשיבה, אני לא צריך לספר, מי שמכיר, הקשר שלי עם הישיבה זה נחלת אבות. יש לי את זה עוד מהורי. אבא, אמא, אבא שלי בעשרים השנים האחרונות לחיו היה בשיבה קבוע, משפיע פה בשיבה. גם הוא מאז שהוא הגיע לשיבה החיים שלו התחדשו. והוא חי עד זיקנה, חי עד גיל תשעים ואחת. אבא שלי היה ידוע חולי, היה אדם שהיו לו מחלות כדי להרוג שבעה אנשים. והוא חי, וחי עד זיקנה ושיבה. עשרים שנה הוא היה פה בשיבה, והוא חי מהישיבה. הישיבה גם חיתה ממנו, זה היה הדדי. החיות היא מכחו של הראש ישיבה. די לעבדיקייט.

נקיים גם כיבוד אב, נגיד בשמו. הוא היה רגיל לומר, בפסוק כתוב 'לא אמות כי אחיה', וי' כידוע משמש בד' לשונות, או, דילמא, אלא, דהא. 'לא אמות כי אחיה' - אי אפשר להגיד שהכוונה לא אמות אלא אחיה, זה מיותר (זו כפילות). לא אמות דהא אחיה, שהרי אחיה, האחיה עושה את הלא אמות. לא אמות מפני שאחיה, ה'אחיה' הוציא אותי מה'אמות'.

ה' יעזור שכך תיראה הישיבה, שכל מי שנכנס הנה, ירגיש את החיות וייקח את החיות לכל מקום שהוא הולך. הראש ישיבה זכרוננו לברכה נתן את חייו על הישיבה, וחיוו חיים פה. יעזור הקב"ה שהמקום הזה יצטיין בכל מה שהוא הצטיין. ושאותה חיות שהושקעה פה בשיבה, תמשיך ותחיה פה, והדבר הזה יהיה באר מים חיים. ושעדרים עדרים, ישתו, ישקו ממנו. ממנו ישקו העדרים. באר מים חיים ונוזלים מן לבנון.

לפנים ממחיצתו של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל

עוד אמרו, כי באותם פעמים שרבנו היה משתתף בשיעור, הבחינו השומעים הקבועים שמרן היה מוסיף דברים בעומק הסוגיות לכבודו. וכיוצא בדבר אמר מרן הגראמ"מ שד זצוק"ל לרבנו, שהגיע פעם במיוחד לישיבת פוניבז' לשמיעת השיעור כללי - היה זה שיעור בסוגיית מקיף וניקף, כשבאותה עת למדו מסכת ב"ב בישיבת נחלת דוד - וכשהבחין בו מרן הרב שד זצ"ל בסיום השיעור אמר לו, "אילו הייתי יודע שתגיעו היום, הייתי אומר שיעור אחר לגמרי..."

היו תקופות שבהן מרן זצ"ל לא קיבל בביתו אנשים, עקב חולשתו, ואף מגדולי הרבנים וראשי הישיבות שרצו להיכנס אל הקודש ולא יכלו, והיה זה עפ"י בקשתו המפורשת שלא להכניס אליו אנשים כלל. יוצא מן הכלל היה רבנו זצ"ל,

מן המפורסמות, הקשר המיוחד שהיה לרבנו הגר"ש סלומון זצ"ל, עם מרן רשכבה"ג הגר"ש אלישיב זצוק"ל. עד שכמעט ניתן לומר שלא זוהו ידו מתוך ידו, במשך עשרות שנים, כאשר בכל שאלה היה עולה לירושלים למעונו של מרן ברח' חנו, שם היה מתקבל בכל עת ועונה. כך בענייני הציבור והיחיד, כך בענייני הישיבה ובעניינים הפרטיים.

חיבה יתירה נודעה לו מאת מרן, בראותו בו דמות של רב מדורות קודמים, המוסר נפשו להעמדת הדת, אינו חת מפני איש, סולד מן החנופה, ובורח משאר דברים העלולים להביאו לידי נגיעה עצמית. ביטוי מיוחד לכך ניתן פעם א' מפי מרן הגר"ש"א, שהתבטא עליו 'איך האב איהם ליב אהבת נפש', ביטוי שככל הידוע לא נשמע עוד מפיו.

בהוראה מיוחדת שניתנה ע"י מרן זצוק"ל, שדלתו הייתה פתוחה בפניו תמיד והיה נכנס בעת הצורך בכל התקופות.

וכל זאת למה? נשאל פעם מרן הגר"ש"א, וענה מפני שבכל פעם שבא אצלי, גם כאשר הקיפוהו חבילי טרדות בענייני הכלל, תמיד פותח פיו תחילה בדברי תורה. ואכן, רבנו זצ"ל היה נוהג לומר לפני מרן זצוק"ל את השיעור כללי האחרון שאמר בישיבה, לפני שניגש לעניינים שלשמן הגיע, כאשר מרן מקשיב ומקלס את הדברים, ואף מוסיף עליהם נופך משלו, כדרכה של תורה. פעמים רבות חזר רבנו מביקור אצל מרן הגר"ש"א כשבפיו הארה בענייני השיעור, רבים מהדברים אף נקבעו על ידו במחברות חידושי תורתו, בשם מרן זצוק"ל.

במשך שנים רבות הייתה לרבנו קביעות, לעלות לירושלים מידי יום שלישי, להיכנס אצל מרן זצוק"ל ולשטוח בפניו את שאלותיו. בדרך כלל היה באותה הזדמנות משתתף בשיעורו הקבוע של מרן בביהמ"ד תפארת בהורים. תלמידי מרן מציינים את החיבה היתירה שהיה נוהג ברבנו, כשהיה מהדרו בקימה תוך כדי השיעור! ומכבדו לשבת לצדו. ואף המחישו משמעות הדברים, שבאותה תקופה היה א' מהמשתתפים שנחלש והתעלף בזמן השיעור, ונוקק לטיפול רפואי, הדבר היה כרוך כמובן בהמולה רבה, ומרן לא חלי ולא מרגיש, 'לא נע ולא זע', והנה כאשר רבנו זצ"ל היה נכנס לביהמ"ד היה מרן עושה 'הידור' לכבודו, תוך כדי השיעור, ומושיבו אצלו.

מספר הגר"צ קוק שליט"א, מגדולי תלמידי מרן זצוק"ל, שכאשר מרן ישב שבעה, על רעייתו הרבנית ע"ה ועוד, דרכו הייתה שלא לדבר כלל, עם שום אדם, כמאמרם ז"ל 'אבל אין לו פה', ואף כשבאו מגדולי ישראל לנחמו שדרה במקום שתיקה עמוקה ושכן אסור לפתוח בדברים בפני האבל.

פעם א' ויחידה חרג מרן מהנהגה זו, כאשר בא רבנו זצ"ל לנחמו, והיה זה בתקופה לאחר שהתגלו מיחשים בלבו ונזקק לטיפול רפואי. מרן פנה אליו והתעניין בבריאותו, וכאשר רבנו דיווח לו על הטיפול שעבר ועל שביעות הרצון של הרופא ממצבו, הפטיר מרן זצוק"ל 'דאס הייסט א לב טהור'.

בכל הנוגע להנהגת העיר פתח תקווה, סמך מרן זצוק"ל את ידיו עליו, סמיכה בכל כוחו, כשהוא מחזק את ידיו ללא הרף לעמוד על משמר קדשי ישראל והעמדת הדת.

פעם אחת כשרבנו הגר"ש זצ"ל יצא בקול קורא בענין ציבורי רב ערך, ביקש ממרן שיצרף את חתימתו לדברים, כי מרן בזה"ל: 'דברי ידידי הגאב"ד דפ"ת שליט"א אי"צ חיוק, יוסף שלו' אלישיב. דומה שביטוי כה עז של 'סמיכות דעת' הוא נדיר במיוחד, והרי הוא כפרט המלמד על הכלל כולו.

- המערכה על קדושת השבת -

גם בעת המערכה הנודעת על קדושת השבת בעיר פ"ת, שנמשכה במשך כמה שנים, היה רבנו זצ"ל בקשר מתמיד עם מרן זצוק"ל, שהיה המעמיד הגדול של העניין, והנחה דרכי המאבק הן מבחינה ציבורית והן מבחינה הלכתית. בשלב מתקדם יותר של המערכה אף ערך תשובה מיוחדת בכתב ידו להבהיר פרטים הלכתיים הנוגעים לדבר.

וזאת לצד שאר גדולי ישראל, שתמכו וחזקו את המערכה בכל כוחם, ובראשם מרן קדוש ישראל הסטייפלער זיע"א, שהיה מעורב בכל פרט ופרט ממשי, מידי שבוע בשביע.

ביטוי מופלא דנפיק מפומי דמרן הקה"י בא' משבתות המערכה, בעמדו לעשות קידוש בליל ש"ק, ולפני הקידוש פתח ואמר 'אנחנו עושים עכשיו קידוש לכבוד השבת, ולכבוד רבה של פתח תקווה'. ועדות בתו הרבנית ברום תחי'.

עוד נשמע מפי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, בהגיעו לבית רבנו להשתתף בשמחת הכנסת ס"ת לשיבת נחלת דוד, כי אביו זצוק"ל חפץ להשתתף בהכנסת ס"ת שהתקיימה בשיבה כמה שנים קודם לכן, כדי לתת ביטוי של חיוק לרבנו במאבק השבת, אולם אז נפל לחוליו אשר לא קם ממנו, ולכן, אמר מרן הגר"ח, הגעתי אני עכשיו, לפרוע את חובו!

בתחילת המערכה, בשנת תשד"מ, נכנס רבנו הגר"ש זצ"ל אל הקודש פנימה, והציג בפני מרן הסטייפלער זיע"א כמה שאלות והערות על מאבק השבת, שנשלחו אליו ע"י א' מגדולי

הת"ח, וביניהן שאלה על סכנה הנשקפת למשתתפי המחאה, מפני הכאות וכדו', עד כדי חשש פיקו"נ.

השיבו מרן הסטייפלער "יתכן שצריך לילך כאן על מסירות נפש" !!! ומכל מקום, כיון שאין כוחותיו עמו לירד לעומק הדברים וללבנם עד תומם, שלחו אצל מחותנו מרן הגר"ש"א, לברר הדברים להלכה למעשה. ובעת המערכה השניה, שהתחילה בשנת תשמ"ו, אחר הסתלקותו של הסטייפלער, היה מרן הגר"ש בתוך העניין לפרטי פרטי, בשאלות מתמידות על דרכי המאבק והנחיות הלכתיות הנוגעות לדבר.

את מידת מעורבותו ונתינת דעתו של מרן לדבר, ניתן ללמוד מדברי הרבנית אלישיב ע"ה, שבקשה פעם א' מרבנו, אם יוכל להפחית את מידת המעורבות המתמדת של מרן הגר"ש במערכה, כיון שהיא רואה שהדבר טורד מאוד את שלוות נפשו. בכל שבת הוא מתעניין אצל הסובבים 'וואס טוט זאך אין פתח תקווה' - מה קורה בפתח תקווה.

זכתה העיר פ"ת לביקור מיוחד של מרן הגר"ש"א, בכינוס לפתיחת מאבק השבת שנערך בביהכ"ס הגדול, ובו ישב מרן בראש קהל הנאספים והאציל מהודו על המעמד במשך כמה שעות !!! למרות שזמנו היה יקר מפז, נמדד בשניות ממש, ולא השתתף כמעט בשום אירוע ציבורי, בוודאי לא בשנים המדוברות - שנת תשמ"ד - ומחוץ לירושלים עיה"ק.

על המשמעות הציבורית העצומה של אותו ביקור, ניתן ללמוד ממה שספרו בשעתו בני ביתו של מרן הגר"אמ"מ שד זצוק"ל, שמתחילה התכוין אף הוא ליטול חלק במעמד, אך מששמע על השתתפותו הצפויה של מרן הגר"ש, אמר כי מן הנכון שיימנע הוא מלהשתתף, וזאת בכדי שהשתתפותו של מרן הגר"ש, הנדירה והמיוחדת, תתקבל במלוא משמעותה.

וכשיצא מרן מהמעמד, אמר למקורביו, שזו הפעם השנייה שהוא נמצא בעיר פ"ת, הראשונה הייתה כשבא לראות את חתנו המיועד, מרן הגר"ה קנייבסקי שליט"א, שלמד בישיבת לומז'א, ומשם נסע למרן החזו"א לדבר בעניין השידוך.

וכאשר הורם הנור והוסרה העטרה, בהסתלקותו של רבנו זצ"ל, בוים י"ז באדר תשס"ט, פתח עליה נאמן ביתו של מרן זצוק"ל, ה"ה הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א, בהספדו ואמר: "לפני כמה דקות התקשרו מהבות של הרב"ה, ואמרו שהרב"ה אמר כי מעיקר הדין יש לנהוג כאן כדין תלמיד חכם אמיתי בפניו וכל א"א צריך לקרוע קריעה".

ביום כלות השבעה, כתב מרן הגר"ש זצוק"ל, איגרת מיוחדת של 'מילי דהספידא', המצורפת כאן, אשר בה תמצית ההערכה הנדירה שחש כלפי רבנו, ביטויים המקיפים את אישיותו רבת האנפין, ואת עובדת היותו שקוע כל ימיו בעומק העיון והרבעת התורה, לצד עמדו בעוז ובגאון על משמר הדת. ומסיים 'ווי חסרא ארעא דישראל גברא רבה'.

אגרת 'מילי דהספידא' שנכתבה ע"י

מרן רבנו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

למעמד ההספד על הגרב"ש סלומון זצ"ל בכלות ימי השבעה
והוקראה ע"י חתנו הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

לתושבי פתח תקוה, המתאספים בביהכנ"ס הגדול
להספדו של הגאב"ד זצ"ל.

לפי דברי רבנו המאירי, בהקדמה לחיבור התשובה, על הציבור המתאסף
לכבודו של הספד תלמיד חכם, להתבונן בחסרון של החכמים, ולראות בעין
שכלם את אשר לוקח מאיתם, בהיפקד מהם האיש אשר יוציאם ואשר יביאם,
אורח חיים ידריכם, ויורם את משפט אלוקי הארץ. עכ"ל.

לכן, על תושבי פ"ת אשר זכו להיות קרובים לנפטר, הגאון הגדול רבי ברוך
שמעון סלומון זצ"ל, להתבונן על ההפסד הגדול בהילקח עטרת תפארתם.

ניתן לומר, כי הגאב"ד זצ"ל, היה מחונן באותן שש ברכות שמנאן הנביא,
וביארום חז"ל בסנהדרין צג. יודע נגן, גיבור חיל, איש מלחמה, נבון דבר,
איש תואר, וד' עמו - הלכה כמותו בכל מקום.

'יודע נגן' - יודע לשאול, הגם שהיה יודע נגן לא היה סומך
על עצמו אלא מבקש בבחינת יודע לשאול.

מהותו של הנפטר הייתה 'גיבור חיל' - גיבור שיודע להשיב,
הגאב"ד ידע להשיב כהלכה לשואליו, וידע להשיב כהלכה
ולעמוד כחומה בצורה בגבורה נגד פורצי גדר.

'איש מלחמה' - יודע לישא וליתן במלחמתה של תורה, טרדותיו לא מנעוהו
לקיים שבותי בבית ד', והגם שעול ענייני מתא עליו קיים בעצמו להיות נטוע
בבית ד', לישא וליתן בישיבה הקדושה, במלחמתה של תורה.

ולכן זכה להיות 'נבון דבר' - מבין דבר מתוך דבר.
'איש תואר' - להראות פנים בהלכה.
ועל כולן נתקיים בו 'וד' עימו' - זכה לסייעתא דשמיא
במלחמתו למען קדשי הדת.

ווי חסרא ארעא דישראל גברא רבה.

המקום ינחם לרבנית תחי' לאוי"ט, ולכל בני המשפחה שליט"א.

- מקום החותם -